

Марцін
Щигельський

ТЕАТР НЕВИДИМИХ ДІТЕЙ

РОЗДІЛ 1

Увага! Це моя перша книжка в житті, тож не гарантую, що вона взагалі матиме склад і лад. Проте мама сказала, що треба все описати, тому я спробую.

Але відразу попереджу, що тут не буде жодних зміїв, чарів, магії й такого іншого, тому на це не налаштовуйтеся, а якщо любите казки, то й узагалі не читайте, бо це ніяка не казка. Хтозна, може, прийде такий день, коли я напишу якусь магічну історію, але не цього разу.

Колись я зовсім не вірив у чари, бо зі мною ніколи-преніколи не ставалося нічого чарівного. Я гадав, що все це казочки для дурненьких дітлахів. Коли тьоті читали нам іноді різні історії про чарівників або коли я дивився їх по телевізору, то іноді навіть сердився. Літаючі килими, незвичайні шафи, які провадили до загадкових країн, амулети, які мають владу над часом, потворні істоти, що виконують бажання – погодьтеся, це ж дурня несусвітня. Траплялися, щоправда, моменти, коли я хотів у них повірити. Особливо тоді, коли мені було дуже погано, або навпаки – за вікнами починало зеленіти листя й починалася весна, а гілки розлогого куща, який ріс відразу за складом, угиналися від важких фіолетових китиць бузку, які

так п'ярко пахли. Тоді в моїй голові зроджувалися якісь неймовірні історії, і я ловив себе на тому, що дорогою до овочевих грядок виглядав на узбіччі синю намистинку або передивлявся олівці в коробках, які лежали в залі, шукаючи чарівного олівця. І сам на себе сердився тоді, за те, що я такий дурненький.

Бо хіба ж там, де я жив, можна було вірити в чари? Розраховувати, що з'явиться незвичайний добродій із довгою різнобарвною бородою й пригостить когось із нас пігулкою, від якої волосся ростиме як несамовите, або зненацька з-за вікна застрибне літаючий зайчик і поспішить нам на допомогу? У такі брехні може й повірила б Криклива Анета із групи «Вісла» або Марко-Шмарко з «Бугу», які тугенько мізкували й часто рюм-сали, і не лише вночі.

Ну, але згодом я переконався, що певний різновид магії таки існує, а чарувати вміє багато з-поміж нас. Ба більше, це не має нічого спільного із закляттями чи чарівними паличками! Магію ми носимо в собі від народження, у кожного вона своя. Проблема в тім, щоб її відкрити, бо це не завжди очевидно.

Про це я довідався невдовзі потому, як мене перевели до «Дубового Лісу» – ранньої осені минулого року, коли оте важке, довжелезне, неймовірно спекотне літо ніяк не хотіло відступити й піти собі на південь, а небо й земля щовечора здригалися від грому й блискавиць. Якраз тоді я познайомився із Сильвією, яка...

Але, мабуть, краще розповісти все по черзі й почати із самого початку. Тож застєбніть паски безпеки й уможцуйтеся зручніше – ми вирушаємо! За рік до того!

* * *

Саме починається весна, уже квітне бузок за складом відразу біля смітників, а я серджуся на себе, бо іноді мрію про чарівні події, як-от, наприклад...

– Міхале, до тебе гість! – тьотя Йоля усміхається до мене, а я схоплююся зі стільця, кольорові олівці розсипаються підлогою, я біжу до дверей, вистрибую в коридор і мчу вперед так швидко, аж повітря свистить мені у вухах.

Проминаю двері до їдальні, звертаю за столиком головного чергового й вбігаю до кімнати відвідин, у якій ніколи досі не був, ну, принаймні не в такій ситуації, тобто не через те, для чого цю кімнату призначено. Не для того, аби з кимсь побачитися. Отож – вбігаю. Засклені двері розчахуються й б'ються об стіну, сонце лягає золотою смугою на сіро-зелених кахлях, а незнайома жінка, яка сидить у кріслі, підводиться, побачивши мене, і каже:

– Що це таке?

Я відриваю погляд від зелених листочків акації, які ледь погойдуються за вікном кімнати й напівпритомно дивлюся вгору. Тьотя Йоля схиляється над аркушем, який лежить переді мною, і вдивляється в малюнок.

– Що?

– Не що, а «прошу», – виправляє вона мене. – Я про твій малюнок питаю.

– А-а-а, малюнок, – бурмочу й зиркаю на аркуш.

Не надто він мені вдався, бо я змалював весь чорний олівець, і той скінчився, ще перш ніж я серйозно взявся до роботи. Чорні олівці змальовуються в нас найшвидше.

Половина аркуша замальована одним кольором. Погано я зробив, тло слід було зафарбовувати аж наприкінці.

– Кассіопея, – пояснюю.

– Кассіопея? – повторює тьотя Йоля, простягаючи руку до малюнка. – Он воно що, це ти через той фільм, еге? «Дорогою до Кассіопеї»?

– Ні, – хитаю заперечно головою. – Це сузір'я таке.

Я й забув про цей фільм, ми дивилися його тиждень тому під час ранкового сеансу в кінотеатрі «Єдність» на вулиці Повстанців. Дуже гарний був фільм, хоч і радянський, а я не надто люблю радянські фільми, бо в них погані кольори. Погані, тобто невірні, хоча, якби мене про це запитали, я б не дуже зумів пояснити, що маю на увазі. Але це якраз не новина, бо я ніколи нічого не можу як слід пояснити, особливо ж власні думки.

Так чи сяк, а в тому фільмі людство отримало сигнал від іншої цивілізації й запустила в космос ракету, якою полетіли самі діти – якраз назустріч тим чужинцям, що населяють сузір'я Кассіопеї.

Фільм, як я вже казав, був гарний, але мені видався малоймовірним – по-перше, через надто яскраві, неприродні кольори, а по-друге, через те, що в міжпланетну подорож послали дітей. Не вірю я, щоб група дітлахів могла сама керувати космічним кораблем! Та й хто б їм таке дозволив? Адже дітям нічого не можна.

– Сузір'я, – зітхає тьотя Йоля й кладе малюнок на стіл. – Ти ж мав намалювати своїх близьких.

– Я малюю! Вони там. У сузір'ї Кассіопеї. Вони там живуть! Там набагато більше місця, бо це сузір'я складається з понад сотні зірок, – кажу.

– А хіба я вам не говорила, що брехати негарно?

– Я не брешу! – вигукую. – Тих зірок справді понад сотня! Я з енциклопедії знаю!

– Не кричи.

– Я не кричу-у-у!!! – зціплюю пальці на краєчку столу так сильно, що нігті впиваються в соснову стільницю.

Тьотя Йоля присуває собі стільця й сідає поруч зі мною. Це маленький стільчик, такий, як для дітей, а тьотя Йоля дуже велика й товста, тому виглядає на ньому кумедно. І хоча я й досі сердитий, та все ж мимоволі усміхаюся.

Тьотя Йоля – найогрядніша людина, яку я будь-коли зустрів. Навіть ураховуючи тих, кого я бачив у кіно чи по телевізору. Вона просто страшенно товста. Мабуть, найтовстіша на всьому світі. Це перша тьотя, яку я так люблю, бо відчуваю, що й вона мене любить. Справді любить, не вдає й не жаліє. Тому я заради неї дуже стараюся і, здається, мені багато чого вдається, і я цим дуже задоволений. Наприклад, я майже не затинаюся. Говорю тихіше, повільніше й рідко кричу, хоча це справді вимагає величезних зусиль.

Раніше я часто кричав, щоправда, не так, як Криклива Анета, але часто. І затинався, бо говорив занадто швидко. Але це затинання не було викликане тим, що в мене неправильний голос. Просто коли вдавалося примусити людей навколо, щоб ті мене слухали, я починав

спішити, аби розповісти їм те, що хочу сказати. Не міг перевести подих, а слова загрузали в горлі або тікали з пам'яті. Упродовж якогось часу до мене приходив навіть логопед, тобто такий спеціаліст, лікар, який навчає правильно говорити, але після занять з ним ставало ще гірше, бо мене страшенно дратували вправи, які він зі мною робив. Наприклад, наказував без кінця повторювати якісь дурні віршики або слова, позбавлені будь-якого змісту. А ще втягувати повітря легеньми, а не животом. І це, як на мене, була повна дурня, бо ж людина не втягає повітря животом, інакше постійно бекатиме, наче напився газованого лимонаду.

Тьотя Йюля ніколи не каже, щоб я не втягав повітря животом. Їй завжди вдається мене розсмішити. Її цікавить, що мені снилося, що я думаю, що мені до вподоби. Навіть, якщо я починав трохи затинатися, вона не дратується й не договорює за мене слова (я ненавиджу, коли хтось так робить!), а усміхається й чекає, коли я договорю сам. Для неї це важливо, я знаю! Тож і для мене це стало важливим. Я хочу, щоб вона була мною задоволена.

– Коли я попросила намалювати рідних, то мала на увазі тих, хто для тебе дійсно важливий. Справжніх людей, а не вигаданих, – каже тьотя Йюля.

– Я знаю, – відповідаю, силкуючись, аби мій голос залишався спокійним. – Але мені не про те йдеться.

– А про що?

Я відкриваю рота й за мить закриваю. Відчуваю, що знову починаю нервувати. Завжди це зі мною

відбувається, просто завжди! Я все знаю, усе розумію, та коли намагаюся це пояснити, потрібні слова тікають. А я ж знаю мільйон слів. І куди вони лишень усі зникають? Я червонію й або мовчу, або починаю затинатися. Через це дехто з дітей навіть колись думав, що я один з «недоумків».

А про що мені йдеться? Мені йдеться про те, що я чудово знаю, навіщо ці малюнки! Скільки ж разів нам казали малювати різні речі під час психологічних тестів! Мабуть, мільйон разів. Якби я хотів, то міг би намалювати такий малюнок на п'ять із плюсом, бо я вже чудово зорієнтувався, яким маю бути, щоб мене високо оцінили.

Я б мав намалювати спершу себе, а тоді тьотю Йолю. На малюнку має бути ще й Чебурашка, тьотя директорка й найкраще хтось із дорослих, приміром, дядько бухгалтер, якого я взагалі навіть люблю. Ми всі повинні триматися за руки й широко всміхатися, кольори мають бути веселими, а небо – блакитним. І ще треба намалювати наш «Молодий Ліс», якісь дерева й сонце. Психолог подивиться на цей малюнок, усміхнеться, схвально кивне головою, а тоді напише в моїх документах, що я просто супер, такий пристосований, урівноважений і розвинений – майже як дитина з нормальної родини!

Тож якби сюди прийшов психолог чи лікар, то я б намалював саме такий малюнок, щоб мати спокій. Але для тьоті Йолі я хотів намалювати щось справжнє таке, що реально живе в мені. Звичайно, що мої рідні не живуть у сузір'ї Кассіопеї! Бо в мене немає сім'ї, і я це чудово знаю. Та хіба я не можу думати, що вони там

живуть? Я ж не втечу й не полечу до них, бо не маю ракети, зрештою, досі взагалі не винайшли космічних кораблів, якими можна полетіти так далеко!

Цим малюнком я хотів показати те, що для мене справді важливе. Зірки. Бо, може, у мене немає своїх рідних, але ж зірки належать усім! Я чудово знаюся на зірках, читаю про них купу книжок, навіть дуже складних, для зовсім дорослих! Я вже розрізняю багато сузір'їв, навіть можу сам їх знайти на небі. Я б усе віддав, аби мати справжній телескоп і роздивлятися в нього нічне небо...

Треба було найперше намалювати телескоп! Тоді тьоття Йоля краще б зрозуміла, що я мав на увазі!

– П'ята година, – каже тьоття Йоля. – Багато в тебе уроків?

Я заперечно хитаю головою, бо ж завтра вільна субота й не треба йти до школи. Щось там загадали на понеділок, але в мене є аж два дні, щоб зробити всі домашні завдання. Я люблю вільні суботи й дуже радію, що невдовзі всі будуть такими, бо по телевізору казали, що це буде вже із початку наступного року. А поки що вільна від роботи й навчання що друга субота.

– Ну, то я тебе більше не мучитиму, – каже тьоття Йоля. – До вечері можеш робити, що хочеш.

* * *

Мене звать Міхал, а прізвище – Шимчик. Я народився 10 лютого 1971 року в Катовіце. Мою маму звали Зузанною, а тата – Міхалом, так само, як і мене. Але я так і не встиг з ними як слід познайомитися, бо обоє

загинули під час дорожньої пригоди, коли розбився автобус, яким вони їхали до Битома, щоб подивитися нову квартиру, яку щойно отримали. Тобто, і я її отримав, бо теж мав там мешкати.

Моя мама була медсестрою й працювала в лікарні, а тато працював на шахті, але був не шахтарем, а адміністратором. Усе це записано в моїй течці, я знаю, бо іноді ходжу до тьоті директорки й прошу мені оту течку показати. Вона майже завжди погоджується, якщо тільки не дуже зайнята. Я знаю на пам'ять усе, що там написано, і в мене є аж сім фотографій моїх батьків, та ще три – бабусі, а ще – вісім світлин різних людей, про яких я не дуже добре знаю, хто вони були, але цілком можливо, що то якісь родичі. Фотографії я тримаю в сірому конверті, який лежить на моїй полиці на складі, щоб діти їх не знищили.

Я живу тут, у «Молодому Лісі» в Сем'яновичах-Шльонських, уже майже чотири роки. Раніше мешкав у Будинку дитини в Рибнику, а ще раніше – у бабусі, але цього часу я взагалі не пам'ятаю. Моя бабуся захворіла й померла, коли мені було три роки, бо вона була дуже-дуже стара. Їй було аж вісімдесят вісім років, вона народилася ще в ХІХ столітті! Виявилось, що мною немає кому опікуватися, і я потрапив до Будинку дитини, де мені було дуже погано, але якось я витримав.

Коли мені було майже сім, мене перевели сюди, бо я був завеликий, щоб мешкати в Рибнику. Тут мені теж було погано, принаймні спочатку. Десь із рік, до моменту, коли в «Молодому Лісі» з'явилася тьотя Йоля, а до

моєї групи, яка називалася «Сян», приєднався Чебурашка. Тепер уже все якось стерпно.

«Молодий Ліс» зовсім не схожий на будинок у Рибнику, тому спершу мені було дуже важко. У Рибнику мешкало набагато менше дітей, ніж тут, і це було краще. Ми весь день бавилися там у кімнаті для ігор або в саду, а ще я ходив до дитсадочка. Вставати треба було о 7.00, а не о 6.00, і всі діти добре знали одне одного, крім новеньких, звісно, але і з ними всі швидко знайомилися. Мій номер був дванадцятий, і його вишили на всьому моєму одязі, на рушниках і навіть у черевиках він був записаний усередині, під язичком. У коридорі стояла моя шафка з номером дванадцять, бо в Рибнику не було окремого складу, а ключа до шафки мала тільки директор. Узагалі номери в Рибнику були найважливішими – важливішими навіть за імена чи прізвища, бо ми ще не вміли читати літер, а номер легко вивчити напам'ять. Іноді із цими номерами траплялися різні курьозні історії.

Ось, наприклад, одного разу на прогулянці одна дівчинка, яка мала восьмий номер, побачила дім із цим номером. Ми йшли тоді з вихователькою «сімейкою». Я набагато більше любив ходити на прогулянки «сімейкою», ніж парами, бо тоді люди не відразу здогадувалися, що ми з дитячого будинку. «Сімейкою» йдуть групою, але не тримаються за руки, а хто як хоче, аби за вихователькою.

Отож ми собі так ішли «сімейкою», було нас із п'ятнадцятеро, і раптом ота дівчинка побачила будинок зі своїм номером. Вона була трохи меншою за мене, але

ненабагато. Спершу дівчинка спинилася мов укопана, а тоді помчала через дорогу, відчинила хвіртку й почала стукати у двері дому. Вона грюкала кулаками й щось викукувала, бо їй здавалося, що коли в нас усе, на чому вишито або намальовано вісімку, належить їй, то й цей дім також її, і там напевне живе її мама.

І зчинився страшенний рейвах, вихователька дуже рознервувалася, а ми почали гасати кружма й репетувати як шалені. Тоді з будинку вийшла якась чужа жінка, яка взагалі не могла зрозуміти, у чому справа, а дівчинка вхопила її за руку й ніяк не відпускала. Вихователька кричала, ми кричали, і здійнявся неймовірний галас, бо сусіди тієї жінки повиходили на вулицю, позаяк була неділя, і всі сиділи собі вдома й дивилися телевизор або розв'язували кросворди. Зрештою все втишилося, вихователька пояснила, через що так сталося – і люди розійшлися. Жінка з будинку номер вісім заховалася всередині, а дівчинка номер вісім дуже плакала, але вже не кричала. За кару ми поверталися додому парами й ходили так на прогулянки весь тиждень, і це було дуже несправедливо. А найкращим у цьому стало те, що ота чужа жінка з будинку номер вісім за кілька днів прийшла до нас, щоб побачитися з дівчинкою номер вісім, чийого імені я вже не пригадую. Потому прийшла вдруге й утретє, а потім забрала дівчинку із собою на канікули й стала її тьотею!

Такі чужі тьоті й дядьки називаються дружньою родиною, і до них можна приходити додому, проводити в них свята й канікули, звісно, якщо тебе запросять, бо самому до них нізачо не можна ходити. Теоретич-

но вони б навіть могли стати прийомною сім'єю, якщо тебе можна всиновити чи в дочерити й усе залагодити. Ту дівчинку в дочерити не можна було, бо вона мала тата, який, щоправда, сидів у в'язниці й не міг звідти вийти, проте нізащо не погоджувався, щоб доньку назавжди забрала інша сім'я.

Я спершу дуже боявся, що мене хтось усиновить, бо ж я не мав рідних, отже й перешкод не було. Але виявилось, що я вже завеликий, бо таких дітей, яким уже минуло чотири роки, як мені тоді, майже ніхто не хоче брати, особливо хлопців. Коли я довідався, що вже застарій для всиновлення, мені зробилося страшно, і я почав шкодувати. Зі мною таке часто буває. Наприклад, спершу я весь час до обіду собі думаю: «Ой, хоч би на обід не було оселедця з картоплею, хоч би не було оселедця...», а коли йду до їдальні й виявляється, що оселедця на обід не дають, мені раптом робиться шкода. Розумієте? Бо я не дуже.

Колись у мене був чужий дядько, який двічі брав мене із собою в кіно, двічі до себе додому на Великдень і чотири рази на прогулянки, причому раз дуже далеко. Нам навіть довелося їхати приміським автобусом! Узагалі це не була звичайна собі прогулянка, бо ми поїхали по гриби до лісу, але жодного не знайшли, тобто не знайшли їстівного. Нам траплялися хіба що неїстівні, про які дядько казав, що то поганки й забороняв їх збирати.

Мені цей дядько подобався, він навчив мене грати в шашки, і небагато балакав, геть як я тоді. Одягався в червоний светр попід шию й мав кошлату бороду,

був дуже високим і дуже серйозним. Проте якщо його щось справді розсмішило, то він реготався дуже голосно й довго не міг зупинитися.

Одного разу я ненавмисне сам його розсмішив, якраз у тому приміському автобусі, коли ми їхали до лісу по гриби. Перед дорогою дядько дав мені цукерки в паперовій торбинці, які закінчилися дуже швидко. Подорож, щоправда, була цікавою, але невдовзі мені стало нудно, і я надмухав торбинку, а тоді бабахнув по ній. Я взагалі не чекав, що це наробить такого галасу, а звук був немовби вистрілила гармата! Як на мене, це був найголосніший бабах з паперової торбинки в історії людства. Бабахнуло, і якась пані в хустці, що сиділа попереду, голосно скрикнула, верескнула так коротко, пронизливо, мовби її хтось штовхнув до крижаного озера. Я страшенно злякався, а дядько спершу вибалушив очі, а тоді голосно зареготав звідкись із глибини черева. Він сміявся й сміявся, і ніяк не міг зупинитися. Я й собі засміявся, і решта пасажирів автобуса теж, усі, крім тієї жінки, яка дуже розсердилася на мене через отой постріл. Пізніше дядько, коли ми вже приїхали й ходили лісом у пошуках грибів, час від часу згадував собі ту жінку з автобуса й голосно сміявся. А потім виявилось, що його перевели по роботі до Перемішля, і йому довелося поїхати з Рибника.

Згодом я отримав від нього вісімнадцять листівок і два листи, але короткі. Я теж писав, тобто диктував тьоті, а вона записувала й надсилала мої листівки, що я їх сам вибрав у кіоску. Того дядька звали Фридерик, так само, як Шопена. Я вважаю, що це дуже оригіналь-

не ім'я, і було шкода, що в мене воно не таке. Я навіть запитав тьотю директорку, чи не можу я змінити ім'я й назавжди стати Фридериком, а не Міхалом, але вона сказала, що це не так просто зробити, бо такі справи залагоджуються в суді, як і всиновлення. А тоді додала, що моє ім'я для мене вибрали батьки, я отримав його від них у подарунок на все життя, тож маю його любити. Я все гаразд обміркував і дійшов висновку, що вона має рацію. І відтоді мені моє ім'я подобається.

До нашого будинку в Рибнику досить часто приходили різні дорослі люди, які хотіли стати для когось тьотею чи дядьком або ж хотіли всиновити чи в дочерити когось назавжди. Вони сідали у фотелі в кімнаті відвідин, а вихователька або кликала якусь дитину, що, на її думку, підходила цим людям, або приводила кількох, аби ті самі собі обрали, хто їм сподобається. Я добре знав кімнату відвідин у Рибнику, бо мене часто туди приводили. Спочатку я боявся цих зустрічей, але згодом, коли вже призвичаївся до нового місця й трохи забув бабусю, у якої жив раніше – я дуже хотів мати тьотю або дядька. Тоді я червонів і сидів, мов кілок проковтнув, і взагалі не міг видушити із себе голосу чи бодай усміхнутися. Наче моє обличчя дерев'яніло. Інші діти були веселими, усміхалися, багато говорили й тулилися до тих дорослих, а я не міг збагнути, чому мені так не вдається! Лише один дядько мене взяв, а потім уже більше ніхто. Ну, ще одна тьотя намагалася зі мною поговорити, але я так рознервувався, що мені аж сльози набігли на очі, і я не промовив жодного слова. Потому ця тьотя сказала виховательці, що я «мабуть,

недорозвинений». Вона говорила тихо, але я все почув, бо досі залишався в кімнаті відвідин. Більше я не хотів туди приходити.

* * *

Гаразд, тепер розповім трохи про «Молодий Ліс», щоб ви могли його собі уявити. Наш будинок величезний, а збудували його зовсім недавно. Найлегше зрозуміти, старий дім чи новий, по даху й по стелях, я це вже помітив. У старих будинках дахи похилі, а в нових – зовсім пласкі, стелі в старих будинках дуже високі, а в нових – низькі. Може, це через те, що колись люди були набагато вищими, ніж тепер? Перевірю це в енциклопедії.

Але повернімося до «Молодого Лісу». Він величезний, у ньому аж шість поверхів! Біля воріт висить червона дошка з білим написом: «Державний будинок дитини «Молодий Ліс». Я дуже не люблю цю дошку, мені здається, що було б набагато краще, якби її прибрали. Тоді всі, хто ходить вулицею, не бачили б відразу, що це дитячий будинок, і не дивилися на нас із-за паркану ТАК. ТАК означає вираз обличчя, на якому водночас помітні співчуття впереміш із огидою. Мені самому робиться погано, коли я бачу, що хтось ТАК дивиться! Я вже шість разів укинув до скриньки пропозицій у коридорі листа із проханням зняти дошку й знаю, що крім мене такі самі записки постійно вкидає багато інших вихованців, бо про це говориться на кожній другій лінійці.

У «Молодому Лісі» мешкає сто сімдесят дітей! Страшенно багато, правда? Найменшій дитині три роки,

а найстаршим минуло двадцять. До тих старших ми кажемо «тьотю» й «дядьку».

Крім дітей тут є чимало справді дорослих, які працюють у «Молодому Лісі». Навіть я, хоч і живу тут уже майже три роки, усіх гаразд не знаю. Знаю директорку, яка нами керує. Дядька бухгалтера і двох бухгалтерок, які сидять з ним разом в одній кімнаті. Вихователів, їх дуже багато. Тьотю лікарку, двох медсестер, куховарок, нянечок, дядька сторожа... Ой, їх тут стільки, що, мабуть, краще не перелічувати, бо заповню цілу сторінку, а хіба це комусь цікаво?

Тому напишу про тих, кого я люблю: звісно, найперше про тьотю Йолю, виховательку нашої групи. Є ще й друга вихователька, тьотя Матильда, але ми її не любимо. Тьотя Матильда найчастіше чергує вночі.

Я люблю дядька Радослава, який займається бухгалтерією, тобто веде підрахунки, що скільки коштує (завжди дуже багато), скільки витрачено грошей (завжди забагато), і який приносить нам кишенькові (завжди дуже маленькі) щотижня в робочу суботу або в п'ятницю, якщо субота вільна.

Люблю й тьотю Яніну, куховарку, бо вона завжди дає мені цілу картоплю з краю казана, а не товчену із середини, бо товченої я не люблю.

Люблю тьотю стоматолог, хоч і не люблю лікувати зуби (дуже!).

Люблю дядька садівника, який прибирає подвір'я й займається грядками з овочами... І, звісно, люблю тьотю Ілону, виховательку двох старших груп, «Одри» і «Дунайця». Але тьотю Ілону люблять усі. Її всі в нас

знають, бо вона літала літаком і аж двічі була у Швеції, а ще в неї багато закордонних речей з валютного магазину «Певекс», що на вулиці Повстанців, тобто речей, які можна купити лише за долари. Тьотя Ілона вдягається дуже барвисто, носить довгу джинсову спідницю й блузку з написом «Абба» – це такий дуже популярний музичний гурт.

От бачите, скількох дорослих я люблю! Я цього навіть не усвідомлював!

Загалом усіх дорослих, які працюють у «Молодому Лісі», я б поділив на три групи: на таких, які «переймаються», на «дерев'яних» і на «класних».

Тьоть і дядьків, які «переймаються» я не надто люблю, бо з ними буває чимало проблем. Тьотя, котра «переймається» може занадто подружитися із деким, а з іншими – ні, і через це серед вихованців спалахують бійки та сварки. Така тьотя часом навіть плаче, і багато з-поміж нас і собі починають хлипати й нервувати. Співчутлива тьотя може ні сіло, ні впало тебе обійняти, але потому більше цього не робить, а деколи й узагалі робиться непривітною. Я підозрюю, що така тьотя багато речей робить із жалощів, а не через доброту, тому я справді не гину за тими, які «переймаються». Попри все така тьотя іноді може й згодитися, бо якщо вона гарно до тебе ставиться, то допоможе уникнути покарання, якщо ти десь чогось накоїш, а ще пригощає солодощами, іноді дає якісь речі або забирає до себе на неділю чи свята.

«Дерев'яна» тьотя чи дядько – це протилежність тих, що «переймаються». Ці ніколи не дивляться в очі

й балакають до тебе лише тоді, коли це справді необхідно й лише через те, що ти маєш щось зробити, а чогось, навпаки, не можна. До таких краще не звертатися із питаннями і вже точно не треба до них бігти, якщо тобі збирається на плач чи стало погано, бо пошкодуєш і буде ще гірше. Проте й «дерев'яні» не такі вже й кепські, бо завжди відомо, чого від них можна сподіватися: досить виконувати все, що треба, і тоді обійдеться без проблем.

І, нарешті, третій різновид – «класні» тьоті й дядьки. З ними найкраще. Вони завжди пам'ятають, як тебе звати. Якщо тобі погано, вони можуть про це поговорити й багато чого пояснити. Якщо заслужив на покарання – покарають справедливо та й по всьому, а якщо тебе по-справжньому скривдили – покарають винуватця. «Класна» тьотя відчуває, коли тебе треба обняти, не уникатиме погляду, а якщо ти порушиш правила, приміром, встанеш уночі й підеш до неї – допоможе, якщо це щось справді важливе, і не сваритиме. Звісно, усі ми найдужче любимо «класних» тьоть і дядьків, та, на жаль, вони в нас надовго не затримуються, бо часто дістають кращі пропозиції роботи та їдуть до інших дитячих будинків, де стають директорами або керівниками.

Тьотя Йоля якраз «класна», тому я дуже боюся, що їй теж запропонують іншу роботу, і щосили тримаю кулаки, щоб цього не сталося, найкраще взагалі ніколи. А ще я дуже радий, що вона така товста, бо загалом люди не дуже люблять товстунів і, може, через огрядність ніхто не захоче запропонувати їй кращу

роботу. Коли я отримую свою пайку цукерок або купую собі в крамниці за кишенькові, то щоразу віддаю одну чи дві цукерки тьоті Йолі, щоб вона, бува, не схудла.

А тепер розповім трохи про нас, тобто про дітей з «Молодого Лісу». Нас поділили на групи, і кожна з них має назву якоїсь польської річки. Я пропонував, щоб наші групи звалися як сузір'я, але, на жаль, коли за мою пропозицію голосували, вона не пройшла. У кожній групі біля десятка дітей, залежно від спальні, бо вся група спить разом.

У моїй групі «Сян» нас восьмеро, бо наша спальня маленька. Найчастіше діти в групі однолітки, хіба що йдеться про братів чи сестер, тоді вік може відрізнятись, щоб рідні могли бути разом в одній спальні. У «Сяні» нас вісім хлопців, і всі одного віку, крім Чебурашки, про якого я ще розповім згодом. Крім нас двох у «Сяні» є ще Мірек, Шимек, Єжи, Куба, Маріуш і Зенек. Я їх перелічив залежно від того, які в мене з ними стосунки.

Група разом чергує – наприклад, прибирає або допомагає на кухні. А ще в нас є своя грядка на городі з табличкою «Сян». На першотравневих демонстраціях теж ходять групами, кожна колона – це група. Я люблю першотравневі демонстрації, бо на них можна повеселитися. Минулого року вихователька Матильда роздала нам великі кольорові квіти із соломи, і наказала ними розмахувати по дорозі, але квіти швидко порозліталися, бо ми почали ними битися.

Вихованці (тобто ми) діляться не лише на групи, а ще й на підгрупи, наприклад: «класні», «нормаль-

ні», «переростки», «шибеники» і «недоумки». Час від часу зустрічається ще один, найгірший різновид – «переслідувач», який може добряче отруїти комусь життя й дуже скривдити. Та, на щастя, це триває недовго, бо вихователі здогадуються про таке, і тоді «переслідувача» переводять до спеціального центру, про який я мало що знаю, хіба те, що там дуже страшно й ніхто не хоче туди потрапити. Я не пригадую нікого, хто б повернувся з такого центру до «Молодого Лісу».

Якщо хтось два роки поспіль не переходить до наступного класу, то стає «переростком». Більшість «переростків» – це одночасно «шибеники» або «недоумки».

«Нормальний» вихованець нічим особливо не вирізняється – ані добрим, ані поганим. Вчиться терпливо, переходить до наступного класу, не дуже часто б'ється, не краде й не створює вихователям проблем. Я належу до «нормальних», хоча замалим не став «недоумком» через моє затинання.

«Класний» – це хтось особливий. Переважно він гарно вчиться, хоча це й не обов'язково, найважливіше те, що «класний» тобі допоможе. Зав'яже шнурівки, якщо тобі не вдається, позичить ручку, якщо твою хтось поцупив, поговорить, якщо тобі погано. «Класному» все виходить, з усім він дає собі раду. Байдуже, чи це стосується занять із тьотею Яніною на кухні, або в столярній чи кравецькій майстерні – їхні налисники завжди будуть найсмачнішими, виготовлені ними шпаківні вийдуть рівненькими й не розваляться, а пошиті мішки для змінки можна буде спокійно брати із собою до школи. «Класних» усі люблять, їх часто призначають

черговими, а в самоврядуванні дають найкращі посади. Мені не вдається бути «класним», навіть, якби я захотів, бо, на мою думку, це дуже втомлює! Тому я тим більше захоплююся «класними».

Тепер про «недоумків», тобто тих, хто погано говорить чи туго мізкує. «Недоумків» у нас багато, хоч і не надто, бо найгірших з-поміж них, геть безнадійних, переводять до спеціальних закладів. «Недоумки» ходять до спеціальних шкіл або навчаються індивідуально в дитбудинку. Багато з них пісяються ночами, багато засинає, смокчучи пальця й погойдуючись на різні боки, перш ніж заснути. Дехто легко дратується й тоді ламає речі або весь час плаче. Криклива Анета, про яку я вже казав, теж, звісно, належить до «недоумків»: якщо вона й говорить, то дуже голосно й невиразно. Але «недоумком» є також Чебурашка з нашої групи. От тільки Чебурашка – класний «недоумок».

А тепер я вам про нього розповім.

Насправді Чебурашку звать Себастьяном, він молодший за мене на півтора роки. До нас він приїхав майже три роки тому, і я небагато знаю про те, що було з ним раніше, бо він не хоче про це розповідати. Чебурашка дуже мало говорить, власне, він майже зовсім не говорить. Спершу я на нього не зважав, бо ніхто не зважає на таких «недоумків». Але звернув на нього увагу, коли хлопчина, попри те, що жив з нами лише півтора тижні, перестав рюмсати. Переважно новенькі без кінця хлипають щонайменше тижнів зо два після приїзду, доки не звикнуть. Потому вже плачуть хіба що вночі, ну, але вночі це з кожним трапляється, еге?

Скажу відверто: плакати взагалі не варто. Звісно, спочатку твоїми слізьми дехто переймається, та якщо це триває задовго, твій плач обертається проти тебе. Вихователів він дратує, а вихованці (особливо «шибеники») починають уважати тебе слабаком. А зі слабаків знущаються, тож утворюється замкнене коло: ти плачеш – і з тебе знущаються, плачеш, бо знущаються, тому з тебе продовжують знущатися ще гірше – і так далі. І коли це стається, то кінця годі сподіватися, аж зрештою тебе переводять до іншого дитбудинку, а там може бути й гірше. Тому краще зіцпити зуби й дочекатися, доки згасне світло, от і все, що я вам скажу.

Чебурашка, хоч і не дуже добре міркує, та все ж виявився тямущим і вчасно збагнув, що і як, і вдень перестав плакати. І тоді я вперше подумав, що він хороший. А чому Чебурашку звать Чебурашкою? Бо він погойдуються, звичайно. Таке погойдування зветься сирітською хворобою. Нам не дуже добре пояснили, чому діти хворіють на таке, але я про все здогадався. Коли ти дуже маленький, то мама носить тебе на руках і заколисує до сну – я бачив по телевізору й на вулиці теж. Тому, якщо в тебе немає мами або вона тобою не займається як слід, ти починаєш колисати себе сам. Але ж ніхто себе так добре не заколине, як це може зробити мама! Тому таке колисання залишається надовго, дуже надовго, навіть тоді, коли дитина вже давно перестала бути немовлям, вона досі намагається сама себе заколисати.

Мені дуже пощастило, що я потрапив до дитячого будинку, коли мав три роки! Бо до того часу мене

полуничний джем. І гаряче молоко та чай для тих, кому стає зле, щойно вони побачать пінку на молоці. Мені вона не заважає, хоч я й щосили намагаюся її не роковтнути. Снідаю, але не дуже поспішаю, щоб не поратися раніше за Чебурашку. Тоді несемо посуд до іконечка. Минулого місяця «Сян» чергував на кухні, оводилося весь тиждень прокидатися о п'ятій ранку, я стояв по той бік віконечка й приймав брудний посуд, щоб хлопці його помили. Скажу чесно: нічого хорошого. Добре, що в «Молодому Лісі» так багато вихованців, бо завдяки цьому на кухні ми чергуємо лише двічі на рік.

Мчимо нагору по ранці, бо вже доволі пізно. Тоді іду до гардеробу, беру черевики, хапаю свій мішок кедрами, записуюся в зошиті й вирушаю до школи. Чебурашка не йде, з ним займаються в дитбудинку. Коли надворі холодно й падає дощ, я йому трохи заздрю, але не в такі дні, як сьогодні. Сонце сяє щосили, повітря пахне ясином, і навіть, якщо в когось настрій не дуже від цього, то однаково веселішає.

До нашої школи можна повільно дійти за десять хвилин, а добігти за п'ять, тож я ще жодного разу не запізнився на уроки.

Більшість із нас ходить до цієї школи. У моєму 3-Б, крім мене із «Сяну» ще є Мірек і Шимек, а з «Молодого Лісу» – ще шестеро інших дітлахів, тож ми становимо аж третину класу. Сидимо ззаду – не тому, що нам так наказали, а якось так саме сталося. Решта із 3-Б мають нормальні родини, і я не можу сказати, щоб ми з ними дуже приятелювали, проте й не б'ємося. Мабуть, вони б не були з нами такими приятелами, та бояться

Мірека, який відразу після канікул добряче відлущював Арека за те, що той обізвав Ружу «знайдою». Ружа теж наша, вона із групи «Варта». Правду кажучи, то не було аж таке жахливе слово, і Ружа анітрохи не образилася, але Мірек чекав будь-якої нагоди, щоб – як він сам висловився – вжити профілактичних заходів. Профілактика – це дуже важливо, наша зубна лікарка постійно це повторює! Отож Мірек удався до профілактики – і тепер нам дали спокій, бо решта З-Б поводитьься так, наче нас не існує взагалі.

Наша вчителька якраз із «нормальних», але до неї не можна казати «тьотю». З іншими вчителями все не так добре, бо більшість вважає, що діти з «Молодого Лісу» – це суцільні проблеми, і варто комусь щось устругнути, як підозра відразу падає на нас. Щоправда, найчастіше з'ясовується, що вона була, на жаль, слухною, але це однаково несправедливо та й квіт.

Загалом, школа як школа – зубріння й каторга, нічого цікавого. Ну, хіба що за винятком уроків польської. Я цей предмет знаю дуже добре й у кінці другого класу мав п'ятірку. То була єдина п'ятірка в моєму табелі, тож я нею страшенно пишаюся. Якщо чесно, то я не в захваті від диктантів, але люблю писати твори, особливо на вільну тему, наприклад: «Опиши місто твоєї мрії» або «Моя дорога до школи». Наша вчителька якось прочитала один мій твір уголос і сказала, що він найкращий з-поміж усіх. Коли вона читала, мені було ніяково й разом з тим приємно. Досі я ніколи не зазнавав цих почуттів одночасно, тож для мене то була неабияка подія.

розсердився на нього й разом з тим здивувався. Ще тільки бракувало, аби він уночі наштовхнувся на виховательку Матильду! Тоді буде ще гірша халепа, аніж вона б дізналася про його мокре ліжко!

Нам не можна самим виходити вночі зі спальні. Якщо комусь уже припече до вбиральні, то спершу треба йти до кімнати, де чергують вихователі, і лише тоді до туалету. Заборона вештатися без дозволу вночі в «Молодому Лісі» – це один з найважливіших пунктів розпорядку, і порушення його загрожує покаранням не лише винуватцеві, а й усій його групі. Що мені залишалося робити? Я пішов з ним до того льоху, де навіть не можна було світла ввімкнути, аби нас, бува, хтось не застукав. Скажу чесно, я й сам там ледь не впісявся від страху. Чебурашка вкинув простирадло до відра, і нам якимсь дивом удалося щасливо повернутися до спальні.

Коли ми отак піднімалися босоніж холодючими сходами на наш третій поверх, Чебурашка взяв мене за руку, і я відчув, що люблю його. Не дуже це мене втішило, але що робити? Коли ти вже когось полюбиш, то розлюбити не можна, хіба той утне якесь свинство або що. Але ж такий собі Чебурашка жодного свинства не зробить, бо він для того задурний. Що ж, коли вже доля примусила мене любити Чебурашка, то я почав трохи ним опікуватися. Мені вдалося пронести до спальні два додаткові простирадла із сушарні, і тепер, коли Чебурашка намочить постіль, він знає, що має тихенько мене розбудити. Тоді ми вдвох поміняємо простирадло на сухе, а мокре заховано до поліетиленового пакета, який лежить у моїй тумбочці біля ліжка, а на-

завтра моїм завданням стає, аби воно потрапило просто до пральні.

Та знаєте, що? Відтоді Чебурашка намочив постіль лише раз! І мені здається, що останнім часом він менше погойдується, аніж спочатку. Тьотя Йоля сказала, що в Чебурашки великий прогрес, і що це моя заслуга. Не дуже я з тим згоден, бо що такого роблю? Нічого особливого! Іноді допомагаю йому причесатися, часом ми удвох доглядаємо його грядку з овочами, бо спочатку, коли Чебурашка плакав свої рослини, він без кінця їх викопував, щоб перевірити, чи їм уже вирости корінці. Тепер він терплячіший. Я воджу його до медсестри, коли той скалічиться (а це трапляється часто, Чебурашка постійно перечіплюється, бо він страшенно неуважний). Час від часу читаю йому вголос отой його улюблений комікс про Титуса, бо сам він погано вміє читати. Малий уподобав собі малюнки, і справді щиро здивувався, коли я сказав йому, що в них є слова. Ото й уся моя заслуга.

Ну, гаразд, досить про «недоумків». Тепер про «шибеників», хоча легко здогадатися, хто вони такі. Ці хлопці виходять без дозволу з «Молодого Лісу», а зі школи (якщо вони справді були в школі!) повертаються вдсятеро довше, ніж слід. Вони без кінця б'ються й зачіпають менших. Часто крадуть або ламають речі й у них постійно виникають якісь божевільні ідеї, які віщують великі халепи. Іноді вони роблять якусь гидоту, приміром, можуть підкинути здохлого пацюка комусь у ліжку або зв'язати рукави чиеїсь сорочки мертвим вузлом. Проте бувають і дуже класні «шибеники»:

не чіпають інших вихованців, а якщо вже когось відлупцюють, то хіба учнів зі своєї школи, тих, що мають нормальні родини.

У «Сяні» теж є класний шибеник. Його звать Мірек, йому стільки ж років, як і мені, але він вищий і сильніший. У Мірека бувають справді шалені, божевільні ідеї. Наприклад, минулої суботи, коли дядько Радек роздав нам наші кишенькові, Мірек підійшов до мене й каже:

– Хочеш перевести гроші на отруту чи витратити на класну пригоду?

Я занепокоєно глянув на нього, бо ж не мав найменшого наміру купувати за свої гроші отруту!

– Яку отруту? – спитав я.

Мірек кивнув мені головою й подався за стенд із прапором, тож і я пішов слідом.

– Цукор – то біла смерть, – пояснив він. – По телевізору сказали. Тож якщо купиш собі цукерки, то це однаково, що отруту купиш, бо вони із цукру.

Звичайно, я збирався піти по цукерки до овочевої крамнички, тієї, що біля автобусної зупинки. Точніше, по три льодяники на паличці. Червоних півників. Одного збирався подарувати тьоті Йолі. Ну, та якщо вже вони отруйні, то не міг же я зробити такого, бо хоч мені й залежало на тім, щоб тьотя Йоля була якомога огряднішою, та я зовсім не хотів її труїти!

– Ага, – кинув я, а тоді глянув на Мірека й обережно спитав: – А твоя класна пригода? Що це таке? Бо якщо ти знову збираєшся купити пляшку олії й розлити на сходах, то мені це зовсім не подобається.

– Ні, ти що! – обурився Мірек. – То була дурня. До того ж, вона навіть не гепнулася...

Вона, тобто вихователька Матильда, якій Мірек улаштував цю пастку минулої неділі. Весь «Сян» отримав через нього покарання: замість дивитися телевізор у неділю по обіді, нам наказали почистити мільйон кілограмів картоплі на кухні. Вихователька Матильда, щоправда, підсковзнулася на олії, але, на Мірекове розчарування, не гепнулася, бо виявилася неймовірно спиртною. Мірек усе бачив, сидячи в ніші під вікном на сходах. Згодом він сказав, що Матильда злетіла зі сходів, мов «шалена балерина, якій заманулося танцювати степ». Він знай сміявся із цього, коли ми чистили картоплю, і це нас дуже розсердило, бо він принаймні, хоч якось розважився, а нас лише покарано, та ще й через нього!

– Купимо «Людвика», – заявив Мірек.

– «Людвика»? – приголомшено перепитав я. – Якого ще «Людвика»?

– Як це якого? Це ж рідина для миття посуду! То ти зі мною, чи ні?

Я подумав і ствердно кивнув головою, бо мені стало цікаво. Якби я не погодився, він би нічого мені не сказав, хоч я й знав, що його ідея обернеться для всіх нас покаранням, та спершу волів пережити щось незвичайне. Тож я віддав Мірекові дві третини кишенькових, а він помчав до крамниці, а тоді проніс під сорочкою три пляшки «Людвика» до нашої спальні. Я довго не міг заснути, бо знай міркував, нащо Мірекові стільки рідини для миття посуду, але так нічого й не придумав і заснув.

У неділю, відразу після сніданку, замість того, аби йти на стадіон із рештою хлопців, ми чкурнули з «Молодого Лісу». Мірек привів мене на трамвайну зупинку.

– Куди ми? – спитав я, коли під'їхав трамвай, і Мірек підвівся з лавки.

– До Гожова, – пояснив він, а тоді великодушно додав: – Я потім куплю нам морозиво. За свої.

Я люблю Шльонськ, бо хоч тут і багато містечок, та вони розташовані так близько одне від одного, що між ними можна їздити трамваями чи автобусами, геть так, наче живеш у великому місті. І це добре, бо інакше була б проблема, позаяк у Сем'яновичах більше немає залізничної станції, і до Гожова довелося б їхати міжміським автобусом. Колись у Сем'яновичах був залізничний вокзал, але його закрили кільканадцять років тому, залишилася тільки назва вулиці: Вокзальна, вона провадить до Комбінатського парку, що неподалік від комбінату «Єдність». Будівля, щоправда, досі стоїть, але порожня, і поступово перетворюється на руїну. Вам не здається, що вираз «перетворюється на руїну» дуже цікавий і таємничий? Я почув його по телевізору, і він так мені сподобався, що я його запам'ятав. Ми в «Молодому Лісі» маємо дуже мало власних речей, тому я вирішив запам'ятовувати й збирати різні слова й вирази, бо їх можна назбирати дуже багато й геть задурно, крім того, вони не займають місця й ніхто не поцупить.

Гаразд, а тепер повернімося до Мірека й рідини для миття посуду.

Ми сіли в трамвай – і раз-два доїхали до Гожова, який я не дуже знаю, бо досі був там лише раз.

Мірек рушив уперед, я за ним, і за кільканадцять хвилин ми дійшли до невеликої площі, посеред якої...

Як гадаєте? Що могло бути посеред площі, і навіть Мірек купив три пляшки рідини для миття посуду? Здогадалися? Бо я збагнув лише тоді, як побачив. І лише тоді зрозумів, про що йдеться.

– Ти здурів! – сказав я, вибалушивши очі. – Нас через тебе відішлють до виправного закладу!

– Нікуди нас не відішлють, не бзди, – знизав плечима Мірек, уважно роззираючись площею. – Міліції немає, то й добре. Ось, тримай.

І крадькома простягнув мені зелену пляшку, а дві залишив собі.

– Підійдеш з іншого боку й сядеш, тільки не забудь, тримай пляшку низько, біля себе. Так, щоб не було видно. Відкрутиш закрутку й виллеш, а тоді вали звідси. Зрозумів?

Я взяв пляшку, хоча серце гупало мені в грудях мов шалене. З одного боку, я хотів звідти чкурнути, але з іншого – мені було страшенно цікаво побачити, що ж станеться. Я сховав «Людвик» під футболкою, обійшов площу й сів на бетонний бортик фонтана, а Мірек – з іншого боку. Я погано його бачив, бо вода розбризкувалася й усе затуляла.

То ви вже здогадалися, що там було? Фонтан! Посеред площі стояв фонтан, з якого високо-високо догори злітав струмінь води, а тоді спадав униз, мов молочно-білий світляний дощ. Якщо чесно, то це виглядало дуже гарно.

Мірек подав мені сигнал, я швидко роззирнувся, а тоді відкрив кришечку пластикової пляшки

й перекинув її над водою. Чорт, як повільно витікала звідти ця густа зелена рідина! Десь неподалік пролунав автомобільний сигнал, я злякався і впустив пляшку, а тоді підхопився з бетонного бортика фонтана й чкурнув геть. Мірек наздогнав мене й упіймав за футболку аж край площі.

– Міхале! Стій! – смикнув мене, а я замалим не впав, бо він дуже сильний.

– У-у-уті-ка-а-ай-мо! – видушив я, і від хвилювання знову почав затинатися.

– Оце зараз? Ти що, з дуба впав? Зараз буде найцікавіше! – Мірек постукав себе по лобі, а тоді всівся на бордюрі й поклав долоні на вкриті синцями коліна. – Сідай, чого стримиш? Спека ж яка...

– А-а-але нас у-у-упіймають!

– Хто нас упіймає? Ми нічого не знаємо, нічого не робили. Сидимо собі тут – та й годі. У нас вихідний, то й сидимо, – заявив Мірек і задивився на фонтан. – Мабуть, треба трохи почекати, перш ніж... О-о-о!!!

Я й собі витріщився на фонтан. Струмись води якось зменшився й став перериватися, неначе фонтан почав гикати. А тоді почалося! Ой леле! Я ще зроду чогось такого не бачив! У фонтані забулькотіло, і замість цівки води звідти вихопився потік густої піни, яка мінилася всіма барвами веселки! Шугонув догори широким струменем, який угорі розширився, мов парасоль, точніше, наче гриб від вибуху атомної бомби.

Кілька тижнів тому до нас приїхав такий собі дядько, який в ігровій кімнаті показував на проекторі фільм про вибух водневої бомби й про те, що треба робити,

коли почнеться атомна війна, тобто, що треба впасти долілиць на землю під вікном або під столом, затулити голову й таке інше. І ця піна у фонтані виглядала геть наче атомний гриб! Тільки, звісно, менший.

За хвилину піни зробилося більше й більше, вона чимраз густішала, тож гриб повністю в ній заховався. Фонтан перетворився на гігантську бульбашку світляного пуху, яка дедалі більшала й за кілька секунд перелилася через бетонний бордюр і здоровенними шматками почала зсуватися на площу. Тремтлива гора піни булькотіла й виросла вже на півтора метри заввишки. Вона миттю закрила бордюр, лавки навколо фонтану й дісталася газону та клумби із квітами.

У вікнах будинків довкола площі зароїлося від людей, хтось закричав. Гори піни вкрили клумби й доповзли до ліхтарних стовпів обіч тротуару, а тоді десь далеко розлігся зойк пожежної сирени.

– А тепер ушиваймося, – сказав Мірек і подався в бік зупинки.

Ми сиділи в трамваї, не обмінюючись жодним словом. Ані він нічого не сказав, ані я. Бо це просто не можна було передати словами! Коли ми вже під'їжджали до Сем'яновичів, я запитав:

– Гадаєш, у новинах покажуть?

– Дуже імовірно, що так, – серйозно заявив Мірек, а тоді ми вийшли й подалися на морозиво з італійського автомата.

На жаль, я не довідався, чи показали наш фонтан у новинах, бо нам їх не можна дивитися: від восьмої тридцять ми вже маємо бути в спальнях, тому між

19.30 і 20.30 ідемо митися. Старші вихованці лягають спати пізніше й вони дивляться новини, але ми боялися їх розпитувати, бо ті відразу б здогадалися, що ми доклалися до цієї справи. Згодом я думав, чи не розповісти про все тьоті Йолі, але вирішив, що це зайве, бо не хотів її хвилювати, і хоч я й відчував незначні докори сумління, проте не настільки сильні, щоб заслуговував покарання. Зрештою, самі докори сумління – це вже покарання!

Та мушу сказати, що веселкова піна фонтана й та спекотна, сонячна травнева неділя належать до кількох найпрекрасніших і водночас найстрашніших спогадів у моєму тодішньому житті. Прекрасних і разом з тим жахливих саме через те, що ніхто так і не довідався, що ми тоді втнули.

РОЗДІЛ 2

Я вже багато розповів про вихованців і персонал «Молодого Лісу» й дуже мало про власне будинок, а вам, мабуть, цікаво, як виглядає це місце та як там живеться, правда? Жартую, не дуже воно й цікаво, я знаю. І все-таки я розповім, хоч і коротенько. Мабуть, у більшості з вас є татко, матуся й рідні, мабуть, ви мешкаєте в багатоповерхівках, кам'яницях чи власних будиночках, тому вам складно уявити собі, як живуть у дитячому будинку.

Довкола головної будівлі дуже багато місця, яке належить тільки нам. У нас є стадіон і подвір'я за домом, між будинком і складом. Далі – сад і город, навесні, влітку й восени ми вирощуємо там овочі. З боку складу стоять смітники, а ще там є окремий майданчик, де паркують машини ті, хто привозять продукти до кухні. Там-таки залишає свою червону «Сиренку» тьотя директорка – це єдина знайома мені людина, у якої є автомобіль...

Хоча ні! Перепрошую, є ще дехто. Дядько Радек має маленького «Фіата», проте їздить ним не дуже часто, бо каже, що йому бракує терпцю вистоювати в чергах по

бензин. Тому «Фіатом» він користується хіба що в неділю або під час відпустки.

Територію «Молодого Лісу» обгороджено парканом із дротяної сітки, уздовж якого ростуть густі дерева й кущі. Там можна знайти чимало класних сховків, та найкращі вже зайняті старшими вихованцями, тож нам залишається – як каже Мірек – суцільна фігня.

До «Молодого Лісу» можна ввійти із трьох боків, та найважливіший вхід – парадний. Якщо скористатися ним, то потрапиш до холу. Стіни до половини пофарбовані блискучою олійною фарбою кольору гірчиці, а вище – світло-жовтою, але не блискучою. Підлога вкрита квадратними сіро-зеленими плитками зі спеціального твердого пластику. Збоку – кімнатка, де сидить дядько сторож. Поруч – роздягалка, де ми залишаємо куртки й черевики.

Далі – двері до канцелярії, крізь яку можна пройти до кабінету директорки, а двері ліворуч провадять до адміністрації, бухгалтерії, кабінету сестри-господарки.

Неподалік невисоких сходів – кімната для відвідин з білими фіранками на вікнах, а біля дверей до неї – стіл старшого чергового. На столі лежить зошит, у якому записують, хто куди вийшов і коли повернувся. Сюди завжди треба записатися, коли виходиш із «Молодого Лісу». Ну, хіба що ви саме вшилися. Тоді, певна річ, не треба.

Із холу до головного коридору можна піднятися по трьох сходинках і пройти просто до галереї. Усі так називають цей відрізок коридору, навіть персонал. Галерея простора й ошатна, тут улаштовують лінійки окре-

мих поверхів. Якщо ж у лінійці мають брати участь усі вихованці, то її організують в актовому залі за галереєю. У залі влаштовують урочисті концерти, свята останнього й першого дзвоника, танцювальні вечірки, ялинки й прощання із самостійними вихованцями, тобто тими, хто вже вивчився й полишає нас, щоб почати доросле життя.

В актовому залі відбуваються й вистави та зустрічі із Цікавими Людьми, які приїждять до нас, щоб розповісти про себе й свою роботу. Приїздили, наприклад: письменники, пожежники, міліціонери, солдати, актори, а якимось були навіть співачка й льотчик, щоправда, поодиноці.

Я дуже сподіваюся, що одного разу до нас приїде Мирослав Гермашевський, тобто перший і поки що єдиний польський космонавт, який два роки тому облетів на кораблі «Союз-30» навколоземну орбіту. Пан Гермашевський дуже відомий, у нас, мабуть, немає жодної дитини, яка б не знала його прізвища! Рік тому ми навіть влаштували урочистий концерт на його честь, де співали про нього пісні й декламували вірші.

А взагалі пан Гермашевський відомий у всьому світі! У школі я дізнався, що за свою космічну подорож він отримав Орден Леніна, Орден Грюнвальдського Хреста, а також Золоту Зірку Героя Радянського Союзу – ви уявляєте?! Якщо вже він отримав такі важливі відзнаки, то його політ у космос був, певне, дуже небезпечним і захопливим. Я на сто відсотків переконаний, що він там зустрівся з НЛО і взагалі! Я розумію, що він дуже-дуже зайнятий і, мабуть, має купу роботи

на космодромі, але справді сподіваюся, що, може, він до нас таки приїде.

До скриньки пропозицій я вкинув уже п'ятнадцять запрошень для нього й навіть занотував собі запитання, які хотів би йому поставити, коли той приїде. Мабуть, мені б забракло сміливості озватися під час зустрічі (я б точно почав затинатися!), та я вирішив, що дам ці запитання тьоті Йолі, яка від мого імені все розпитає. Ось вони, їх усього шість:

1. Чи довелося вам битися в космосі з інопланетянами, і які вони на вигляд?
2. Чи зірки зблизька кольорові?
3. Що ви їли в космосі?
4. Що вам снилося, коли ви спали в стані невагомості?
5. Як ви милися в стані невагомості?
6. Чи в космосі щось чути? (спершу мало бути: «Що чути в космосі?», але я вирішив, що це звучить несерйозно).

У мене є ще одне запитання, хоча його дуже соромно записувати. Проте мене це справді дуже цікавить. Воно стосується вбиральні на космічному кораблі. Я ніяк не збагну, як вона влаштована, щоб у стані невагомості з неї все не повилітало, бо це була б справжня трагедія з огляду на тісноту в ракеті. Ми в «Сяні» про це не раз говорили, але не дійшли жодних висновків. Мірек вважає, що туалет сконструйовано за зразком пілососа. Мене це не переконує, бо хоч воно видається логічним, та все ж мені аж ніяк не вкладається в голову, щоб пан

Гермашевський, який отримав таке надважливе завдання й закордонні ордени, міг користуватися подібним пристроєм!

Якби одного чудового дня на стенді галереї вивісили оголошення, що до нас приїздить Мирослав Гермашевський, я б, мабуть, не заснув до його приїзду ані на хвилину! Часто уявляю собі цю зустріч. А може, він мене помітить? Може, щось мені скаже? А може... Ой, це лише мої дурні мрії, але може, я б йому сподобався, і він вирішив би стати моїм дядьком? Якби це сталося, я, напевно, знепритомнів би від щастя. Якось я бачив, як знепритомніла одна дівчинка, це було дуже видовишно, бо все сталося під час обіду, коли та саме несла тачку, а мені пощастило все побачити.

Чорт, я ж мав розповідати про «Молодий Ліс», а не про свої дурні мрії й дівчаток, що непритомніють у їдальні!

У галереї, крім скриньки для пропозицій та інформаційного стенду, стінгазети й прапора «Молодого Лісу» висять також портрети багатьох Важливих Людей, як от: Леніна, Антона Макаренка, Януша Корчака та Едварда Герека. Певне, ви не знаєте, хто це такі. Отож:

1. Ленін був росіянином, який вигадав комунізм, а потім влаштував революцію, завдяки якій нам у Польщі зараз так добре, і ми тут, у «Молодому Лісі» отримуємо все задарма. Ото й усе, що я зрозумів, хоча мені здається, що, мабуть, усі діти на світі отримують одяг, іграшки та їжу задарма, бо ж грошей вони не заробляють.

Комунізм, що його вигадав Ленін – це соціальний лад, тобто те, яким чином організоване життя в усій

країні. Він полягає в тому, що багато речей є дуже дешевими або й безкоштовними, але в людей залишається дуже мало власного, майже нічого не можна купити й не можна скаржитися. Тепер комунізм зветься соціалізмом.

2. Антон Макаренко – це дуже відомий радянський педагог, який вигадав дитячі будинки, принаймні сучасні, бо раніше були сиротинці, але набагато гірші. Я вже тричі дивився фільм «Педагогічна поема», який зняли за мотивами його роману. Цей фільм щороку показують в актовому залі у вересні, та відколи я тут, його демонстрували тільки тричі, бо одного разу зламався проектор. Цей фільм розповідає про такий собі дитячий будинок для «шибеників» та про їхнього героїчного вихователя, і все це відбувалося в Радянському Союзі ще до війни. Фільм досить цікавий, але мені не подобається через кольори, бо все здається зовсім жовтим.

3. Януш Корчак не менш відомий, ніж Макаренко, бо він працював у сиротинці ще до війни і, здається, дітям у тому притулку жилося дуже добре. Крім того, Корчак написав «Короля Мацюся Першого», ми дивилися в актовому залі фільм за цією книжкою, і він мені навіть сподобався, хоч і був дуже сумним. Та найважливіше те, що коли під час II світової війни німці вирішили знищити всіх дітей із сиротинця пана Корчака, він сказав, що не залишить їх і з власної волі пішов з вихованцями на страту.

Щось я собі не можу уявити, щоб наша директорка в такій ситуації повелася б так само, хоча тьотя Йоля, певне, наважилася б. Але якщо вибухне нова війна, то вже падатимуть атомні бомби, тож немає чого перейма-

тися такими речима, бо ми однаково всі загинемо: ми, виховательки й навіть німці, а Земля скидатиметься на Венеру, до якої полетіли астронавти у фільмі «Мовчазна зірка». У нас щодо того, чи буде атомна війна чи ні, дуже різні думки. Я попри все в неї не вірю, бо ж люди не можуть бути такими дурними, щоб знищити всю Землю й повбивати одне одного та всіх тварин і навіть рослини. Але про всяк випадок я часто креслю собі плани бомбосховища, яке хотів би коли-небудь збудувати. Воно було б дуже великим, у коморі зберігалися б запаси харчів на двадцять років для десяти людей, бо я докладно полічив, хто жив би там зі мною: тьотя Йоля, Чебурашка, Мірек, Шимек, Куба, дядько Фридерик, тьотя Яніна, щоб готувати нам їсти й такий собі Клімек, який допомагає мені часом робити завдання з математики. Одне місце тримаю про запас, бо, може, ще познайомлюся з кимсь хорошим.

4. А от Едвард Герек був донедавна директором усієї Польщі! Нашою країною керує Польська Об'єднана Робітничча Партія, яка зветься ПОРП, і яка пильно стежить, щоб усі були щасливими, а Герек був її ватажком, відколи я пам'ятаю.

На жаль, кілька тижнів тому він перестав керувати нашою країною, і в нас тепер новий директор на прізвище Каня (як отой птах, що квилить на дощ), але директорка ще не знайшла його портрета, тому в нас досі висить дядько Герек. Я вважаю, що це добре: ми дуже його любимо, бо й він походить зі Шльонська, а крім того, Герек пообіцяв, що невдовзі в Польщі буде краще, ніж на Заході й усі ми дуже розбагатіємо.

Гадаю, що це чудова думка, і навіть дивуюся, що досі ніхто до цього не додумався, якщо вже дорослі без кінця нарікають на відсутність грошей і речей, які за них можна купувати. Наприклад, наша сестра-господарка каже, що постійно собі сушить голову, звідки брати для нас одяг, особливо черевики, бо їх ніколи немає в крамницях.

Іноді фабрики надсилають до «Молодого Лісу» трохи речей, але сестра-господарка каже, що це непотріб. Справді, якимось ми отримали з фабрики сорочки, і в усіх лівий рукав був довший, ніж правий. Аж на десять сантиметрів! Сестра-господарка заявила, що ці сорочки надіслали до дитячого будинку, бо ніхто б їх не купив у крамниці, але ми на те не зважали. Те, що один рукав довший за інший – хіба ж це проблема? Як застебнути манжет на гудзик – то й узагалі нічого не помітно. Та найгіршим було те, що всі ми виглядали однаково. У нас не дуже багато одягу, тож якби ми всі вбрали ці сорочки одночасно й пішли в них до школи, відразу було б помітно, що ми з дитбудинку. Щоправда, у більшості шкіл носять темні халати з білими комірцями, але всі їх знімають, щойно закінчаться уроки! У школі й так знають, звідки ми, та коли минаєш людей на вулиці, вони не конче мусять про те знати. На щастя, сестра-господарка розпорядилася перефарбувати сорочки в різний колір, а вихователька, яка провадить у нас уроки кравецтва зі старшими дівчатами, заходилася перешивати.

Коли в Польщі буде так добре, як на Заході, не доведеться перешивати сорочки. І стануть непотрібни-

ми картки на цукор, м'ясо, масло, рис і гречку. Тобто не буде таких спеціальних марок, які треба віддати в крамниці разом із грішми, коли хочеш купити ці продукти. Буде більше бензину, будь-хто зможе купити собі автомобіль. Зникнуть черги до крамниць, бо все можна буде купити, коли заманеться, зовсім, як у валютних крамницях, і сестра-господарка нарешті перестане весь час перейматися. І телебачення показуватиме цілий день, від ранку до вечора, на обох каналах! Буде просто супер, і сподіваюся, що це станеться швидко.

Ну, от, знову! Я мав розповідати про «Молодий Ліс», а не про дядька Герека та його ідеї! Але, загалом про найважливіше ви вже знаєте. На першому поверсі ще є головна зала, телевізійна зала, їдальня, учительська й бібліотека та ще кімната, де ми робимо уроки. За їдальнею – кабінети лікаря й медсестри. На вищих поверхах – спальні, кімнати чергових вихователів, туалети, душеві й менші кімнати для дозвілля. На горішньому поверсі мешкають вихователі, які приїхали з інших міст і не мають житла в Сем'яновичах, та ще там розташовані інші різні приміщення.

З будинку до складу можна потрапити через засклепаний перехід, тому навіть якщо йде дощ, можна перебігти в капцях. Цю будівлю я вже не описуватиму так докладно. Крім наших особистих речей там зберігають велосипеди й м'ячі та інші спортивні знаряддя, садові інструменти, запасні меблі, постіль і таке інше. Усього цього страх як багато, та коли живеш у «Молодому Лісі» так довго, як ото я, у всьому легко орієнтуватися.

РОЗДІЛ 3

Тепер розкажу вам, як виглядає мій звичайний день у «Молодому Лісі», від ранку до вечора. Такий собі звичайнісінький день, як-от нині.

Спершу дзеленчить будильник на тумбочці біля ліжка Куби, який цього року став старостою «Сяну» – ми обрали його у вересні. Рік тому нашим старостою був Кшисек, але його перевели до іншого дитбудинку, проте я навіть не шкодував про це, бо ми взагалі не знаходили з ним спільної мови.

Коли дзеленчить будильник – це означає, що вже за п'ять шоста ранку. Я лежу із заплющеними очима й взагалі не ворухуся, зате дуже серджуся. Чесно кажучи, я ненавиджу прокидатися так рано, небагато знайдеться речей, яких я не терплю так, як ці пробудження, та нічого не вдієш – треба, то треба. Хоча, якби змога, то я спав би й спав, доки сам би не прокинувся. Кілька разів у житті мені це вдалося, бо я хворів і не треба було йти до школи. У мене була лихоманка, загалом це неприємно, та я сподівався, що воно повториться, бо тоді можна виспатися. От зараз я б точно зрадив, якби виявилось, що в мене висока температура, і не треба

вставати. Куба вимикає будильника й сонним голосом оголошує:

– Підйом...

Проте не встає відразу, і ми теж, бо ще п'ять хвилин можна полежати й насолодитися теплом під ковдрою. Рівно о шостій лунає гучний дзвоник у коридорі, а через п'ять хвилин до нашої спальні зазирає вихователька Матильда, аби переконатися, що ми встали. Всі вже на ногах і сонно вештаємося між ліжок, бо якби ми досі лежали, Матильда влаштувала б нам справжнє пекло.

У «Молодому Лісі» робиться гамірно: грюкають двері, чутно розмови, хтось когось кличе, хлюпотить вода в умивальниках. На щастя, за вікнами о цій порі року вже сяє сонце. Найгірше вставати взимку, коли надворі темно, і скрізь попід стелею в будинку світяться деренчливі лампи, які я просто ненавиджу.

Застеляємо ліжка й чалапаємо в капцях до ванної, щоб почистити зуби та зробити все, що треба. Уранці ми лише вмиваємося, душ приймаємо через день увечері. Потому повертаємося, якщо комусь треба, то біжить до туалету. Одягаємося й ідемо снідати. Треба все встигнути до 7.00. Хлопці із «Сяну» вже вийшли, але я чекаю на Чебурашку, бо він повільніше натягає штани й причісується, хоч у жодного з нас не дуже є, що причісувати. Усі мають коротке волосся: раз на два тижні приїздить перукарка, яка всіх стриже.

Коли Чебурашка вже готовий, спускаємося до їдальні. Тут дуже людно, та наразі спокійно, бо ще не всі до кінця прокинулися. Сьогодні на сніданок молочна рисова каша, хліб, твердий сир, варена ковбаса

й полуничний джем. І гаряче молоко та чай для тих, кому стає зле, щойно вони побачать пінку на молочці. Мені вона не заважає, хоч я й щосили намагаюся її не проковтнути. Снідаю, але не дуже поспішаю, щоб не впоратися раніше за Чебурашку. Тоді несемо посуд до віконечка. Минулого місяця «Сян» чергував на кухні, доводилося весь тиждень прокидатися о п'ятій ранку, а я стояв по той бік віконечка й приймав брудний посуд, щоб хлопці його помили. Скажу чесно: нічого хорошого. Добре, що в «Молодому Лісі» так багато вихованців, бо завдяки цьому на кухні ми чергуємо лише двічі на рік.

Мчимо нагору по ранці, бо вже доволі пізно. Тоді біжу до гардеробу, беру черевики, хапаю свій мішок з кедами, записуюся в зошиті й вирушаю до школи. Чебурашка не йде, з ним займаються в дитбудинку. Коли надворі холодно й падає дощ, я йому трохи заздрю, але не в такі дні, як сьогодні. Сонце сяє щосили, повітря пахне ясином, і навіть, якщо в когось настрої не дуже від цього, то однаково веселішає.

До нашої школи можна повільно дійти за десять хвилин, а добігти за п'ять, тож я ще жодного разу не запізнився на уроки.

Більшість із нас ходить до цієї школи. У моєму 3-Б, крім мене із «Сяну» ще є Мірек і Шимек, а з «Молодого Лісу» – ще шестеро інших дітлахів, тож ми становимо аж третину класу. Сидимо ззаду – не тому, що нам так наказали, а якось так саме сталося. Решта із 3-Б мають нормальні родини, і я не можу сказати, щоб ми з ними дуже приятелювали, проте й не б'ємося. Мабуть, вони б не були з нами такими приятелами, та бояться

Мірека, який відразу після канікул добряче відлущював Арека за те, що той обізвав Ружу «знайдою». Ружа теж наша, вона із групи «Варта». Правду кажучи, то не було аж таке жахливе слово, і Ружа анітрохи не образилася, але Мірек чекав будь-якої нагоди, щоб – як він сам висловився – вжити профілактичних заходів. Профілактика – це дуже важливо, наша зубна лікарка постійно це повторює! Отож Мірек удався до профілактики – і тепер нам дали спокій, бо решта З-Б поводить ся так, наче нас не існує взагалі.

Наша вчителька якраз із «нормальних», але до неї не можна казати «тьотю». З іншими вчителями все не так добре, бо більшість вважає, що діти з «Молодого Лісу» – це суцільні проблеми, і варто комусь щось устругнути, як підозра відразу падає на нас. Щоправда, найчастіше з'ясовується, що вона була, на жаль, слушною, але це однаково несправедливо та й квіт.

Загалом, школа як школа – зубріння й каторга, нічого цікавого. Ну, хіба що за винятком уроків польської. Я цей предмет знаю дуже добре й у кінці другого класу мав п'ятірку. То була єдина п'ятірка в моєму габелі, тож я нею страшенно пишаюся. Якщо чесно, то я не в захваті від диктантів, але люблю писати твори, особливо на вільну тему, наприклад: «Опиши місто твоєї мрії» або «Моя дорога до школи». Наша вчителька якось прочитала один мій твір уголос і сказала, що він найкращий з-поміж усіх. Коли вона читала, мені було ніяково й разом з тим приємно. Досі я ніколи не зазнавав цих почуттів одночасно, тож для мене то була неабияка подія.

Наша вчителька дуже хвалить мої твори й каже, що я здібний, тому я вважаю, що вона хороша. А ще страшенно розумна, бо сама навчає нас усіх предметів: польської мови, природознавства, математики та решти. Уявляєте? Щоб знати стільки предметів від початку до кінця, треба мати добрячу голову, як каже тьотя Яніна, наша куховарка.

Уроки закінчуються біля другої години. І ми повертаємося до «Молодого Лісу». Дорога назад уже не займає десять хвилин. Найчастіше вона триває набагато довше, хоча залежить, з ким повертатися. Нині я йду із Шимеком.

Шимек теж із «нормальних», хоча – як сказала колись вихователька Матильда – зірок він з неба не вхопить. У Шимека є двоє батьків, а крім того – ще й п'ятеро сестер, самі дівчата! Одна з них теж мешкає в «Молодому Лісі», інші дві – у дитячому будинку в Катовіце, і лише наймолодша сестричка залишилася з батьками. Шимекова сім'я не живе разом, бо в них немає житла: їхній дім згорів, і Шимек усе це бачив! На щастя, ніхто не постраждав. Пожежу влаштувала його мама, заснувши в ліжку із сигаретою, бо була п'яна. Батьки Шимека – алкоголіки, а коли хтось стає алкоголіком, то вже, вважай, кінець, бо горілка сильніша за все, як сказав один дядько з міліції, котрий був у нас на зустрічі в актовому залі. Шимек і його сестри не можуть жити з батьками, але ті приходять його перевідати до «Молодого Лісу», принаймні час від часу.

– «Варшава», – каже Шимек, озираючись за якоюсь машиною. – «Ниса».

У цього хлопця бзик на автомобілях. Він знає геть усі марки авто, які їздять польськими дорогами, навіть такі, про які я в житті не чув.

– «Шкода», – байдуже мовить Шимек. – О, «Стар». Цементовоз. Класний.

– Йдемо до міського парку, біля пам'ятника? – питаю, бо не хочеться відразу повертатися до «Молодого Лісу».

У сквері біля пам'ятника Варшавського повстання завжди цікаво, там постійно збирається багато літніх людей, а вони дуже привітні. Нікуди не поспішають, пропонують посидіти з ними на лавочці, а довідавшись, що ти з дитячого будинку (якщо наважишся про це сказати), дають дрібні гроші або цукерки, якщо їх саме мають при собі.

– Е-е-е... – Шимек зневажливо хитає головою. – Там нічого не їздить.

– Ти що! Там же довкола вулиці, і на них купа автомобілів, – заперечую я, але Шимек не слухає.

– «Вартбург», – саме каже він.

– Гаразд, тоді до «Райдуги», – пропоную я. – Ходімо?

Шимек якусь мить роздумує, тоді знизав плечима й звертає в бік універмагу. Дістаємося місця й зупиняємося на розі вулиць 1 Травня та Кароля Сверчевського, біля клумби. Шимек сідає на жовтому ланцюзі, що висить між стовпчиками, які відокремлюють тротуар від вулиці і, відвернувшись спиною до магазину, гойдається, спостерігаючи за автомобілями. На ланцюгах гойдатися не можна, тьотя Йюля нам не раз казала, але я мовчу. Дивлюся на людей.

Під «Райдугою» вишикувалася кілометрова черга, як я й думав! Якщо мені пощастить, хтось запропонує мені постояти й постерегти місце, коли той відійде ненадовго. Кілька разів я так стояв у черзі замість різних людей і за це отримав загалом аж сто злотих!

– «Фіат». «Сиренка». «Варшава», – монотонно перелічує Шимек. – «Волга». «Москвич». О! «Полонез»!

Я зацікавлено озираюся, бо «Полонези» з'явилися віднедавна, це найсучасніший польський автомобіль! Як на мене, він виглядає так само, як машини за кордоном – у нього класний квадратний перед і скісна задня частина, наче в гоночної машини! Коли на нього подивитися, то легко можна повірити, що в Польщі зовсім скоро буде краще, ніж на Заході, якщо в нас виробляють такі суперавтомобілі! Той, що проїжджає повз, має жовтий колір і виглядає так, ніби щойно виїхав простісінько із заводу. Багато людей у черзі витягає шиї, щоб побачити цю машину.

– Малий, ти тут ще трохи крутитимешся? – питає хтось у мене за спиною, тож я швидко озираюся.

Біля мене стоїть дядько в джинсах і нейлоновій сорочці нон-айрон із брунатним візерунком. На носі – темні окуляри, на шиї – товстий золотий ланцюжок.

– А-а-а що? – обережно питаю я.

– Та скочу по товариша, кажуть, тут міксери викинули, але дають тільки по одному на людину, а так ми принаймні два відхопимо. Постоїш трошечки? Я тобі за це відстібну.

Я вдаю, наче розмірковую, роблю міну, буцім мені це анітрохи не цікаво й узагалі його прохання страшен-

по ускладнює мені життя, та зрештою зітхаю й киваю головою на знак згоди.

– От і славненько, – каже той чоловік і простягає мені руку.

Я її серйозно потискаю й дозволяю провести себе до черги. Дуже навіть непогане місце, майже біля самих дверей.

– Мій синок тут постоїть замість мене. А я за п'ять хвилин повернуся, – голосно заявляє чоловік.

– Синок? – недовіжливо відгукується жінка в барвистій сукенці відразу за мною. – Знаю я вас! Зараз приведете тут п'ятьох таких як ви й пропхнете їх переді мною в черзі!

– Та чого ви! Я тільки по швагра скочу! – заперечує той.

– По швагра! Так я вам і повірила! – вигукує барвиста жінка. – А навіщо вам узагалі міксер? Ви хоч знаєте, що з ним роблять? Ви для перепродажу берете, я вас пам'ятаю, сто разів уже вас бачила!

– А ви, певне, на радіо працюєте, га? – звертається до барвистої той, що в джинсах.

– Я? – здивовано дивиться жінка. – Ні, чого б це?

– Ну, бо так багато балакаєте, – відказує той. – То я впевнений, що на радіо.

Жінка хмурить брови й думає над сказаним, а чоловік підморгує мені й біжить по товариша. От і скажіть, хіба ж не варто після уроків піти до «Райдуги»? Не лише кілька злотих можна заробити, а ще й розважитися.

Мені стає дуже весело. Тепер усі думатимуть, що цей дядько – то мій тато, а я його синок! Дорослі в черзі,

замість яких я стояв, уже тричі голосно казали, що я їхній син. Поправляю ранець і стою, гордовито виставившись.

– Та він просто хам! – заявляє жінка в барвистій сукенці, бо нарешті обміркувала все сказане чоловіком у джинсах, а тоді звертається до мене: – Твій батько – хам!

– Не-е-спра-а-авда! – швидко заперечую я, трохи заголосно і, звісно, загинаючись. – Мі-і-ій та-а-а... Тато. Він ду-у-уже мене лю...

Я замовкаю, переводжу подих, подумки рахую до п'яти, а тоді, силкуючись бути спокійним, відповідаю вже зовсім чітко:

– Мій тато дуже мене любить і ніякий він не хам.

Жінка не слухає, але я однаково дуже пишаюся собою. Я зробив так, як учила мене тьотя Йоля: потрібно заспокоїтися й говорити повільно, тоді все вдається. Завтра після уроків я знову прийду до «Райдуги», навіть, якщо повертатимусь сам. Може, знову щось викинуть, і буде черга?

– Що дають? – питає якась жінка. Вона підходить до дверей і намагається зазирнути досередини.

– Міксери, – сварливим тоном повідомляє та, що в кольоровій сукенці.

– О-о-о! – дивується нова. – Але навіщо мені міксер? Мені б колготи. Колгот немає?

– А я вам що – довідкове бюро? – вибухає кольорова сукенка. – Немає!

Я зиркаю, чи Шимек ще сидить на своєму ланцюгу, але він, звісно, сидить: вулицею Кароля Сверчев-

ського проїжджає, мабуть, найбільше автомобілів у всіх Сем'яновичах, тож він ще довго не занудьгує.

На вулиці спекотно, на небі – жодної хмаринки. У повітрі здіймається запах нагрітого асфальту й вихлопів. Черга просувається дуже повільно, лише за півгодини я дістаюся дверей. У приміщенні трохи прохолодніше, але задушливо й немає чим дихати. Я трохи хвилююся, бо той чоловік сказав, що повернеться за п'ять хвилин, а зараз уже пів на третю. О третій ми маємо бути в «Молодому Лісі», інакше на обід схопимо облизня й буде халепа.

Чоловік повертається із трьома іншими дядьками, коли я вже зовсім недалеко від прилавка, за яким метушиться втомлена продавчиня. Полиці магазину світять пусткою – лише на одній стоїть ряд картонних коробок з ручними міксерами.

– Ну, малий, я вже повернувся, – каже той дядько.

– Що?! – скрикує жінка в кольоровій сукенці. – Ви одного швагра мали привести, а не трьох!!!

– Ну, бо брати саме були вдома, – безтурботно пояснює той і відвертається до неї спиною, а тоді змовницьки підморгує мені й крадькома простягає згорнуту банкноту. Аж п'ятдесят злотих одним папірцем, ви уявляєте?

– Слухайте, якщо мені через вас не дістанеться, то я вам цього не подарую! – вигукує жінка в кольоровій сукенці. – Я міліцію викличу, якщо ви мені з-під носа все вихопите!

Я усміхаюся від вуха до вуха й протискуюся крізь натовп до виходу. Шимек, на щастя, досі сидить на старому місці.

– Ходімо, – кажу.

Ми повертаємося до «Молодого Лісу» якраз перед третьою годиною, ніхто досі не спохопився. Черговий відзначає в зошиті, що ми вже прийшли, залишаємо куртки й черевики в роздягалці, а тоді мчимо до їдальні.

На обід нині гороховий суп, дуже смачний. На друге – котлета з картоплею. Тьотя Яніна підморгує мені й кладе на тарілку цілу картоплю із краєчку казана, бо решта посередині розтовчена таким спеціальним, великим алюмінієвим пресом. Мені подобається дивитися, як тьотя Яніна мне оту картоплю, а от їсти такого не люблю. Крім картоплі є ще салат з бурячків, а на десерт – яблучний компот. Дуже непогано. Лише в п'ятниці нам не дають м'яса, а замість нього буває або риба, або макарони із сиром, або круто зварені яйця із хроном. Яйця я люблю, але ж не на обід!

Страви, які я ненавиджу найбільше, це: капуста, розсольник (якщо дуже кислий), рибні котлети, котлети з вареної ковбаси, язик (це просто кошмар!), печінка, а ще шпинат і кисіль з вишневим соком. Натомість люблю: відбивні, кров'янку, підсмажену із цибулею (але щоб багато цибулі!), налисники із сиром, курку, фруктовий суп з макаронами, бульйон з галушечками й черешневий компот.

Пообідавши, я йду робити уроки в навчальній кімнаті на нашому поверсі, бо там спокійніше, а тоді... Я вільний! А ще ж навіть не пів на п'яту! Ну, теоретично я мав би піти на заняття до столярної майстерні, але мені не хочеться. Переглядаю розклад уроків на завтра,

беру зі своєї шафки книжки й зошити, які знадобляться завтра, а тоді кладу ранець на своїй полиці стелажа – та й по всьому.

Йду до спальні й виймаю з тумбочки біля ліжка бляшанку з-під чаю, щоб покласти оті п'ятдесят злотих, що їх отримав під «Райдугою». У моїй бляшанці вже купа грошей, але я досі не знаю, що за них куплю. Мені б хотілося мати телескоп, але, здається, на нього довелося б збирати гроші дуже довго, бо я навіть не уявляю, скільки він коштує й де його взагалі купують. Крім того, боюся, що в мене його поцуплять або зламають, хоча можна було б його віддати на склад.

Я старанно закриваю бляшанку й ховаю глибоко в тумбочці, а тоді кладу зверху згорнутий пластиковий пакет. Ця бляшанка для мене цінна не лише через гроші. Вона була в мене завжди, і я думаю, що ця річ належала моїй мамі. Здається, бляшанка приїхала до Будинку дитини в Рибнику разом з рештою моїх речей. Я б дуже засмутився, якби вона раптом зникла.

Закриваю тумбочку ключиком, ховаю його до кишені штанів і йду на пошуки Чебурашки.

Чому, власне, я люблю Чебурашку? Я багато над цим замислювався, бо загалом не раз у житті перекопувався, що любити когось буває небезпечно й не надто вигідно. Люди з'являються й зникають, байдуже, згоден ти із цим чи ні. Тож коли ти якогось дня повертаєшся зі школи, і виявляється, що виховательку чи когось із твоїх товаришів, що їх ти любив, перевели деінде, ти довго сердишся.

У Рибнику був такий собі Фредек Мордес, якого я дуже любив, а він – мене. Ми разом бавилися й спали в одній спальні. І от якогось дня його просто забрали! Виявилося, що він повертається до своєї мами, яка знайшла роботу в Новій Гуті й отримала там помешкання. А ця мама жодного разу не приїздила до Фредека й навіть не писала й не дзвонила до нього! Уранці, коли ми прокинулися, прийшла вихователька й сказала: «Мордес, ти їдеш до мами, збери свої речі». От і все. Як же ми обоє плакали! Я дужче, бо він, попри все, таки радів, що їде до мами, хоч трохи й побоювався. Фредек виїхав по обіді, і більше я його не бачив. Навіть листівочки мені не прислав, хоч я сам продиктував аж три листи виховательці, яка знала Фредекову адресу в Новій Гуті й надіслала їх поштою.

Потому мені довго хотілося плакати і я дуже сердився. А ще почав дужче затинатися, це я добре пам'ятаю, хоча загалом мені той Рибник потроху забувається. Так чи сяк, але після того я стежив, щоб занадто ні до кого не прив'язуватися. Навіть того мого бородатого дядька, який так розкотисто сміявся дорогою по гриби, я намагався не надто любити – на щастя, бо ж і він зрештою поїхав собі! Ну, а тепер я зустрів такого Чебурашку.

Іноді я думаю, що, може, прихилився до нього через обов'язок, бо якби я за ним не стежив, він постійно потрапляв би в халепи. А іншим разом мені спадає на думку, що я його люблю, бо йому ще гірше, ніж мені. Він туго мізкує, погойдується, маленький, худий і говорить набагато гірше, ніж я. А ще він завжди мене слухається, і з ним я ніколи не затинаюся, хоч загалом

я майже не затинаюся, коли балакаю з іншими вихованцями – моїми однолітками чи й старшими. Але Чебурашка про мене дуже гарної думки, я знаю, а це завжди страшенно приємно, коли дізнаєшся, що тобою хтось захоплюється. Мабуть, через це я теж його люблю.

Насправді не можна до кінця пояснити, чому хтось до когось прив'язується чи й любить. Скільки ж я бачив тут дітей, які дуже-дуже любили своїх батьків, хоч вони, як на мене, анітрохи не заслуговували на їхню любов! Я таких вихованців зустрічав мільйони разів! Часом я боюся, що Чебурашку переведуть деінде, бо ж він «недоумок», тому я щосили допомагаю йому з уроками. Ризик невеликий, бо з навчанням він собі раду дає, а його батьки, на щастя, алкоголіки, тому суд їм, напевне, Чебурашку не віддасть. Отож, я можу спати спокійно, як то кажуть.

Я забираю Чебурашку з кімнати для ігор, де він, звісно, сидить зі своїм коміксом про Титуса (це другий випуск, той, у якому йдеться про механічного коня Розалію). Книжка геть пошарпана, тьотя Йоля допомогла йому склеїти сторінки прозорою клейкою стрічкою. Я гадки не маю, чому він так прикипів до цієї книжечки. Якось хлопці із другого поверху, ті, що молодші, хотіли її в нього забрати – і то був один з восьми випадків у моєму житті, коли я змушений був битися, хоча й ненавиджу це робити. На щастя, я їх переміг, але вони були меншими за мене, хоч і напали втрьох на одного.

Беремо комікс і йдемо до зали з телевізором, бо зараз показуватимуть «Сімнадцять миттєвостей весни». Це радянський серіал, але Штірліц, тобто головний

герой, говорить польською, решта героїв теж, бо фільм дубльований. Більшість із нас воліє капітана Клосса, але й Штірліц непоганий, а Чебурашка його просто обожнює. Називає його «Стільліц», кумедно, га? Мені ж набагато більше подобався «Космос-1999», який показували минулого року по суботах на каналі «Студія-2». Оце був клас! Космічні кораблі, зірки, НЛО й узагалі! Коли я переглядав ці серії, то навіть кліпати забував! Так шкода, що цей серіал більше не показують.

Телевізійна зала вщерть повна, яблуку ніде впасти, бо всім дуже цікаво, що нині втне Штірліц, чи то пак насправді агент радянської розвідки в лавах СС, тобто найбільш жорстоких гітлерівських солдатів.

Узагалі я дуже люблю телебачення, і шкодую, що в «Молодому Лісі» лише один телевізор, і що він не кольоровий. Я бачив дуже багато фільмів по телевізору, які мені страшенно подобалися, і які я запам'ятав. Наприклад, «Велика, більша і найбільша» про пригоди дітей, з яких третя, якраз найбільша, відбувалася в космосі. Ще мені подобався фільм «Дізнання пілота Піркса», створений за книжкою Станіслава Лема, яка є в нашій бібліотеці, і яку я цього року збираюся прочитати.

З-поміж телесеріалів я, звичайно, люблю «Чотирьох танкістів і собаку» та «Клосса», але я не знаю нікого в Польщі, кому б вони не подобалися. А ще я із задоволенням дивився дитячі «Мандрівку за усмішку», «Канікули із привидами», але й «Котелок і револьвер», який я бачив аж тричі на «Студії-2», хоч це й серіал для дорослих.

Ми дивимося телевизор до передачі «На добраніч, діти!», а тоді йдемо вечеряти. Сьогодні бутерброди з ячною пастою й пиріг, а до них – чай. Після вечері можна робити, кому що заманеться, лише до зали з телевизором заходити заборонено. Тож ми з Чебурашкою ідемо до кімнати для ігор. Спершу граємо в шашки, бо я його навчив, тоді він уможується зі своїм «Титусом», а я беру собі «Релакс» із полиці для старших вихованців. «Релакс» – це теж комікси, от тільки в кожному випуску багато різних історій, але коротких. Деякі закінчуються відразу, а інші поділені на частини й продовжуються в наступних журналах. Зараз я читаю «Ваганару» і «Біоніка Ягу» одночасно, бо обидві серії вже друкували у вісімнадцятому випуску журналу. «Ваганара» цікавіша, але до «Біоніка Яги» кращі малюнки. Якби котрийсь із вихованців застукав мене за читанням «Релаксу», дісталось б мені на горіхи, тому я ховаю журнал за новим числом «Світу молоді» – збоку виглядає так, наче я просто собі читаю газету.

Близько восьмої «Сянові» звільняють душеву кімнату, тож ми всі йдемо митися, адже нині якраз наша черга. Миємося всі разом, але душ у кожного свій, от тільки між кабінками немає перегородок. Я дуже радий, що нас більше ніхто не мие! І навіть не дуже за нами стежать, лише час від часу зазирає вихователька Матильда, чия зміна починається о вісімнадцятій. Спершу Матильда щоразу перевіряла, чи добре ми скрізь помилися, але переконалася, що ми робимо це старанно, тож тепер хіба що зрідка зазирне комусь у вуха задля – як вона сама каже – чистого сумління.

Я не люблю, коли ми всі миємося разом, але того, що нас мили виховательки, я просто ненавидів. Деякі поводитися стерпно, але інші трусили мною, наче лантухом, вода завжди була загаряча або надто холодна, і мільйон разів мило потрапляло до очей. Проте найгіршим було стрижіння нігтів. Хай йому чорт, мене аж нудить від самої думки, що нам стригтимуть нігті!

Найстрашніше це виглядало в Рибнику. Усі діти після купання сідали в душовій кімнаті на такій довгій лаві. Найчастіше вже в піжамах або загорнувшись у рушник. Приходили дві тьоті, які не були виховательками, а сповивали малих дітей, прибирали, витирали носи, чистили вуха й таке інше. Ми сиділи на тих лавках, і треба було простягнути ноги вперед, а тьоті ставали навколішки і – раз-два – обстригали всім нігті, геть так, наче працювали за конвеєром на фабриці. У них це виходило швидко, але нігті завжди були підстрижені надто коротко, і потім пальці в черевиках боліли, а часом траплялося, що комусь і кров потекла. Обстригши нігті на ногах, тьоті заходжувалися коло рук. Тут вони діяли трохи обережніше, проте я аж здригався, а інші дітлахи верещали, наче їх ріжуть.

У «Молодому Лісі» я конче хотів навчитися підстригати собі нігті сам. Я знай прохав, щоб мені це дозволили, але погодилася лише тьотя Йоля, хоча спочатку вона дуже за мною стежила. Я швиденько навчився – і відтоді маю спокій.

Уся процедура миття займає в нас хвилин десять, разом із чищенням зубів. Потому йдемо до спальні, влягаємося і, якщо залишається трохи часу, перш ніж зга-

сять світло, то ще щось читаємо або теревенимо. От сьогодні якраз теревенимо.

– А мені сестра написала, – каже Шимек.

– І до мене написали, – байдуже заявляє Маріуш, але йому ніхто не вірить, бо він страшений вигадник. – Ще й такого довгого листа!

– І де він, той лист? – питаю.

– Я сховав на складі.

– На складі? Авжеж, так і повірили, – пирхає Мірек. – Мізки ти свої заховав на складі, от що!

– Написали! Листа написали! Як я кажу, то вже кажу! – драгується Маріуш.

– А хто написав? – питається Єжи.

– Мама! – негайно відказує Маріуш. – І бабуся теж! В одному конверті прийшли два листи. Два!

– Твоя мама сидить, – озивається Зенек, який діє мені на нерви, бо постійно шморгає носом і витирає його рукавом, а коли я це бачу, то мені робиться недобре.

– І що з того? У цюпі теж дають папір і ручку, – скипає Маріуш. – Зрештою, моя мама скоро вийде й забере мене звідси!

Маріуш – найбільше брехло, яке я в житті бачив, чесно! Невдовзі після мого приїзду до «Молодого Лісу», він просто неймовірно мене ошукав.

Відразу після першого півріччя в першому класі він розповів про такий собі Кривавий Підземний Перехід у Битомі, який буцім знаходиться в самому центрі міста. За словами Маріуша, у переході відбувалися жахливі речі, і ніхто з тих, хто туди заходив, не мав певності, що вийде живим по той бік, особливо діти, бо перехід

становив небезпеку саме для них. Маріуш божився, що на власні очі мільйон разів бачив, як з одного боку до переходу входили матері з дітьми, а по інший бік виходили перелякані й без дітей. І буцім таке ставалося щодня!

Я йому повірив, і мене ця розповідь дуже схвилювала! Наступного дня, замість іти до школи, я сачконув і поїхав до Битома. Знайшов той підземний перехід і, хоч дуже боявся, став біля самих сходів, шукаючи поглядом нещасну матір, яка виходить без дитини. Я собі все докладно запланував, придумав ціле звернення до такої жінки. І ще виходячи вранці з «Молодого Лісу», поклав у ранець свої найулюбленіші іграшки й бляшанку з-під чаю, бо ж був цілковито переконаний, що більше сюди не повернуся! Ну й дурний же я був, правда? Але я мав лише сім років, тож це мене виправдовує.

Я чекав-чекав і, звісно, не дочекався, бо Маріуш вигадав усю цю історію про Кривавий Підземний Перехід. Почало сутеніти, тож я повернувся до «Молодого Лісу», бо що мені залишалося? Та й буча ж піднялася! Мало того, що вихователька Матильда довідалася, що я прогуляв школу, то я ще й на обід запізнився й за все це отримав покарання: мені на цілий тиждень заборонили дивитися телевізор! Я тоді дуже сердився на Маріуша, і тепер не вірю жодному його слову!

– А ми з Міхалом нині «Полонеза» бачили, – озивається Шимек.

Я кидаю на нього швидкий погляд, щоб він, бува, не пробовкався про чергу під «Райдугою», бо й інші можуть почати туди ходити й створять мені конкуренцію.

– Та ти що?! – Куба відриває погляд від книжки. – Де?

– На вулиці, – відповідаю швидко. – На Сверчевського.

– Та-а-а, – киває головою Шимек. – Супер. «Багама еллоу».

– Моя мама купить «Полонез», коли вже вийде, – заявляє Маріуш. – І ми собі їздитимемо туди-сюди. До Катовіце й скрізь! Щодня! Вона так у листі написала.

– А наш був? – Куба не звертає на нього увагу. – Чи на варшавських номерах?

– На варшавських, – відказує Шимек.

До таких речей він кебету має, а от до дошки в класі вже ні. Я ж навіть не звернув увагу на номери цього авто.

– Та певне, що варшавські, – зітхає Єжи. – У Варшаві кожен має «Полонеза».

– Неправда! – знизав плечима Мірек. – «Полонезів» мало випустили!

– Я знаю, що кажу! Я був у Варшаві, – пихато відповідає Єжи.

Це правда, він там був, бо поїхав минулого року на Різдвяні свята до тата, у якого нова сім'я. Мама Єжи померла, а тато поїхав з Битома до Варшави й оженився з такою жінкою, у якої вже були свої діти, тому Єжи виявився зайвим. Але тато Єжи цілком нормальний, відвідує його, дзвонить, якщо не може приїхати й пише листи. Я бачив його кілька разів, Єжи на нього дуже схожий. Вони обоє руді, капловухі й веснянкуваті. Тато Єжи працює на будівництві, щоправда, тимчасово, якщо знайде постійну роботу. Та попри все, краще

мати такого тата, ніж жодного, тому багато хто з нас заздрить Єжи.

З нашого поверху тільки в мене немає жодних родичів. У неділю, у день відвідин, усі сидять як на голках і чекають, бо їм здається, що до них, може, хтось приїде – навіть якщо ніхто ніколи не приїжджає. Мені взагалі іноді здається, що всі в «Молодому Лісі» нічого не роблять, лиш без кінця чекають і їм постійно здається, що вони тут ненадовго. Принаймні мені не треба нічого сподіватися, хоч це добре. Коли минулого року в червні тьотя Йюля наказала нам написати, що ми б хотіли після канікул змінити в «Молодому Лісі» – усі, крім мене, написали приблизно одне й те саме: що після канікул їх тут уже не буде. А я написав, щоб до нас приїхав Мирослав Гермашевський, щоб змінити назву «Державний будинок дитини «Молодий Ліс» на «Будинок ім. Мирослава Гермашевського», і щоб на обід більше жодного разу не було язика. Потім я шкодував, що більше нічого не придумав, але все сталося якось дуже несподівано, тому я й написав бігцем про найважливіше, що спало мені на думку.

– Спати! – вихователька Матильда прочиняє двері й зазирає до спальні. – На добраніч!

– На до-бра-ніч! – відповідаємо хором і вкриваємося ковдрами, а вихователька обертає крильце вимикача – і лампочки під стелею гаснуть.

Ну, але що з того, що гасне світло, якщо надворі ще видно? Коли за вікном ще не ніч, то спати зовсім не хочеться, хіба що влітку, бо влітку надворі не темніє так довго, що зрештою всі засинають, хочуть вони того, чи ні.

– Довгий лист, – пошепки каже Маріуш. – Точніше, два! Та-а-акі довгі листи...

Я повертаюся на бік, спиною до вікна, і ховаю голову під подушку. У шпарину бачу ліжко Чебурашки, який розмірено погойдується під ковдрою – геть так, ніби він їде в поїзді. Якось я їхав потягом уночі, це було на минулих канікулах, коли відбувався обмін вихованцями. Ті, кого не взяли до себе родичі (справжні чи названі), і які мусили залишитися в «Молодому Лісі», поїхали до Перемишля, а діти з тамтешнього дитячого будинку приїхали сюди. Узагалі я був не в захваті від цього, бо хіба це цікаво, а крім того, не знав, хто спатиме в моєму ліжку. Але в Перемишлі було класно, бо в їхньому дитбудинку є дві корови і шість свиней, яких я годував вареними цукровими буряками. І ці свині анітрохи не смерділи, а у фільмах по телевізору я не раз чув, як там на когось казали «свиня смердюча». Пахли вони незвично, але мені в житті доводилося нюхати й гірші речі.

Якось ми випустили із хліва одну із цих свиней, щоб вона собі трохи побігала подвір'ям. Свиня дуже зраділа й гасала кружма, як шалена, а ми – з голосним вереском – за нею. Вихователька Матильда, яка тоді поїхала з нами до Перемишля, уже за мить вибігла на подвір'я, щоб нас угамувати. Але свиня її не слухалася, то й ми не слухалися. Вихователька Матильда замалим не луснула від злості й нарешті так голосно на нас гаркнула, аж ми завмерли. «А що це ви тут виробляєте?!» і «Що це тут діється?!» – от, що вона кричала. Ми тоді всі налякалися – окрім свині, яка підбігла до Матильди

ззаду й буцнула її. А вихователька, упевнена, що це хтось із вихованців, озирнулася й дуже суворо сказала: «У тебе що – з головою негарзд?» До свині!!! Божечки, як же ми з того потім реготали! Я усміхаюся під носом, на мить заплющую очі і...

Дзеленчить будильник біля Кубиноного ліжка.

* * *

От і весь мій день. Інші виглядають дуже схожими, звичайно, у неділю й вільні суботи все трохи по-іншому, бо не треба йти до школи. Ще інакше на свята, коли більшість вихованців виїздить, і нас залишається маленька жменька з виховательками й вихователями. Ну, але ви вже в загальному уявляєте наше життя, тому зараз моя розповідь перестрибне наперед.

РОЗДІЛ 4

У середині червня, коли вже наближався кінець навчального року, і всі знали, які оцінки хто матиме в таблиці, тож можна було не напружуватися, сталася дуже класна подія! До «Молодого Лісу» прийшли посилки з Голландії, і в них був різний одяг, іграшки, книжки, комікси й солодоці! Цукерки, справжній шоколад і довгі чорні палички, схожі на якісь дроти, проте з'ясувалося, що вони їстівні. Насправді вони були несмачні, бо то виявилися солодцеві льодяники, але все-таки вони були із Заходу, тому їх усі їли. Зокрема через те, що цих льодяників у посилках було більше, ніж інших солодоців. Книжки й комікси виглядали дуже гарно, але ніхто з нас, на жаль, не вмів читати голландською, тому ми влаштували з них виставку в найбільшій кімнаті, і це було дуже гарно. А от іграшки й одяг... Здуріти можна!

У посилках для хлопчиків були машинки фірми «Matchbox», для дівчаток – худі ляльки, які зветься Барбі, плюшеві ведмедики для малюків і взагалі купа різних речей. Щойно ми їх угледіли, як нам аж очі з орбіт повилазили, а тьотя Йоля зауважила, що ми виглядаємо достоту як зграйка жаб.

Весь розпорядок дня перевівся нанівець: про те, що посилки від голландців чекають на нас у залі, виховательки повідомили по обіді, і потому аж до пізнього вечора все пішло шкереберть, і навіть вихователька Матильда не змогла нас утихомирити, хоч вона аж зі шкіри пнулася, щоб дати з нами сякий-такий лад.

«Посилки», власне, були не в коробках, а в торбинках, на кожній написане ім'я й прізвище вихованця, для якого це призначалося. Виховательки ще раніше розіклали речі, щоб ми між собою не сварилися, ділячи оці скарби, проте однаково багато з нас пересварилися, а кілька хлопців так і не дійшли згоди й зчинили бійку.

А коли вони перестали битися, то почався обмін. Мінятися речами дуже класно, і обмін полягає в тому, що ти віддаєш комусь те, що маєш, але не хочеш його, а хтось натомість дає тобі щось, що тобі подобається й належить іншому, але йому якраз не потрібне. Речами з голландських посилок ми обмінювалися без кінця добрі два тижні – аж до початку канікул.

Проте найкращим був понеділок. Посилки ми отримали в суботу, тому після неділі всі одягли до школи новий голландський одяг. Аби всі побачили, що в нас відбулося!

У моїй торбині виявилися: вельветові сині штани на шлейках, тобто комбінезон із чудовими нашивками, дві сорочки з довгим рукавом: одна помаранчева в коричневу смужку, а друга блакитна; дві сорочки з коротким рукавом і суперові жовті теніски на гумовій підшві! Найкращий одяг, який був у моєму житті, а на додачу все це пахло по-західному, тобто закордонним праль-

ним порошком. Тож коли я вбрався в це до школи, то мало не луснув від гордощів. Ну, а в школі...

Іще до уроків навколо нас зібрався цілий натовп. Ті, що завжди вдавали, наче ми не існуємо, зараз штовхалися навперебій, щоб на нас подивитися. Ніколи досі жоден учень з мого класу не ставився до мене так приязно й не розглядали нас із таким захопленням – навіть того дня, коли вчителька читала вголос мій твір. Скажу чесно: це було дуже приємно, і я анітрохи не почувався гіршим за них. Я собі подумав, що все-таки класно, коли ти важливий і всі тебе люблять, тож я старався натішитися цим досхочу, бо відчував, що все це довго не триватиме. Виявилось, що мої припущення слушні, бо вже наприкінці того тижня ми перестали викликати захоплення в школі. Проте – як сказала колись тьотя бухгалтер, яка одного разу неймовірно раділа, що їй вдалося порахувати річний бюджет «Молодого Лісу», а назавтра з'ясувалося, що вона все порахувала неправильно – хоч моя радість тривала недовго, спогад про неї залишиться в моїй пам'яті назавжди, і ніхто мене цього не позбавить.

Потому був кінець навчального року, і виявилось, що до наступного класу не перейшло тільки троє вихованців, які ходять до нашої школи! Директорка була цим така зворушена, що їй аж голос тремтів під час урочистої лінійки. На диво, навіть Шимек перейшов до наступного класу, хоча за півріччя в нього й була купа двійок з різних предметів.

А тоді настали канікули, і я вперше в житті поїхав до моря! Нас оселили в Мендзиводзі, у відпочинкових

будиночках, у яких, крім нас, жили маленькі руді миші – їх було набагато більше, ніж нас! А позаяк щодня дощило, то ці миші взагалі не виходили на вулицю. Нам їх було шкода, тож ми підгодовували мишей, хто чим міг: рештками хліба з їдальні, сиром і навіть макаронами. Я впевнений, що вони й досі згадують нас із ніжністю, бо не думаю, щоб у тих будиночках їм траплялися такі самі приятні пожилці.

Море виявилося дуже холодним і темно-зеленим, що мене здивувало, бо я гадав, що воно має бути синім. У ньому плавали медузи завбільшки з невелику цвітну капустину й виглядали вони, наче зроблені з холодцю. Марек із групи «Нотець» побився об заклад із хлопцями, що одну мертву з'їсть... І з'їв! Проте лише половину.

Так сталося, що я саме був неподалік, усе бачив, і мені від того зробилося трохи недобре. З'ївши медузу, Марек страшенно кривився й душком випив більш, ніж півпляшки лимонаду. Це було супер! Згодом цей геройський хлопець трохи слабував на шлунок, а якщо хтось при ньому вимовляв: «Медуза!» – він миттю зеленів на виду. Багато хто приходив до нього, щоб сказати: «Медуза!» й побачити, як він негайно зеленішає, бо таке не стається щодня. Мареків добряче перепало від Сташека, вожакого нашої групи, але він цим не дуже перейнявся, зате зробився дуже популярним, і всі впродовж кількох днів тільки й говорили, що про нього. Багато хто заздрив його славі, проте ніхто більше не наважився з'їсти медузу.

Ми собі з Чебурашкою ходили берегом туди-сюди, навіть у дощ, і шукали бурштин (марно) та мушлі (дуже успішно). Це були чудові два тижні.

А потім ми повернулися до «Молодого Лісу», і в серпні я поїхав за другим обміном. На жаль, уже не до Перемишля, а до Сосновця і, на жаль, без Чебурашки, якого послали в спеціальний табір для «недоумків». У Сосновці мені не дуже подобалося. Почалася страшна спека, а в дитячому будинку, у якому ми жили там, відчинялися тільки маленькі квартирки, бо вікна виявилися забиті наглухо. У спальнях було дуже задушливо й жахливо смерділо брудними шкарпетками. Ну, але я це якось перебув.

Я повернувся до «Молодого Лісу» за тиждень до початку навчального року, і дорогою назад весь час думав, чи якась із моїх пропозицій, що стосувалася життя в нашому дитбудинку, наступного року здійсниться, і дуже радів, що невдовзі опинюся вдома й побачу всіх, а передусім Чебурашку й тьотю Йолу. От тільки, коли я повернувся, мені сказали, що ані Чебурашки, ані тьоті Йолі я більше ніколи не побачу, а моє життя в «Молодому Лісі» цілковито змінилося. І тоді зі мною сталося дещо дивне.

* * *

Ви знаєте, що таке сонячний вітер? Це такий різновид радіації, але не такий, як після вибуху атомної бомби, бо він спрямований в один бік, як течія річки, а от ядерна радіація поширюється навсібіч одночасно. Я читав про це в оповіданні в журналі «Пломінець».

Будь-яке сонце, у якому відбуваються дуже швидкі й несподівані хімічні реакції, викидає в простір багато різних частинок, які мчать уперед із величезною

швидкістю. Їх не дуже багато, але все-таки й немало, тому вченим спало на думку, щоб у майбутньому космічні кораблі пересувалися між планетами так, як колись плвли морями кораблі – за допомогою вітрил. Звичайно, що в космічних кораблів вони мали б бути геть інакшими й набагато-набагато більшими, але це неважливо, бо в міжпланетному просторі вільного місця дуже багато.

Космонавти ловили б той вітер у вітрила й використовували як пальне для своїх ракет – вони б летіли не надто швидко, зате цілком задарма й не виникало б загрози, що кораблеві забракне пального. Такі міжпланетні вітрильники черпали б енергію із сонячного вітру, завдяки цьому можна було б вирощувати на борту рослини, тварин, освітлювати приміщення й відновлювати запаси кисню й води.

Це оповідання міцно засіло мені в голові, бо уявіть лишень собі життя на космічному кораблі, який летить у просторах від однієї планети до іншої! Усе зосереджено тут, люди, які тебе оточують, залишається з тобою назавжди. Я часто уявляв собі такий міжпланетний вітрильник і своє життя на ньому. Власне, корабель існує в моїй уяві – мені чудово відомі розташування коридорів, шлях до ферми у хвості, що міститься у величезній прозорій кулі, їдальня зі скляними табуретами, моя спальня відразу біля спальні Чебурашки, дитячий майданчик, у якому вимкнено силу тяжіння, комп'ютерна школа, бібліотека й мільйон інших подробиць.

Я навіть намагався кілька разів намалювати мій корабель, але не мав досить великого аркуша, тож мені

завжди вдавалося відтворити хіба що фрагмент. Цей корабель зветься «Безмежний горизонт», бо його ніщо не обмежує – він може летіти вперед стільки, скільки ловитиме у свої вітрила сонячний вітер.

І от тоді, в останні дні серпня, я немов оселився на «Безмежному горизонті», оселився назавжди. Я розумію, що це звучить безглуздо, але саме так і сталося – зараз розповім вам, як усе було.

* * *

Спершу ніхто не хотів мені сказати, де подівся Чебурашка. Першого дня я зовсім не хвилювався, та коли побачив у їдальні Крикливу Анету, то щось запідозрив, бо знав, що і її послали до цього спеціального табору. Я запитав у виховательки Матильди, чому Чебурашка досі не повернувся з табору, але вона сказала, щоб я не морочив їй голову й краще думав би про школу, бо до 1 вересня залишилося мало часу. Тьотя Йоля ще теж не з'явилася, але цим я наразі не переймався, бо з минулих канікул вона приїхала після початку навчального року.

Коли ми лежали ввечері в ліжках, а за вікном шаленіла гроза, мені про все розповів Зенек – краще б це зробив хтось інший, а не він!

Він сів по-турецькому на ковдрі й утупився в мене з дуже вдоволеною міною. Блискавки розпанахували небо одна за одною, нашу спальню раз у раз заливало сліпуче біле світло – мови не було, щоб спати. Я саме думав про Чебурашку, який дуже боїться грози, тож був навіть радий, що він досі не повернувся й не бачить

цього жахиття. Спочатку я вдавав, що не звертаю на Зенека жодної уваги й відвернувся до нього спиною, але весь час відчував, як він витріщається на мене. Врешті я не витримав і теж сів на ліжку.

– Чого витріщився? – спитав я.

– Бо хочу побачити, як ти розпустиш нюні, – заявив Зенек і витер носа рукавом піжами.

– Не збираюся я розпускати нюні, – відказав я йому впевнено, але щось тенькнуло мені біля серця.

– Ну, зараз ти передумаєш, – знуцально мовив той. – Коли я тобі дещо скажу.

Усі лежали у своїх ліжках і дивилися на мене. Ніхто й словом не озвався.

– Краще відчепися, – буркнув я. – Бо зараз прийде Матильда й тобі перепаде.

– Цього твого недоумка більше тут немає й не буде, – Зенек посміхнувся від вуха до вуха й знову витер носа. – Ми його позбулися.

– Ш-ш-ш-ш-що? – промимрив я.

– А т-т-т-те, – заходився він передражнювати мене. – Се-се-себастіяна повернули ба-ба-батькам. Бо він такий йолоп, що навіть у дитбудинку його не хотіли тримати.

– Не-не-неправда!

– Правда, – Зенек сперся ліктями на коліна, сплів долоні й оперся на них підборіддям. – Його виписали. Ще тиждень тому Тьотя Яніна мені сказала. Ну! Реви тепер. Немає більше твого братчика, який скрізь за тобою лазив як цуцик і задивлявся, мов на святого.

– За-за-заткнись! – закричав я, затискаючи кулаки. – Бре-е-ешеш!

Зенек тільки звів брову та зробив іронічну міну. Усі й далі витріщалися на мене, але ніхто нічого не сказав.

Чебурашку не могли віддати батькам, бо його батьки алкоголіки й постійно ходять п'яні! Суд на таке нізащо б не згодився, це неможливо!

– Брешеш!!! Т-т-ти, свиня зашма-а-аркана! – вереск-нув я ще голосніше й вистрибнув з ліжка.

– Раз, два, три... – почав лічити Зенек, і на «три» миттю ліг під ковдру.

– Ві-ві-візьми свої слова на-на-назад... – почав я, підскачовиши до нього. Але цієї миті рвучко відчинилися двері й під стелею спальні спалахнули лампочки.

– Шимчик! – гримнула вихователька Матильда. – Я зараз тобі покажу! Що ти тут виробляєш?

За вікном грім уперіщив з такою силою, що аж шибки забряжчали, і навіть тьотя Матильда глянула на вікна з острахом.

– Б-б-б-бо... ві-і-ін... – я почав страшенно затинатися.

І взагалі не міг видушити жодного слова, весь почервонів і навіть не міг перевести подих.

– Міхал розлютився через Зенека, бо той йому сказав, що Себастьяна від нас забрали, – пояснив Мірек.

– Неправда! – вигукнув Зенек. – Ти стукач!

– Ага, – буркнула під носом Матильда, а тоді суворо позирнула на мене з-під насуплених брів. – І щоб через таке сваритися? Хіба так роблять гарні товариші?

Ти мав би радіти, що він повернувся до батьків, якщо так його любиш. Там йому буде краще. Лягай негайно і щоб мені без фокусів! Якщо таке ще раз повториться, то отримаєте додаткове чергування в туалетах. Усі! Причому на першому поверсі! Шимчик, у ліжку! Я двічі не повторюватиму...

Я стояв заціпеніло. Уся моя злість де й поділася, мов рукою зняло, зате почали страшенно пекти очі. Отже, це правда. Чебурашка до нас не повернеться. І ніхто мені про це не сказав. А я ж навіть не попрощався з ним як слід!

Але що мені залишалося робити? Я повернувся до ліжка, ліг і закрив обличчя подушкою. Знову загриміло, тьотя Матильда згасила світло й зачинила двері. Якусь мить у спальні панувала тиша, яку порушив Зенек.

– Міреку, ну ти й стукач, – шепнув він.

– Заткнися, – буркнув Мірек.

– Реве як баба! – задоволено промовив Зенек.

– Я тобі сказав: заткнися! – озвався Мірек уже голосніше.

А потім уже ніхто нічого не говорив. Вони заснули, незважаючи на блискавки, а я ні. І не спав іще довго по тому, як гроза відступила з-над «Молодого Лісу», а за вікнами почали щебетати птахи.

Я знав, що люблю Чебурашку, але не усвідомлював, наскільки важливим він для мене став. Власне, невідомо чому, бо що мені з тієї дружби: він не допомагав з уроками, я не міг узяти його із собою до «Райдуги», навіть побалакати нормально не міг! Бо про що? Чебу-

рашка жодного поняття ні про що не мав – коли я намагався розповідати йому про зірки й планети, він тільки те й робив, що витріщався на мене круглими, наче блюдця, очима, але вже невдовзі повертався до свого «Титуса, Ромека й Атомека».

Проте коли я приходив зі школи і йшов по нього до зали, він щоразу радів моїй появі, геть так, наче ми не бачилися з ним щонайменше тиждень, а не якісь кілька годин. Він хапав мене за плече, коли ми дивилися по телевізору фільми, і на екрані саме відбувалося щось таке, від чого аж кров холонула, а коли я лежав у ліжку з лихоманкою, він приніс мені жменю снігу з подвір'я – бо тоді саме випав перший сніг, а я цього не міг побачити. Мені здавалося, що любити його безпечно, бо навіщо кому-небудь такий собі Чебурашка? Він залишиться в «Молодому Лісі» назавжди, мабуть, довше навіть, ніж я. Але він зник, а я тоді відчув, наче хтось відкраяв шматок мене самого й украв.

Я б зрештою якось із цим дав раду, якби все йшло по-старому. З нагоди початку навчального року в нас відбувалося чимало цікавого, тож було чим зайнятися.

* * *

Наприкінці серпня в «Молодому Лісі» сталася велика подія, бо до нас приїхали міліціонери, щоб з-поміж старших вихованців набрати людей до спеціальних загонів міліції, які називалися ЗОМО*. Нам було

* З польського ZOMO – моторизовані загони громадянської міліції (прим. пер.).

страшенно цікаво, як усе відбуватиметься, але нікому не дозволяли заходити до актового залу, де все діялося, тому ми сиділи на галереї й лише дивилися. Щоправда, я весь час думав про те, що сталося із Чебурашкою, про те, щоб його мама, не дай Боже, не заснула в ліжку із сигаретою, як колись мама Шимека, і про таке інше – проте й мені було цікаво.

Старші вихованці, які вже закінчили школу й мали розпочати самостійне життя, але не хотіли йти до армії, могли зголоситися до міліції. Байдуже, яку школу вони скінчили і як училися, треба лише бути дужим і здоровим. Зголосилося лише семеро! Я дуже здивувався, що так небагато, бо міліціонери на спеціальній лінійці напередодні переконували, що набагато краще йти до ЗОМО, ніж до армії, бо в ЗОМО дуже гарно: не треба їздити на полігон, отримуєш новеньку форму й сучасну зброю, отримуєш більше грошей, а на додачу – живеш у казармі у великому місті, тож можна ходити в кіно й таке інше.

Дядько Сташек, який за всім наглядав, завів тих сімох хлопців до зали, наказав роздягнутися, а тоді викликав по одному за списком і по черзі проводив їх у самих трусах до зали. І це було дуже смішно. Коли один із зали виходив, туди заводили наступного.

Не знаю, скількох із них зрештою прийняли до ЗОМО, але точно взяли Казика із групи «Одра», який має широченні плечі й узагалі дуже сильний: колись він спробував підняти за бампер автомобіль тьоті директорки, і йому майже вдалося. Він із кількома старшими

хлопцями хотіли над нею пожартувати. Вони збиралися відкрутити колеса машини й поставити її на цеглинах. Хлопці не збиралися поцупити ці колеса чи щось таке, лише хотіли заховати їх у куцах. На жаль, на всіх чекало розчарування, бо авто не вдалося підняти, позаяк бампер, за який ухопився Казик, відламався. І все-таки це справило на присутніх величезне враження, бо щоб відірвати бампер від автомобіля, треба мати неабияку силу, ну, самі подумайте.

На жаль, тьотя директорка Казиковим подвигом аж ніяк не захопилася, і хлопець отримав покарання: упродовж двох тижнів мусив допомагати на складі, а ще йому ніхто не міг дзвонити, і він сам теж не мав права користуватися телефоном. Тоді Казик замалим не потрапив до виправного закладу, бо то не була перша його капость, яка закінчилася покаранням. На щастя, за нього заступилася тьотя Ілона, вихователька «Одеру».

Виявилося, що міліціонерам усі ці Казикові витівки анітрохи не заважають, і вони відразу прийняли його до ЗОМО. Я це точно знаю, бо за кілька місяців зустрів його, коли він уже носив форму, але про це розповім згодом.

Усе поступово налагоджувалося і – як я вже казав – я б, мабуть, якось змирився з тим, що Чебурашки з нами більше немає, якби не одна подія, яка для мене виявилася наче грім з ясного неба. Сталося це наприкінці серпня, у п'ятницю. Усю групу «Сян» покликали опівдні до зали. Коли всі зібралися, прийшла тьотя

директорка, а за нею – новий дядько. Директорка його представила й сказала, що відтепер він буде нашим вихователем замість тьоті Йолі, бо та більше до нас не повернеться. Вона стала директоркою дитячого будинкудесь дуже далеко звідси, аж під Кошаліном.

Нового дядька звали Януш, і він виявився ненабагато старшим від найстарших вихованців «Молодого Лісу», бо мав лише двадцять чотири роки. Щойно я його побачив, як зрозумів, що він із тих, хто «переймається» – такий у нього був вираз обличчя – але мені це було байдуже. Бо навіть, якби він виявився на тисячу відсотків «нормальним», він не був моєю тьотею Йолею.

Я сидів заціпенілий, а серце завмерло на цілу хвилину. Усі із «Сяну» мали назватися по черзі, і тільки я не зміг видушити із себе жодного слова, тому мене відрекомендувала тьотя директорка. Коли вона вивела дядька Януша, щоб показати йому «Молодий Ліс», у залі зчинився неймовірний галас, бо всі хлопці заговорили одночасно. Крім мене.

Я почекав кілька секунд, підвівся й мовчки вийшов. Я рухався, наче автомат, а з кожним кроком мені здавалося, ніби підлога піді мною вгинається, мовби гумова, і повітря зробилося щільним, як вода.

Пройшов галереєю до виходу на подвір'я за «Молодим Лісом» – і за мить опинився біля кущів бузку за складом. На них більше не було квітів, листя шелестіло собі на вітрі, який саме здійснюється, хоч надворі й була спека. Я спинився біля кущів, і в моїй голові утворилася цілковита порожнеча – геть так, наче позаду очей в моїй

голови не було нічогосінько. Я втупився в овочеві грядки, на яких працювало кілька вихованців і дядько сторож. Тоді здійняв очі до неба, на якому не було ані хмарки, лише велике біле сонце. Воно зависло в синій порожнечі якраз посеред неба, бо саме минув полудень. Ніколи досі мені не вдавалося глянути просто на сонце, але того дня це виявилось дуже легко. І тоді це сонце влилося мені крізь очі в голову – біле, липке й густе, мов розігрітий гречаний мед – а я відчув неймовірний спокій. Довкола мене війнуло дужче, і в повітрі завирувала імла із золотавих порошинок – тепер я знаю, що то була просто курява з подвір'я, але тоді я подумав: «Сонячний вітер!». «Безмежний горизонт» розгорнув свої велетенські алюмінієві вітрила, золоті порошинки забриніли на них, наче мільярди кришталевих дзвіночків, і в моїх вухах гучно озвалася корабельна сирена, сповіщаючи, що все готове до подорожі. Тож я піднявся на борт. І все.

Не згадаю, як згодом я повернувся з подвір'я до «Молодого Лісу». Не пригадую ані вечері, ані як умився, ані секунди, коли в нашій спальні згасло світло.

У моєму «Безмежному горизонті» зі мною був і Чебурашка, і тьоття Йюля, і бородатий дядько в червоному гольфі. Була там і моя бабуся, і навіть мої батьки, яких я знаю лише за фотографіями із сірого конверта, що лежить на полиці складу. На борту не відбувалося нічого особливого – ми собі просто мчали крізь міжпланетну пустку, а сяючі порошинки сонячного вітру ледь чутно подзенькували об алюмінієві вітрила. Було тихо, добре й безпечно.

Якоюсь частиною мозку я все-таки відзначав те, що відбувалося зі мною в «Молодому Лісі», але люди, котрі схилялися наді мною, говорили до мене, трусили мною, штурхали або гладили по голові – були тільки тінями. Нічого мені не хотілося – начебто, що в цьому незвичайного, скільки разів кожному з вас траплялося сказати: «Нічого мені не хочеться»? Та мільйон разів! Але тоді оте моє «нічогонехотіння» виявилось справжнім. Я зовсім не відчував ані голоду, ані навіть спраги. Не відчував потреби щось говорити, вставати з ліжка, одягатися, йти до школи, дивитися телевизор чи навіть піти в туалет. Нічогісінько! Мені хотілося лише спати, бо коли я заплющував очі й уможував голову на подушці, мій «Безмежний горизонт» перетворювався на реальність.

Траплялися моменти, коли щось наче зблискувало, коли перемагав «Молодий Ліс» і ставав справжнім, наприклад, тоді, коли тьоття медсестра примушувала мене проковтнути якісь таблетки й запити їх водою, а тоді вела в душову кімнату... Або коли я невідомо як опинився в кабінеті дядька лікаря, який спершу встромив у мою руку голку шприца й набрав трохи крові, а тоді іншим шприцом зробив мені укол... Або коли Мірек із Шимеком витягали мене вночі з ліжка попід руки, а тоді міняли піді мною простирadlo на сухе – тоді мені було холодно, бо я намочив піжамні штани. А ще дуже добре пам'ятаю машину швидкої допомоги й довгий коридор, у якому я опинився, а потому – ліжко з металевою спинкою, тьоть у накрохмалених шапочках та ін-

ших, у білих халатах. Тоді в голові промайнула думка, що мене, здається, перевели до виправного закладу, але навіть цим я анітрохи не перейнявся.

Я й не уявляв, скільки тривала моя подорож «Безмежним горизонтом», та згодом з'ясувалося, що то були якісь три тижні, хоч мені й здавалося, що то тривало набагато довше. А скінчилася вона, коли до лікарні, у яку мене покладали (бо це таки була лікарня, а не виправний заклад), приїхала тьотя Йоля. Щоправда, я не покинув борту «Безмежного горизонту» негайно, але зрозумів, що він несправжній, і тоді мені стало дуже-дуже сумно. Сум пройняв аж до самісіньких кісток, як ніколи досі.

ТЬотя Йоля приходила до мене щодня й проводила зі мною купу часу! Набагато більше, ніж колись. Вона говорила зі мною, читала мені книжки, а якимось навіть принесла фотографії моїх рідних, які взяла на складі, і допитувалася про всіх, хто на них був. Приходили до мене й інші тьоті – лікарки з лікарні – і розпитували про різні речі, а я почав розповідати, хоч мені й досі було сумно, і я весь час рюмсавав, як мала дитина.

А згодом, коли я вже почав сам ходити лікарняним коридором і зрозумів, що все-таки хочу їсти й умиватися, то довідався, що більше не повернуся до «Молодого Лісу». Я мав поїхати з тьотею Йолею, але не до того дитбудинку біля Кошаліна, де вона працювала, бо то був спеціальний заклад для «недоумків» і, попри все, я до нього не підходив. Мене перевели до Дубового Лісу, далеченько від Шльонська, до дитячого будинку,

який теж звався «Дубовий Ліс» і яким керувала подруга тьоті Йолі.

Усі мої речі зібрали й надіслали до цього дитбудинку поштою, а я вийшов з лікарні, і ми разом з тьотею Йолею сіли до «Трабанта» її чоловіка, котрий погодився нас відвезти аж до самого «Дубового Лісу». Бо в тьоті Йолі був чоловік, та ще й на додачу з машиною! Виявилось, що вони одружилися влітку, а я про це нічого не знав! Ми виїхали рано-вранці. Це було 21 вересня 1981 року. У понеділок.

РОЗДІЛ 5

Чоловік тьоті Йолі такий самий огрядний, як і вона, і дуже веселий. Він постійно сміється, і якщо не голосно, то принаймні усміхається. Мені здається, що це добре, що їй дістався такий чоловік, бо ж їй із ним напевне весело. Я вже знав, що в них є машина, «Трабант», бо тьотя розповіла мені про це раніше. Тож коли я побачив цього дядька в лікарні, то замислився, як ми в цій машині помістимося, бо ендеєрівські «Трабанти», щоправда, не такі тісні, як польські малюки-«Фіати», але все-таки невеличкі.

– Усе гаразд, Міхале? – тьотя Йоля озирається через плече й кидає на мене запитливий погляд.

Я сиджу ззаду, вітер віє мені в обличчя, бо я відчинив вікно.

– Так, – відказую.

– Мецю, я тебе благаю, не мчи так, – прохає тьотя Йоля чоловіка.

– Котику, хіба ж я мчу? Шістдесят кілометрів на годину, – сміється її чоловік.

– Це занадто швидко! Невже ти не можеш їхати повільніше? Пожалій мої нерви, дуже тебе прошу.

Чоловік тьоті Йоля кидає мені в дзеркало насмішкуватий погляд і підморгує.

Я ще ніколи досі не їздив «Трабантом», і взагалі – машиною так далеко. Сидіння в авто обтягнені чорною цератою, усередині дуже пахне бензином. «Трабанти» мають кузов із пластмаси, про це мені Шимек розповідав, тому їх ще називають «мильницями». Це авто блакитного кольору – такого самого, як одна з моїх сорочок з голландської посилки.

Дубовий Ліс розташований неподалік Любліна, але ми не їдемо просто туди, бо тьотя Йоля має ще забрати в Катовіце документи, які їй потрібні, щоб мене туди взяли. Ми проїздимо через Гожув, минаємо площу з фонтаном, який працює так, як і працював, перш ніж ми з Міреком налили туди рідини для миття посуду. Побачивши це, я полегшено переводжу подих, але від спогаду про той травневий день стає сумно. Здається, що мене від цього ділять цілі роки, а не кілька місяців.

Фонтан працює, але щось-таки змінилося. Я суплююся й уважніше роздивляюся вулиці за вікном. Людей на них більше! А черги біля магазинів... Оце так! Майже перед кожним вишикувався довжелезний хвіст. Проте люди в них не виглядають сердитими чи втомленими... На одному з будинків висить білий транспарант із червоним написом.

– Со-лі-дар-ність, – читаю вголос.

Мені відомо, що значить це слово, бо в «Молодому Лісі» нам часто нагадували, що ми, вихованці, маємо бути солідарними й допомагати одне одному. Але на-

віщо на будинку транспарант із таким написом? Тьотя Йоля дивиться в той самий бік.

– Чому там пише «Солідарність»? – питаю я.

– Написано, – машинально виправляє мене тьотя.

– Бо це профспілка. Дуже важлива, – пояснює її чоловік.

Я здогадуюся, що маю називати його дядьком.

– А що таке «профспілка», дядьку?

Той кидає на мене трохи здивований погляд у дзеркалі, але відразу усміхається.

– Профспілка – це така організація скрізь, де люди працюють, – пояснює він. – На фабриці чи шахті робітники створюють спілку, щоб краще відстоювати свої права перед працедавцем. Щоб був чітко визначений робочий день, справедливі зарплати, відпустки. І щоб нікого не могли звільнити з роботи без обґрунтування, а лише через те, що, приміром, директорів ця людина не подобається. Або щоб ніхто не наказував робити на роботі речей, які можуть виявитися небезпечними.

– Мецю, Міхалові тільки десять років, – нагадує тьотя Йоля.

– А де вона, ця «Солідарність»? – питаю я.

– Скрізь, – пояснює дядько. – По всій країні. До неї належать мільйони поляків, а їхній лідер зветься Лех Валенса.

Справді, зараз я згадав, що з минулого року кілька разів чув і назву профспілки, і прізвище цього чоловіка.

– Але ж кожен працює деінде, отож усі поляки мають не одного головного, який може їм наказувати, – кажу.

– Ого, ти б бачив, – сміється дядько, а тьотя дивиться на нього дуже суворо.

– Метеку! Ти краще стеж за дорогою!

– А чому скрізь такі черги? – допитуюся, визираючи крізь вікно. – Вони завжди були, але ж ці набагато довші.

– Бо три тижні тому запровадили картки не лише на харчі, а й на пральний порошок, мило й туалетний папір. Усе зараз за картками, але однаково нічого не можна дістати, тому люди скуповують про запас усе, що можна, байдуже, потрібне воно їм чи ні, – дядько дивиться на тьотю Йолою й додає: – Хлопець має знати, що діється в його країні.

– Але ніхто не сердиться, – зауважую я. – Раніше всі в чергах були розлученими, а тепер усе якимось по-іншому.

– Бо є «Солідарність», яка бореться за те, щоб усім нам жилося краще. А позаяк багато чого вдалося домогтися, люди сподіваються, що все буде добре й нарешті так як слід, а наш уряд...

– Приїхали! – перебиває його тьотя Йолоя. – Припаркуйся тут. І перестань йому розповідати про ці справи, бо він замалий, а крім того, у дитини є власні проблеми. Найкраще, якщо ти підеш по ці документи. До Боженки, кімната двісті вісім, у неї все готове. Ось, віддаси їй це.

Тьотя простягає дядькові величенький пакунок у сірому папері.

– Ти їй усю полядвицю віддаси? – дядько робить жалібну міну.

– Якби не Боженка, то на ці документи довелося б чекати місяців зо два, а то й довше. Хлопець півсеместру пропустив би. Ну ж бо, йди.

Дядько цілує тьотю в щоку, бере пакунок і важко висідає з машини.

– Тьотю, а ти теж у «Солідарності»? – цікавлюся я.

– Так, – неохоче відповідає вона.

– І дядько теж?

– Теж, – бурмоче тьотя Йоля, а тоді озирається через плече. – Я маю для тебе сюрприз, але не певна, чи це гарна ідея, тож якщо тобі не сподобається, відразу скажи, і ми про це забудемо, гаразд?

– А що таке забудемо?

– Я довідалася, де ти раніше мешкав з батьками, а згодом з бабусею, – тьотя Йоля дивиться на мене чуйним, турботливим поглядом. – Якщо хочеш, ми можемо проїхати цією вулицею, і ти побачиш ваш будинок. Ти ж їдеш на інший край Польщі, мабуть, нешвидко трапиться нагода, тому... Але тільки, якщо захочеш. І якщо тебе це не засмутить.

Я довгенько думав, чи хочу побачити це місце. А що, коли воно мені не сподобається? Тьотя директорка розповідала мені, що мої батьки були порядними людьми, але ж вона їх не знала. А якщо виявиться, що вони мешкали в якійсь халабуді? Доки я не побачив того дому, то можу собі уявляти різне: наприклад, що ми жили в гарному будинку із садом, а обабіч вулиці росли високі дерева й скрізь буяли барвисті квіти...

А якщо це робітничий будинок? Такі будували колись на Шльонську для шахтарів та їхніх родин, я сам

бачив їх у Руді-Шльонській, коли нам показували комбінат «Мир». Ці будинки жахливі! Збудовані із червоної цегли, вони нагадували мені військові казарми або в'язницю: тісно розташовані поруч, один біля одного – і жодного деревця поблизу. Скрізь на мотузках сушилася білизна й лежали купи сміття. Якщо мої батьки мешкали в такому районі, то краще мені про те не знати.

– А це не робітничі будинки? – питаю.

– Що? – тьотя Йоля дивиться на мене здивовано.

– Бо коли там негарно, то я не хочу, – кажу повільно, і трохи серджуся сам на себе, бо знову мені не вдається дібрати потрібних слів, аби висловити те, що здається таким простим і логічним.

Проте загалом і так усе непогано. Дивина, але відтоді, як я повернувся з «Безмежного горизонту» до реального світу, я майже не затинаюся. Може, це через те, що я постійно відчуваю втому? А може, тому, що мені байдуже, чи вдасться будь-що сказати те, що я хочу? Так чи сяк, але я говорю значно повільніше й спокійніше. Зрештою, якраз тьотя Йоля і є тією єдиною людиною, яка однаково завжди мене розуміла – навіть тоді, коли я затинався. От і зараз вона усміхається, і я здогадуюся, що вона збагнула, про що мені йшлося.

– Ні, не думаю. Щоправда, я ніколи не була на тій вулиці, але вона велика й розташована в центрі. Називається Тадеуша Костюшка.

У будь-якому разі, якщо я побачу, що мені там не подобається, я завжди можу заплющити очі й не дивитися на цей будинок, еге ж? Замислившись на якусь мить, я киваю головою на знак згоди.

– Гаразд, – кажу. – Їдьмо.

Дядько повертається за кілька хвилин уже без пакунка, зате з великим тонким конвертом.

– Узяла? – питає тьотя Йоля, щойно дядько сів за кермо й простягнув їй конверта.

– Так, – відказує дядько.

– Диви-но, а я думала, що, може, таки не візьме...

– А ти б не взяла, якби тобі хтось давав два кіло польдвичі без кістки?

– Залежно, хто б це був, – кислуватим тоном відповідає тьотя. – У подруги б не взяла.

Дядько заводить машину, і ми виїжджаємо на вулицю.

– А я відбивних уже три місяці, як і не куштував.

– Якби ви, дядьку, були в дитбудинку, то куштували б, – озиваюся. – Бо в нас відбивні раз на тиждень. Ну, або раз на два.

Дядько здивовано дивиться на мене в люстерко, а тьотя Йоля хихоче, хоч я аж ніяк не хотів сказати щось смішне.

Виявляється, що вулиця, на якій стоїть будинок моїх батьків і бабусі, зовсім близько – ми на місці вже за кілька хвилин.

– Це тут, – каже дядько. – Ріг Костюшка й Римера. Який це номер?

– 44-А, це по той бік, – тьотя визирає у вікно.

Дядько паркує «Трабанта» біля тротуару. Ми сидимо всередині й ніхто нічого не говорить. Вулиця, може, і не якась прегарна, зате широка. Кам'яниці великі

й високі. Це точно не робітничі будинки. Я стискаю кулаки, розмірено дихаю, а тоді повертаю голову й дивлюся крізь шибку авто.

– Котрий з них? – питаю.

– Отой у глибині. За деревами.

Будинок, на який показує тьотя Йоля – чотириповерховий, зі стрімким червоним дахом. Він стоїть трохи осторонь, перед ним – маленький скверик.

– Це гарний будинок, – озиваюся я перегодом. – Солідний.

– Дуже, – киває головою тьотя. – Хочеш вийти й подивитися зблизька?

Спершу я вагаюся, а тоді ствердно киваю. Тьотя висідає першою, кладе мені руку на плече, і ми разом перетинаємо вулицю, якою їздять трамваї й автомобілі.

Скверик – це, власне, невеличке подвір'я. Тут стоять дві лавки, поруділу траву витоптали, проте можна сказати, що це певною мірою садок. Може, мої батьки та бабуся не мешкали у власному котеджі, але щось на зразок садка таки мали.

– Вхід отам, – тьотя зупиняється біля дверей, які провадять на сходи.

Я тут жив. Крізь ці двері виходив з бабусею. Крізь них виходила й моя мама Зузанна, яка працювала в лікарні, і мій тато Міхал, що працював на шахті. Я раптом збагнув, що добре знаю ці двері й сходинок, що до них ведуть, і тоді мені на мить перехоплює дихання. Це місце мені снилося. Навіть запах знайомий. Це дуже незвичне відчуття, трохи нагадує те, що зринає в голові, якщо помітити щось, чого з одного боку ти напевне

не бачив раніше, та водночас воно здається дуже знайомим. Я голосно дихаю.

– Ой, погана то була ідея, – каже тьотя. – Краще повернімося до авто.

– Ні, н-н-ні, – я швидко заперечую. – Я хо-о-очу по-о-одивитися.

І дивлюся. Дуже довго. На вікна з білими рамами, на вичовгані бетонні сходинок, на двері, пофарбовані олійною фарбою гірчичного кольору. На номер, прикріплений до стіни, на підвальні віконця. Тьотя терпляче чекає й зовсім мене не квапить.

Раптом відчиняються двері, що ведуть до сходів, і на ганок виходить літня жінка. На ній темно-синій халат у червоні квіти, на носі – окуляри із грубезними скельцями, а сиве волосся гладенько зачесане назад.

– Чого туйка глядаєте? – питає вона, недовірливо дивлячись на тьотю Йолю. – Щось не так?

– Доброго дня. Перепрошую, я лише хотіла показати хлопчикові цей будинок, – пояснює тьотя.

– А нащо? – старенька дивиться на нас із ще більшою підозрою.

– М-е-ене звать Міхал Шимчик, – кажу я.

– Шимчик? – бабуся хмурить брови, а тоді широко розплющує очі. – Шимчик?! Ти Шимчикової онук?

– Він мешкав у цьому будинку, – пояснює тьотя Йоля.

– Йой, Божечку-Сусе! – старенька спускається сходами й схиляється наді мною. – Шимчик! Такий фест синок! Я тебе була знала, як ти ще на хліб папа казав! Як такий був маціцький!

– Маціцький?

– Ну, немовлям як був... А ти по-нашому не балакаєш, га? – зітхає стара й швидко втирає очі. – Такий файний хлопчинка! Тож тобі, певне... А чекай-но... Років десять, га?

– Так, – киваю головою.

– Та й швидко ж злетіло... А ви йому хто така? – бабуся дивиться на тьотю Йолю.

– Я була його вихователькою.

– У дитячому будинку?

– Так.

– А ви зна-а-али мою бабуню?

– Ну, певне, що знала! На другому п'єнтрі... На другому поверсі жили. Я тут іще з війни, а коли прийшла, то тут уже мешкали твої дідуньо й бабця. Ціла фамілія жила! Дідунь, бабця, твоя мама, вуйко, братік її, тобто. А тоді й твій татко. То страшна трагедія була... Найперше Гельця, тобто бабуня твоя, сина втратила на шахті, а тоді доньку й зятя через оту аварію... Ой, так. Та й виріс же ти! А я була певна, що дитя змарнується! А чого ж ти по-шльонському не балакаєш?

– Бо в нас так ніхто не гово-о-орить, – я знову затинаюся, долоні мені пітніють.

У мене був дядько! Справжній! Певне, він є на котрійсь фотографії, як шкода, що їх вислали поштою! Якби я мав їх із собою, може, ця старенька розповіла мені, хто на них!

Бабуся довго дивиться на тьотю Йолю, а тоді знову звертається до мене:

– І де ж ти теперка жиєш? То я прийду до тебе, розкажу, що пам'ятаю, хочеш? Я цілі роки ся гризла, що ти десь пропав. Хтіла шукати, але якось так... Часу не було, стільки всього тра зробити...

– Міхал мешкатиме біля Любліна, – пояснює тьотя. – Він жив у Рибнику, а потім у Сем'яновичах-Шльонських.

– Аж коло Любліна! То ж так далеко!

– А мо-о-ожна, я до вас на-а-апишу? – тільки й вдається видушити мені.

Отакої, а я ж уже так добре говорив! І от саме тепер усе повернулося!

– Ну, певне ж! – вигукує старенька. – Запиши собі адресу.

У мене немає паперу, але тьотя Йюля виймає з торбинки ручку й записує номер квартири тієї жінки й поштовий код.

– Міхал має родинні фотографії, може, ви когось на них упізнаєте, – каже вона, ховаючи записника. – Він може їх надіслати, а ви потім вислали б їх назад уже з поясненнями.

Я вдячно дивлюся на неї. Ну, самі скажіть, хіба тьотя Йюля не чудова? І як її не любити! Прощаємося з бабусею, яка проводить нас аж на вулицю й дивиться, як ми сідаємо до «Трабанта». Вона ще довго стоїть на тротуарі – я бачу її крізь задню шибку. Старенька дедалі меншає й меншає, аж нарешті зникає мені з очей, коли авто звертає в бічну вуличку.

– Мабуть, добре, що ми туди заїхали? – питає тьотя Йюля.

– Так, – відповідаю я, а тоді заплющую очі й спираюся головою на спинку сидіння, бо раптово відчуваю таку страшенну втому, неначе сам-один відбув цілоденне чергування на кухні.

* * *

Ми їдемо дуже довго, бо маємо подолати понад триста кілометрів. О третій зупиняємося на обід у містечку, яке зветься Опатув. Уздовж будівлі тягнеться напис: «Клуб-кав'ярня». Усередині відгонить кислим тютюновим димом і алкоголем, столики вкриті білими скатерками, на кожному висока вузька вазочка з написом «Коопспілка» і одною-єдиною гвоздикою та гілочкою аспарагуса. Офіціантка вбрана в білий халат, на ногах – парусинові шнуровані черевики без пальців – такі самі, які носила тьотя Яніна, куховарка з «Молодого Лісу».

– Що будете? – питає, коли ми вмощуємося біля одного зі столиків.

– А що є? – питанням на питання відповідає дядько.

– Флячки. Язик із хроном. Печінка яловича. Ліниві вареники. І асорті, – перелічує вона байдуже, та вже за мить додає: – Овочеve асорті.

– Мені ліниві вареники, – каже тьотя Йоля.

– А мені флячки, – усміхається дядько. – Свіжі вони?

– А чого мають бути несвіжі? Свіжі, учора приготовані, – офіціантка знизав плечима й зиркає на мене: – А синові що?

Я дивлюся на неї й роблю висновок, що вона дуже навіть приємна.

– Ну ж бо, Міхале, – озивається тьотя Йоля. – Що ти їстимеш?

Мені однаковісінько, я б зараз навіть язик міг з'їсти: тьотя не виправила офіціантку й не пояснила їй, що я зовсім не їхній син. Замовляю ліниві вареники, як і тьотя Йоля.

За барною стійкою з поламаною експрес-кавоваркою на полицках стоять пляшки з пивом і горілкою, а вище, на стіні, висять різні цікаві написи, які саме до цих пляшок пасують. Наприклад: «Алкоголь – твій ворог», «Пияцтво шкідливе для здоров'я», і ще, «Алкоголь споживається виключно із закусками або основною стравою». Мене вражає велике гасло, написане на одній зі стін: «Ефективна економіка – запорука народного добробуту». Незрозуміло, що в нього спільного з їдальнею, та, може, це пересторога для куховарки? Під гаслом, на солом'яному килимку висить пришпилений білий аркуш із червоним написом: «Солідарність».

Ліниві вареники виявляються майже так само смачними, як ті, що їх робила тьотя Яніна. Пообідавши, дядько розраховується, і ми рушаємо в дорогу.

Невдовзі приїдемо. Я починаю трохи хвилюватися. А що, як там буде погано? Що, коли цей будинок виявиться набагато гіршим, ніж «Молодий Ліс»? Адже це можливо! Намагаюся не думати, що тьотя й дядько залишать мене там і поїдуть собі – може, не сьогодні, але завтра вже напевне, щонайпізніше післязавтра. Що, як у цьому дитбудинку будуть самі «шибеники»? Якщо

мені буде там дуже погано, може, вдасться знову втекти на борт «Безмежного горизонту» – не назавжди, бо я ж знаю, що він несправжній. Але принаймні ненадовго? Я ж жену від себе такі думки й зосереджуюся на старенькій жінці й на листі, який я до неї напишу. Аби тільки мої фотографії не загубилися дорогою! Як шкода, що їх не можна скопіювати якимсь чарівним способом!

– Зараз уже приїдемо, – озивається дядько, а я відчуваю, що мій шлунок перетворюється на крижану кульку.

Дорога вузька й вибоїста. Обабіч ростуть високі дерева із широкими стовбурами. Крони з'єднуються вгорі, гілки сплітаються – це справляє враження, наче ми їдемо зеленавим довгим тунелем. Я припадаю до шибки й дивлюся на дерева, що пливають над нами.

– Це тут, – зауважує тьотя Йоля, щойно «Трабант» наближається до високих, широко розчахнутих воріт.

Їхні залізні стулки вкриті товстим шаром іржі. При землі вони ховаються в густій траві – їх нізащо не можна зачинити.

Дивлюся на ворота, над якими вгорі напнуто поіржавілі ґрати, оздоблені вигадливим написом: «Дубовий Ліс».

«Трабант» повільно під'їжджає до будинку, оминає маленький майданчик із клумбами й нарешті спиняється біля ганку із чотирма кам'яними колонами.

– От ми й приїхали, – каже дядько.

Частина друга ДУБОВИЙ ЛІС

РОЗДІЛ 1

Цей будинок нічим не нагадує «Молодого Лісу» чи Будинку дитини в Рибнику. Він узагалі не скидається на жоден дитячий будинок. У якому я був за обміном чи бачив на фотографіях. «Дубовий Ліс» страшенно старий, геть як музей, от тільки музеї зазвичай перебувають у кращому стані, бо цей геть занедбаний. Стрімкий дах укриває справжня мозаїка із різнокольорової черепиці: червоної, сірої, зеленої й навіть синьої. Помітно, що його латали сотні разів, використовуючи для цього той матеріал, який саме нагодився під руку.

Широкий ганок, склепіння якого підтримується чотирма вищербленими кам'яними колонами, сягає вище другого поверху, аж до краю даху. Вікна вузькі й високі, з рам облущується фарба. Тиньк у багатьох місцях потріскався й відпав, відкривши латки червоної цегли. І все-таки садок довкола доглянутий, доріжки всипані жорствою й розрівняні, а газони й клумби обкладені червонуватими круглими каменями.

Чутно голоси й тихий сміх, які долинають з-за будинку. Шимек, мабуть, почувався б тут дуже нещасним, бо здається, тут узагалі рідко проїжджають будь-які автомобілі.

– Це ж село, – ображено кажу я. – Ніхто мені не сказав, що цей дитбудинок на селі.

– А тобі це вадить? – питає тьотя Йоля.

– Ще не знаю, – відповідаю я.

– Звідси дуже близько до Любліна, – додає тьотя. – Дехто з дітей їздить туди до школи, автобусом.

Я недовірливо роздивляюся будинок.

– Він дуже малий, – зауважую.

– Авжеж, невеликий, – киває головою тьотя. – Але це, мабуть, добре? Хіба тобі вадить?

– Ще не знаю, – зітхаю я, а тоді беру з багажника «Трабанта» торбу зі своїми речами, які я мав у лікарні, а дядько закриває машину. – Але ж сюди вже Гермашевський нізащо-пренізащо не приїде. Навіть через мільйон років.

Тьотя усміхається під носом, бере мене за руку, і ми разом піднімаємося на ганок. Не треба натискати на дзвінок чи стукати, бо коли я беруся за клямку, виявляється, що двостулкові високі двері з вигадливими різьбленими клямками взагалі не зачинені. Отож ми заходимо досередини, а дядько відразу за нами.

«Дубовий Ліс» справді дуже дивне місце – у цьому я відразу переконуюся, щойно переступаю поріг. Він узагалі не схожий на дитячий будинок! Тут немає ані гардеробу, ані комірчини сторожа, ані навіть столика головного чергового! І де тут зошит із записами, хто вийшов і коли повернувся? Його теж ніде не видно. У холі стоять два фотелі й старомодна шафа, повна книжок, а на стінах висять картини, на яких зображені жовніри, коні й дівчата в народному барвистому вбранні. Підлога

вистелена широкими, посірілими від старості дошками, які риплять за кожним кроком. А під стелею висить велетенська люстра, зроблена з оленьчих рогів! Ні, це точно ненормально, як на мене.

– Гарно, правда? – питає тьотя Йоля, але я нічого не відповідаю.

Проходимо квадратним холлом і звертаємо в широкий коридор. Тьотя зупиняється перед дверима, на яких узагалі немає жодного напису й навіть номера, стукає, а тоді натискає на клямку й зазирає до кімнати.

– Її немає, – каже вона.

– Кого?

– Люцини, – пояснює та. – Вона тут керівник.

Ідемо далі коридором, зазираємо до однієї з кімнат. Здається, це їдальня, але ж яка маленька! П'ять столів, біля них стільці – усі різні, двох однакових немає. На столах накрохмалені скатертини, глечики із квітами. Мабуть, це їдальня вихователів. Якось мені тут ніяково, неначе я опинився в чужому приватному домі.

Заходимо до їдальні, опиняємося біля наступних дверей. І ці відчинені! Я не знаю, вони тут узагалі нічого не зачиняють, чи що? Кухня. Посередині – великий, довгий стіл, біля нього стільці. У кутку дві газові плитки, раковина, а довкола – кумедні старі шафи із зашкленими дверцятами. Такі шафи зветься буфети, я бачив їх у фільмах по телевізору. Біля одного стоїть хлопець і зосереджено намащує смалець на великий краєць хліба. Невже тут куховарок немає? Якщо це вихованець і просто собі отак зайшов до кухні, щоб без дозволу куховарки поцупити їжу, то не хотів би я опинитися в його шкурі.

– Ти не знаєш, де пані Люцина? – питає тьотя.

Хлопець позирає на нас через плече, і мені відразу робиться його шкода: правою частиною його обличчя, від чола й до підборіддя, тягнеться опуклий червоний шрам. А хлопець усміхається, мов нічого не сталося. Мабуть, цей із «недоумків».

– Привіт! – каже він безжурно. – Усі в саду. Я прийшов по хліб, бо мене аж скрутило від голоду, але вже повертаюся. Я вас проведу.

Узагалі він не говорить як типовий «недоумок», але з ними ніколи не знаєш, як вони поведуться. Хлопець закриває горщикок накривкою й ставить до буфета, а тоді кладе ножа в раковину, миє його, витирає ганчіркою й укидає до шухляди, а тоді, відкусивши від крайця, питає трохи невиразно:

– То це ти новенький? Міхал, так?

Я дивлюся на нього здивовано й киваю головою.

– Мене звать Пйотрек, – простягає мені руку. – Але всі кличуть мене Меандром.

– Меандром? – я машинально потискаю йому долоню.

– Через оце, – він вказує на своє обличчя. – Роздивися – та й по всьому.

Повертає голову й показує свій шрам.

– Бачиш, який він звивистий? Як річка з вигинами, а вони зуться меандрами. Тьотя Люцина вигадала для мене таке прізвисько, бо сказала, що краще самому якесь вигадати, ніж чекати, доки це зроблять інші, як у випадку Ріпки. Причепилася до неї Ріпка – та й годі, тепер вона сама себе так називає. Мене раніше теж весь час прозивали, і це точно не були гарні прізвиська, та,

на щастя, жодне з них до мене не причепилося. А Меандр – це просто супер. Ну, що? Подивився?

– Ага. Боляче? – питаю, усе ще витріщаючись на шрам.

– Ні, тепер уже ні. Хіба що посмикує іноді. Гаразд, ходімо.

Меандр відкушує від крайця й виводить нас із кухні. Минаємо велику кімнату, де стоять крісла й дивани, а тоді крізь великі засклені двері виходимо на терасу із кам'яною балюстрадою. На ній стоять вазони з папороттю. З тераси широкими сходами спускаємося до саду. Він величезний! Між деревами біжать звивисті стежки, всипані жорствою. Меандр провадить нас саме такою. Проходимо повз кумедний будиночок, схожий на мініатюрний замок, який складається із самих воріт і двох башточок. Стежка за ним звертає й розгалужується на два боки біля невеличкого ставочка, де плавають три качки – одна має зелену голівку, а дві брунатні. Йдемо праворуч, і за кілька кроків дістаємося лужка, на якому сидять діти. Я почувуюся якось дивно, але не беру тьотю Йоло за руку, щоб вони собі не подумали, що я чогось боюся.

– Люцино! – вигукує тьотя Йоля, і з трави підводиться якась молода жінка.

Босоніж, у вилинялих джинсах, вишиваній кольоровими нитками білій блузці, а її довге світле, кучеряве волосся розпущене й тріпоче на вітрі. Хіба ж це може бути директорка?!

Жінка підбігає до нас, і коли опиняється зовсім близько – я розумію, що ніяка це не дівчина, а доросла людина, такого самого віку, як і тьотя Йоля, а може,

навіть старша. Позираю на Меандра, чи не сховає він поцуплений на кухні хліб, але той і далі наминає, мов нічого й не сталося.

– Привіт! Ой, як я за тобою скучила! – каже пані Люцина, а тоді розцілює тьотю Йолою в обидві щоки. – Це він?

– Залежно, про кого питаєш, – усміхається тьотя Йоля. – Великий – це Метек, мій чоловік. А менший – то Міхал.

– Міхал, – пані Люцина серйозно дивиться на мене, а тоді підморгує, вітається з дядьком і знову дивиться на мене.

– Ласкаво просимо до «Дубового Лісу». Ходи, познайомлю тебе з усіма.

Ми йдемо за нею. Пані Люцина сідає на траві потурецькому і, на мій подив, так само сідає й тьотя Йоля і дядько Метек. Дітлахи втупилися в мене, тож і я сідаю. А тоді пані Люцина каже, що я і є Міхал – виявляється, що тут усі чудово знали, що я приїжджаю! Не пригадую, щоб у «Молодому Лісі» хтось нас попереджав, що сюди приїде якийсь новий вихованець. Директорка просто приводила його на лінійку або й без лінійки, відразу до зали – та й по всьому. Кожен по черзі називається й знайомиться зі мною.

Спершу мені здається, що це лише одна, може, дві групи, але з'ясовується, що це всі! У «Дубовому Лісі» живе лише одинадцять вихованців! Я взагалі гадки не мав, що в Польщі існують такі маленькі дитбудинки. Тут мешкає шестеро дівчат і п'ятеро хлопців, ну, правда, зі мною шестеро. Найстаршому, Марцелеві, двадцять років, а наймолодшому, Рисекові, нещодавно

виповнилося шість. Тут узагалі немає жодних груп, усе з ніг на голову! Принцип такий: кожним молодшим вихованцем опікується старший, але тільки в тому випадку, якщо вони це роблять добровільно, а не вимушено. Старший допомагає молодшому готувати уроки, одягатися й робити інші речі. Більшість дітей їздить до шкіл у Любліні, але не всі, бо, приміром, Меандр учиться тут із тьотею Люциною та ще однією пані.

У «Дубовому Лісі» працює лише троє дорослих! І тільки тьотя Люцина мешкає тут постійно, а решта приїздить уранці, а по обіді повертається додому, хіба що тьоті доводиться кудись поїхати. Решта дорослих – це пан Антоній, який доглядає сад, сторожує й лагодить усе в будинку, та пані Ірміна – другий вихователь, яка ще й займається бухгалтерією. Тут немає медсестри й лікаря, і стоматолога, і сестри-господарки! Тобто, звісно, лікар приїздить час від часу, але якщо хтось раптом захворіє чи розболиться зуб – треба їхати до Любліна. Про все це мені розповіли так швидко, що аж трохи голова запаморочилася. Ні, чесно, цей «Дубовий Ліс» – це найхімерніший дитячий будинок на світі!

Ми сидимо в саду ще добру годину. Сонце ховається за вершечками дерев, а горизонт на півночі темнішає. Знову заноситься на грозу, десь удаліні чутно гримотіння грому, тому тьотя Люцина каже, що час повертатися й готувати вечерю.

Уже в будинку вона веде мене на другий поверх до спальні. Дорогою я роздумую, скільки хлопців у ній спить, мабуть, що всі, якщо нас тут так небагато. Сподіваюся, що моє ліжко стоятиме поруч із Меандровим, бо

я вже із цим хлопцем трохи познайомився, і мені буде легше.

Тьотя Люцина зупиняється біля дверей у кінці коридора й витягає з кишені джинсів ключа. Відчиняє двері, а тоді...

– Ось, візьми, заховай собі, – каже вона.

Я втуплююся в її руку, у ключ, який вона мені про-
стягає.

– Що таке?! – питаю.

– Сховай. Тільки не загуби. Це ключ від твоєї кім-
нати.

Від чого? Я стою, приголомшений, і недовірливо
вдивляюся в її обличчя.

– Міхале, – тьотя Йоля кладе мені руку на плече.

Я простягаю руку й двома пальцями обережно беру
ключа. Тьотя Люцина натискає на клямку, а тоді жес-
том запрошує мене до кімнати.

– Ласкаво просимо. Сподіваюся, що тобі тут
сподобається.

Роблю крок уперед, переступаю через поріг і захо-
джу досередини.

Кімната невелика. У ній одне вікно із широким під-
віконням і дивними фіранками, схожими на сіточку.
Під вікном – стіл з лампою, біля нього – стілець із ви-
сокою спинкою. Під стіною – ліжко, застелене смугас-
тим покривалом. У кімнаті є й невелика, вузька шафа
та етажерка з полицями за пересувними скляними двер-
цятами. На дерев'яній підлозі лежить квадратний ки-
лимок із зеленими й синіми колами. Це явно якась по-
милка.

Я озираюся й здивовано дивлюся на тьотю Люцину, а тоді на тьотю Йолю.

– Ну, і як? – питає тьотя Люцина. – Непогано? Це твоя кімната, тому подбай, щоб тут був лад. У шафі лежать рушники. Унизу, в моєму кабінеті, стоїть коробка із твоїми речами. Марцель принесе її тобі після вечері, щоб ти міг усе розкласти. Якщо хочеш почепити щось на стіні, якийсь малюнок чи плакат – попросимо пана Антонія, щоб він тобі допоміг.

То це не жарт і не помилка. Це моя кімната. Лише моя. Тільки для мене. Ніколи досі в житті я не мав власної кімнати... Ні, це не може бути правдою!

Я знову оглядаю кімнату, а тоді – сам не знаю, чому, мабуть, забагато всього сталося того дня водночас: і будинок на Костюшка в Катовіце, і «Трабант», і подорож, і взагалі – але я відчуваю, що очі мені печуть, і моєю щоголю котиться гаряча сльоза. А за нею друга й третя! Який сором... Я намагаюся якимось заспокоїтися, набираю повні легені повітря, але відразу захлинаюся ним. І починаю хлипати!

– Ой, – каже тьотя Люцина. – Тобі не сподобалося. А й справді, не дуже гарна кімната...

– Н-н-ні, н-н-ні, ні-і-і! – перелякано видушую я.

– Таке маленьке вікно, – стурбовано продовжує тьотя Люцина. – І ліжко негодяще. Правда, Йолько?

– Мабуть, що так, – тьотя Йоля занепокоєно при-такує.

– Н-н-ні... – у мене починається паніка.

– Треба було пофарбувати стіни. Справді, хіба стіни в кімнаті для хлопця можуть бути білими? – зітхає тьотя Люцина. – Пошукаємо для тебе щось краще.

– Ні! – у відчаї вигукую я, і плач негайно припиняється, мов рукою відняло. – Я не хочу! Хочу цю к-к-кімнату!!! Вона га-а-арна! Найкраща з усього найкращого, що є найкращого на землі!

І тоді бачу, що вони з мене жартували, бо обидві починають хихотіти. Я спершу серджуся, але зовсім недовго, а потім і собі усміхаюся.

Мабуть, вам невтямки, чому я так переймаюся цією кімнатою, еге ж? Так-от, я завжди мріяв про власний куток, але моя мрія видавалася мені так само нездійсненною, як подорож до сузір'я Кассіопеї. Ні, навіть іще більш нездійсненною! Настільки неможливою, що я навіть не висловлював її подумки – ви ж знаєте, що бувають такі мрії? Коли якимсь дивом одна з мільйона збувається, людина раптом розуміє, що саме про це мріяла потайки. Настільки потаємно, що навіть сама цього не усвідомлювала. І от саме такою мрією й була для мене власна кімната, тільки для мене самого. Місце, яке б належало лише мені й більше нікому. Але ж у дитбудинку про таке годі й мріяти! Навіть найстарші вихованці в «Молодому Лісі» ділили спальні. І раптом тут, немов так і треба, ось так запросто, мені вручають ключа! Не дивно, що я так розхвилювався!

Стою біля самого порога й розглядаю меблі, стіни, вікно. Обидві тьоті стоять за мною, нарешті пані Люціна озивається:

– То що? Ходімо вечеряти?

Я озираюся на неї розчаровано, і вже ладен попросити, щоб мені дозволили тут зостатися на кілька хвилин самому, як тьотя Йоля підморгує мені змовницьки й каже:

– Гадаю, найкраще, якщо ми спустимося самі, а він до нас невдовзі приєднається. Правда, Міхале?

Я киваю головою й вдячно усміхаюся. Ну, скажіть, хіба тьотя Йоля не чудова? Іноді мені справді здається, наче вона читає мої думки.

– Дивись же, найпізніше за десять хвилин, – додає вона, а тоді обидві виходять – і я залишаюся сам.

Зачиняю за ними двері й знову дивлюся на кімнату. О ні! На МОЮ кімнату! Вона досконала. Я не змінив би в ній жодної дрібниці.

Підходжу до стелажика – тут стоять мої книжки й два автомобільчики, які я отримав з Голландії. А на цій полиці поставлю пластмасового будильника, що його мені подарували минулого року на ялинку. Будильник блакитного кольору, і це ніякий не годинник, а просто коробочка – усі вихованці «Молодого Лісу» отримали такі самі. Будильники були подарунком від «Дружнього радянського народу польським дітям» – ось, як це звалося. У кожній такій коробочці були льодяники й невеличкі іграшки. Солодощі виявилися російськими й були несмачними, але будильник класний! Я зберігаю в ньому всі листи, які отримав у житті.

Тоді сідаю на стільці біля столу й дивлюся у вікно, за яким видніє сад «Дубового Лісу». Дерева погойдуються на вітрі, гроза вже насувається. Небо темно-синє, його розпанахують блискавиці – між ними й громом минає кілька секунд, а це означає, що перш ніж буря прийде сюди, мине ще трохи часу, бо світло мчить швидше, ніж звук. Спершу видно блискавку, і лише тоді чутно грім.

Я зможу тут робити уроки! І малювати зоряні карти! І проектувати атомні сховища! І, може, мені нарешті вдасться намалювати план «Безмежного горизонту» – адже його можна зобразити на кількох аркушах, а потім склеїти їх прозорою стрічкою. І як це я раніше до цього не додумався? Коли я це зроблю, то почеплю план корабля на стіні – адже тьотя Люцина пообіцяла, що я зможу щось почепити! Оце так! Мені починає паморочитися голова від цих думок, і я ледве можу перевести подих.

Роблю висновок, що краще мені піти вниз, до їдальні, бо інакше просто лусну від емоцій. Тому виходжу з кімнати й зачиняю двері на ключ. А тоді кілька разів натискаю на клямку, щоб переконатися, що сюди ніхто не зможе ввійти. Кладу ключа до кишені вельветового комбінезона – найбільшої, на животі – і старанно застібаю блискавку. Спускаючись сходами вниз, я усміхаюся сам до себе. Уперше за кілька тижнів.

* * *

Після вечері ми разом з Меандром і Марцелем відносимо коробку з моїми речами до кімнати на другому поверсі. Виявляється, що обидва хлопці теж живуть самі, тому анітрохи не дивуються, що я отримав окрему спальню. Узагалі тут, у «Дубовому Лісі», у кожного своя кімната, хіба що хтось воліє оселитися з кимсь іще.

Хотів би я знати, звідки в Меандра той великий шрам на обличчі, та коли я про це питаю, хлопець звертає розмову на інше. Мабуть, із ним стався нещасний випадок, і його поранено, але він не хоче про це говорити. Зате довідуюся, що він живе в «Дубовому Лісі»

майже рік, і що більшість дітей тут іще довше. Тьотя Люцина рідко погоджується прийняти новенького, бо, по-перше, дім невеликий, а по-друге, тут можуть жити лише ті, хто має «серйозні проблеми». Я, певна річ, розпитую про ці «серйозні проблеми», але Меандр каже, що це дуже особисті справи, і якщо хтось захоче, то сам мені розповість. Я вже трохи побоююся, бо починаю підозрювати, що, може, потрапив сюди через помилку. Адже в мене немає жодних «серйозних проблем», вони явно не більші, ніж у решти вихованців «Молодого Лісу».

Меандр показує мені ванну кімнату хлопців – теж на другому поверсі. Мало того, що всім не обов'язково митися одночасно, то ще й можна приймати душ навіть щодня, якщо тільки хочеш!

Пізніше приходить тьотя Люцина, щоб побажати нам добраніч. Меандр іде до своєї кімнати, яка зовсім поруч із моєю, а я залишаюся сам.

Лежу в ліжку, біля якого на тумбочці невеличка лампа, котру я можу сам увімкнути й вимкнути, якщо мені захочеться. Лампа світить, а я дивлюся на стелю. Думаю про Чебурашку – він напевне був би дуже щасливим у такому дитбудинку, як цей.

Гроза відходить на південь, дощ ущухає, стихає грім. За вікном чути шум вітру й звук краплин, які падають на бляшане підвіконня.

Коли я вимикаю світло, у кімнаті западає темрява – хоч в око стрель, як казав дядько сторож із «Молодого Лісу». І тоді, на свій подив, доходжу висновку, що мати власну кімнату трохи й неприємно! Будь-який шелест

здається підозрілим, кожне рипіння викликає страх. Раніше я не звертав уваги на такі звуки, бо ж у кімнаті, крім мене, спали ще кілька хлопців, і було зрозуміло, що коли рипить підлога, то хтось устав або перевернувся на інший бік у ліжку. А тут? Я ж сам-один! Чому ж тоді дошки риплять? Чому чутно шарудіння, чому щось гупнуло в кутку біля шафи? Що це?

Мені раптом пригадуються всі жахливі оповіді про льохи в «Молодому Лісі», страхітливі сцени з фільмів, які я бачив по телевізору й у кіно... Загортаюся в ковдру й ховаю голову під подушкою. Серце мені голосно калає, я щосили заплющую повіки. Не можна про таке думати! Але про що тоді? Силкуюся викликати в пам'яті мій «Безмежний горизонт», але картини видаються мені якимись збляклими. І тоді я згадую кам'яницю на вулиці Костюшка в Катовіце. Брунатні двері, розмова із сусідкою. Завтра напишу їй листа! Я подумки складаю його й зрештою засинаю, як завжди невідомо коли.

* * *

Тьотя Йоля з дядьком виїжджають наступного дня. На прощання дають мені аркушика з номерами телефонів – один до кабінету тьоті в дитбудинку під Кошаліном, а другий додому, де вони мешкають з дядьком. Тьотя каже, що я можу подзвонити до неї, коли тільки захочу!

Проводжу їх на ганок, а тоді дивлюся, як «Трабант» зникає з очей, супроводжуваний гучним гуркотом двигуна.

Так починається моє життя в «Дубовому Лісі».

РОЗДІЛ 2

Перший тиждень минає дуже спокійно. Наразі я не мушу їздити до школи в Любліні, бо нас разом із чотирма іншими дітьми тьотя Люцина навчає тут, у великій кімнаті на першому поверсі. Ми проводимо багато часу в саду, разом з тьотею Ірміною готуємо обіди, а вечері – з тьотею Люциною. Мені призначають перше чергування: я прибираю туалет і коридор на другому поверсі. Часто просиджую у своїй кімнаті сам. Поки що я не маю вихованця-опікуна, бо, щоправда, Меандр і розповідає мені, як живеться в «Дубовому Лісі», але ж він замалий, щоб бути моїм опікуном, і взагалі – він дружить із Кароліною, якій уже шістнадцять років. З дівчиною! Я ніколи не дружив із жодною дівчиною, у мене завжди були тільки товариші, тож мені це видається дивним. Хай там як, але я сподіваюся, що коли тьотя Люцина призначить мені опікуна, він не буде дівчиною.

На жаль, усі мої надії виявляються марними, і я переконуюся в цьому вже наступного понеділка, щойно минає тиждень від дня мого приїзду, бо тьотя оголошує нам, що до «Дубового Лісу» прибуває «нова».

* * *

– Їде! – дев'ятирічна Луція аж підстрибує від збудження, коли у ворота в'їжджає синьо-білий великий «Фіат».

Вона дуже хвилюється, бо «нова» – це ж чергова дівчина в «Дубовому Лісі». Меандр зводить очі догори й зітхає, бо йому б хотілося, аби до нас усе-таки потрапив якийсь хлопець. Тепер серед вихованців знову буде більше дівчат, а це справді неймовірно, бо в усіх дитбудинках, які я знав, завжди переважали хлопці.

– Чому її міліція привезла? – питаю.

– Мабуть, вона когось застрелила! – вигукує Віктор, який нізащо не може всидіти спокійно довше, ніж кілька секунд.

– Не дурій, – пирхає Кароліна. – Вона з Дитячої кімнати міліції.

– Та отож! – знову вигукує Віктор.

– А ти хіба не був там? – питає Кароліна. – Я от була. Кожен, перш ніж потрапити до дитбудинку, проходить через Дитячу кімнату.

– Тихо! – театральню шепоче Луція. – Виходить!

Ми штовхаємося біля вікна й витягаємо шії, щоб побачити «нову». Дівчина худа й висока. У неї світле – майже біле! – волосся, заплетене у дві короткі коси, а вдягнена вона у вовняну помаранчеву сукенку. Вона бере руки в боки й зневажливо роздивляється «Дубовий Ліс». Міліціонер відкриває багажник «Фіата» й витягає звідти велику смугасту валізку, прикрашену десятками готельних наклейок.

– Оце-то валіза! – заздро зітхає Луція. – Закордонна!

– Де там, закордонна, – скептично кидає Кароліна. – Це ендеєрівська валізка, така була в мого дядька. Він її купив в універмазі «Центрум» у Варшаві.

– Але наклейок скільки! – Меандр роздивляється валізку, примруживши повіки. – Гадаєте, вона справді була у всіх цих готелях?

– Валізка, може, і була, але ця «нова» точно ні, – заявляє Кароліна.

– Ідуть! – Луція полишає свій спостережний пост на підвіконні й біжить до виходу із зали.

У коридорі лунають кроки, потім чути, як стукають у двері кабінету тьоті Люцини. Міліціонер і «нова» заходять досередини.

– Зачинили двері! – повідомляє Луція, визираючи за поріг. – Ходімо, тільки тихо!

Виходимо навшпиньках із зали, скрадаємося холлом, а тоді звертаємо до коридорчика, що веде до комірчини. У кабінеті тьоті Люцини є аж двоє дверей, але всі користуються лише тими, що ведуть до холу. Двері в бічному коридорчику наглухо зачинені, з боку кабінету на них висить солом'яний килимок із пришпиленими до нього листівками. Ці двері відчинити неможливо, зате крізь них чудово чути все, що відбувається в кабінеті – Меандр розповів мені про це вже на третій день після мого приїзду. Я знаю, що підслуховувати не дуже гарно, але ж іноді треба знати, що діється – особливо, коли це стосується нас усіх, еге ж? А приїзд «нової» нас таки стосується!

Затамувавши подих, прислухаємося, як міліціонер обговорює з тьотею Люциною справи, пов'язані із при-

їздом «нової» до «Дубового Лісу». Тьотя підписує якісь документи, тоді міліціонер прощається й виходить.

– Ласкаво просимо до «Дубового Лісу», Агнешко, – каже тьотя Люцина.

– Сильвіє, пані директорко, – відповідає «нова».

– Сильвіє? Але ж у твоїх документах...

– Сильвія, пані директорко – це моє справжнє ім'я – перебиває її дівчина.

– Але... – тьотя переглядає папери, чутно шелест сторінок. – Але... я бачу твоє свідоцтво про народження і...

– Не я його написала, пані директорко, – знову перебиває її «нова». – Тому, на жаль, не могла вплинути на те, що в ньому написано. Однак я добре знаю, що мене звать Сильвією.

– Ти це знаєш? – перепитує тьотя.

– Авжеж.

– Тобі хтось це сказав?

– Ні, пані директорко. Я це просто відчуваю.

– Відчуваєш?

– Так, пані директорко. Ім'я Сильвія – просто моє. Тепер моє, бо не виключено, що через якийсь час відповідним виявиться інше ймення, пані директорко.

– А ти... – тьотя Люцина на мить замовкає, знову чути шелест сторінок. – Не кажи до мене без кінця «пані директорко».

– Чому? Хіба в документах не написано, що ви тьотешня директорка?

– Що? Так, тобто... Але ніхто тут так до мене не звертається.

– А до мене ніхто не каже «Агнешко», – заявляє «нова». – То як до вас звертатися?

– Просто «пані Люцино» або «тьотю Люцино».

– Чи можу я натомість розраховувати, що ви називатимете мене Сильвією? Бо коли так – я згодна.

Тьотя мовчить, нарешті зітхає й каже:

– Гаразд, Сильвіє, – у кабінеті западає тиша, чути тільки шурхотіння паперів. – Здається, тобі дуже було потрібно опинитися саме тут, у нас?

– Не тут, а в Любліні.

– Це через те, що ти народилася в...

– Я знаю, де народилася! Але приїхати хотіла не через це. Зрештою, хіба це ваша справа? Облишмо ілюзії! Не вдавайте, що ви мною переймаєтеся. Я жила в трьох дитбудинках, таке життя добре знаю.

– Так, – зітхає тьотя Люцино. – Схоже, що з тобою можуть бути проблеми, га?

– На жаль, я не можу цього заперечити, – заявляє Сильвія, а тоді додає з помітною гордістю в голосі: – Я зажила лихої слави.

– Це точно не те, чим слід пишатися.

– Дозвольте не погодитися, – заперечує Сильвія. – Слава, навіть лиха, усе-таки краща, ніж її відсутність. Особливо, коли йдеться про таку особу, як я.

– Таку, як ти? Що це значить?

– Я – актриса. А для актриси слава – ознака успіху.

– Ти – актриса? Розумію. Та чи усвідомлюєш ти, що аби так казати, треба закінчити відповідний вуз, отримати диплом і грати в театрі, у кіно...

– Ні, – коротко уриває Сильвія.

– Ні? Ти хочеш сказати, що не усвідомлюєш цього?

– Можливо, людям, які прагнуть стати акторами, проте обділені іскрою справжнього таланту, усі ці речі справді необхідні. Але не тоді, коли йдеться про таку особу, як я.

– Тобі чотирнадцять років!

– То й що? Талант живе в серці від народження – або його немає взагалі. Вам відомо, скільки років було Моцартові, коли той написав свою першу пісню? Дуже небагато, облишмо ілюзії. І він узагалі не ходив до школи.

Кароліна починає хихотіти й щосили затуляє собі рота долонею, а Луція ледь не спопеляє її поглядом.

– Моцарт не писав пісень, він творив музику, – ледь чутно заперечує тьотя Люцина. – Облишмо наразі цю тему.

– Ні, чому? Я радо про це поговорю. Ви б хотіли побачити, як я граю?

– Як ти граєш? – повторює тьотя Люцина. – Ні, гадаю, що ми повинні...

У кабінеті чути гуркіт стільця й кроки, а тоді...

– *І вітер лине й про сестру питає*, – пронизливо скрикує якийсь жіночий голос, і ми сахаємося від дверей і витріщаємося одне на одного в німому здивуванні.

Бо цей голос звучить зовсім не схоже на голос Сильвії! Це якась інша жінка, до того ж, перелякана й страшенно схвильована – хоч я почув лише одну фразу, то все-таки чудово відчуваю, що відбувається з незнайомкою. У кабінеті, крім Сильвії й тьоті Люцини є ще хтось!

– *Та вбита, вбита, вбита* – я волаю, – озивається знову таємничий голос. – *Питає й ліс: а де ж твоя*

сестриця? Я хтіла кров обмити, але з криниці Вона на мене глянула журливо... Куди прийшла я? Ось верба плаклива, Та сама, де я... де сестра... живою...

У кабінеті тьоті Люцини западає тиша. Ми нишком підступаємо до дверей і прислухаємося.

– О, щезни, слід кривавий!!!* – кричить раптом чужа жінка таким пронизливим і могутнім голосом, що аж шибки бряжчать, а тьотя Люцина тихенько зойкає.

– Сильвіє! Заради Бога!

– Що таке? – уже звичайним голосом озивається дівчина.

– Ти... Ти взагалі знаєш, що декламуєш?

– Звичайно. Це «Балладина» Юліуша Словацького. Найкращий уривок, як на мене. Я трохи пропустила посередині.

– Уривок! Як... Де ти цього навчилася?

– У «Телетеатрі». Бо я дивлюся всі передачі «Телетеатру». Усі! І сподіваюся, що тут мені ніхто не завадить це робити.

– Ой, матимемо з тобою проблеми... – зітхає тьотя Люцина.

– Не заперечуватиму, позаяк я зажила...

– Знаю! Ти вже казала! – перебиває тьотя, знову шурхотить паперами й за хвилину озивається: – Ти втікала із трьох дитбудинків, причому... Сім разів!

– Не втікала, бо коли хтось утікає, то біжить. А я не бігла. Я просто пішла собі деінде.

– Останнього разу тебе ввіймали у Варшаві...

* Драма Юліуша Словацького «Балладина». Переклад та примітки Бориса Тена (прим. пер.).

– Не впіймали, бо мене ніхто не ловив, мене заарештували, та ще й біля самої театральної каси! Неймовірна ганьба, облишмо ілюзії! А я збиралася повернутися до дитбудинку, лише собі поїхала до Театру на Волі, щоб побачити «Амадея», але мені не хотіли продати вхідного квитка. Ви бачили цей спектакль? Кажуть, неймовірний!

– Ти прогулювала уроки в школі...

– Звичайно. Ті, що мені не потрібні, – заявляє Сильвія. – Не розумію, навіщо витрачати час і марнувати сили вчителів, щоб ті розповідали про речі, які мені в житті однаково ніколи не знадобляться.

– Наприклад?

– А хоч би й математика! Нащо мені зубрити математику чи хімію, якщо я – облишмо ілюзії – актриса?

– Гм... – замислено мовила тьотя Люцина. – А якщо, скажімо, колись у майбутньому ти справді станеш актрисою й отримаєш пропозицію зіграти головну роль у спектаклі про Марію Склодовську-Кюрі? А вона ж була науковцем, та ще й одним з найважливіших в історії! Тобі не здається, що знання основ хімії тобі дуже допоможуть у підготовці до такої ролі?

Сильвія довго мовчить, та зрештою озивається, і в її голосі водночас чутно ворожість і подив.

– А й справді. Ну, що ж, тоді я ходитиму на хімію й на інші уроки теж. Я про таке не подумала. А ви така нічого!

– Дякую, – іронічним тоном відповідає тьотя Люцина. – А ти, здається, належиш до тих, кому завжди є що сказати...

– Моя скромність не дозволяє цього заперечити, – заявляє Сильвія.

У кабінеті робиться тихо. Ми прислухаємося, боячись навіть дихати.

– І що тепер, пані директорко? – питає нарешті Сильвія.

– Саме думаю, – відказує тьотя Люцина. – Тут у всіх є свої обов'язки, тому й тобі...

– Відразу скажу, що доїти корови не буду! – категорично заявляє Сильвія.

– Корови?! – вигукує здивовано тьотя. – Що тобі таке на думку спало?

– Ну, облишмо ілюзії! Оцей ваш «Дубовий Ліс» – насправді звичайнісіньке село, а якщо так, то й корови мають бути. Нічого не вдієш, мене вислали, наче Наполеона на Мельбу, тож доведеться якось змиритися із життям поза цивілізацією й без доступу до культури, але ж є певні межі!

– Наполеона вислали на острів Ельба. Мельба – це такий десерт, – здушено відповідає тьотя Люцина. – А корів ми не тримаємо. Узимку тут живе лише кінь пана Антонія, нашого сторожа. Інших тварин немає.

Я здивовано дивлюся на Меандра, бо він нічого мені не казав, що в «Дубовому Лісі» є кінь! Звісно, я багато разів бачив коней на вулицях, коли ті тягнули вози, але щоб зблизька, то ніколи!

– Живий кінь? – цікавиться Сильвія. – Це просто чудово! А якої ж він масті, дозвольте спитати, той кінь? Я багато років просто мрію познайомитися з якимсь конем, бо... Мушу вам у дечому зізнатися. От ви зна-

ете якусь справжню актрису, яка не вміє їздити верхи? А я не вмію! Це моя величезна драма, яка заважає мені спати, облишмо ілюзії. Я цим страшенно переймаюся! Ну, звісно, не постійно, але щоразу, як згадаю.

– Сильвіє, з конем не можна познайомитися, бо кінь – це не людина, а тварина! Утім, облишмо, бо... Я зараз повернуся, – швидко каже тьотя Люцина.

У кабінеті лунають її кроки, а потім грюкають двері в коридор. Ми завмираємо, упевнені, що за мить тьотя Люцина застукає нас на гарячому – вона не могла не чути, що ми тут підслуховуємо! Минають секунди, проте нічого не відбувається – і ми полегшено зітхаємо.

– Іди, глянь, – шепоче Кароліна Луції.

– А чому я?

– Бо так і все.

– А якщо вона мене застукає?

– То скажеш, що тобі живіт болить, і ти прийшла по краплі. Ну ж бо, іди!

Луція важко зітхає й навшпиньках скрадається коридорчиком, а тоді обережно визирає до холу. За мить повертається до нас.

– Вона плаче біля вікна, – каже пошепки.

– Плаче? – не йме віри Меандр.

– Ага... – Луція виразно смутнішає. – Вона затулила обличчя долонями і її всю аж теліпає. Бідолашна тьотя!

– Мабуть, згадала собі про якусь родинну трагедію, – Кароліна співчутливо киває головою.

– А може, вона не плаче, а... – починає Меандр, але замовкає, бо в кабінеті грюкнули двері.

– Сильвіє? А, ти тут, – озивається тьотя.

– Роздивляюся листівочки, – пояснює Сильвія, і її голос лунає зовсім поруч із нами. – Ви тут були?

– Де?

– Ну, ось тут, – щось стукає в зачинені двері, мабуть, Сильвія стоїть біля солом'яного килимка й розглядає листівки. – Бур-гас. У цьому Бургасі були?

– Була, у відпустці.

– Це ж закордон, – каже Сильвія.

– Який там закордон! Болгарія. Будь ласка, сядь. Ми з тобою говорили про обов'язки.

– Так.

– Кожен вихованець у нас опікується іншим, молодшим за себе...

– Мені не потрібна опіка, пані директорко, – швидко заявляє Сильвія.

– Ну, із цим я не згодна, проте в нас однаково немає старших за тебе, які могли б тобою займатися. Зате є дехто, ким опікуватися можеш ти. Гадаю, вам обом це піде на користь. Він теж новенький у «Дубовому Лісі»...

– Він?! – скрикує Сильвія. – Аж ніяк! Я не панькатимусь із якимсь шмаркачем! Скільки йому взагалі років?

Усі дивляться в мій бік, а я відчуваю, що мені волосся гороїжиться на голові. Тьотя Люцина має на увазі мене! Ну, бо кого ж іще? Тут більше немає нікого нового!

– Майже одинадцять, – повідомляє тьотя Люцина. – Це Міхал. Він багато чого пережив, дуже замкнутий у собі й мало говорить. Тобто цілковито твоя протилежність. Я б хотіла, щоб ти взяла його під свою опіку.

– Боже мій, Боже, за віщо ти мене так караєш?! За які гріхи! – із гіркотою в голосі скрикує Сильвія. – Що

значить – узяла під опіку? Шкарпетки йому прати чи що? Носа витирати? Стежити за ним? На збори до школи ходити?

– Ні, усе це не потрібне. Просто проводи з ним час і розмовляй. Він розумний хлопець.

– Розумний хлопець? – іронічно підхоплює Сильвія. – Це ж неможлива річ! Щось на зразок... ну, не знаю... Ароматне лайно, наприклад, або...

– Сильвіє! Вгамуйся! – картає її тьотя Люцина.

Якусь мить за дверима панує тиша, нарешті Сильвія неохоче озивається:

– Пробачте мені.

– Крім того, твоїм черговим обов'язком може бути...

– Черговим обов'язком?! Я не знаю, чи стане мені на все це життя! Я розумію, що опинилася тут за кару, облишмо ілюзії, але такого пекла я, попри все, не сподівалася. Як би там не було, але я неповнолітня! – квасним тоном перебиває її Сильвія, а тоді плаксиво продовжує: – Сирота завжди, мов той горох при дорозі, я це добре затимила, бо кого ж я цікавлю? Нікого, облишмо ілюзії! Та невже ви не можете знайти у своєму серці бодай дрібку милосердя?

– Ти тут не за кару, – тьотя Люцина вочевидь силкується зберігати спокій, бо її голос знижується й тріхи тремтить. – Та якщо створення театрального гуртка й підготовка різдвяного спектаклю занадто тебе обтяжує, можемо про це забути.

За дверима знову западає тиша. Ми присуваємося ближче й напружуємо слух.

– То як? – питає нарешті тьотя Люцина. – Чому ти нічого не кажеш?

– Бо мені мову відняло, – ледь чутно відповідає Сильвія.

– Здається, у твоєму житті це рідкісне явище?

– Не можна сказати, щоб таке відбувалося часто, позаяк мені трапляється вперше, – дуже серйозно заявляє Сильвія. – А це часом не жарт чи щось таке? Ви справді пропонуєте мені очолити тут театр?

– Справді. Але, може, не театр, а таки гурток для зацікавлених...

– Боже милий! Як же я вас люблю! – вигукує Сильвія. – Звичайно, щойно моя нога переступила через поріг цього дому, і щойно я вас побачила, то відразу зрозуміла, що ви відзначаєтеся надзвичайною зовнішньою вродою. Але тепер я переконалася, що вона супроводжується видатною внутрішньою красою й добротою! І хоч ви лише проста селючка, все ж я мушу зізнатися, що ви володієте величезною розсудливістю й мудрістю, якій міг би позаздрити не один містянин. Це один з найпрекрасніших днів у моєму житті, обличмо ілюзії! Коли я зможу почати?

– Поговоримо про це пізніше. А я, хоч і справді живу на селі, ніяка не... Зрештою, байдуже, – ледь тремтячим голосом відповідає тьотя. – А тепер почекай тут, я зараз... Приведу Міхала.

У кабінеті знову лунають її кроки, а ми наполохано сахаємося від дверей. Не можна перебігти до холу, бо вона нас побачить!

– Комірчина! – пошепки командує Кароліна.

Прослизаємо коридорчиком і застрибуємо до комірчини. Я дуже люблю це місце – довгі полиці, повні пузатих слоївків, закритих скляними кришками зі сталевими

пружинами, коробка із брусками господарського мила, паперові мішки з рисом, гречкою, борошном, банки зеленого горошку й томатної пасти. Та зараз я анітрохи не радий, що ми тут опинилися. Це пастка! Може, нам вдасться перечекати, доки тьотя Люцина пройде, шукаючи мене, до іншого крила «Дубового Лісу»? Але ми всі повинні бути в саду! Саме туди вона й піде насамперед, діти їй скажуть, що мене там взагалі не було! Якби ж мені вдалося непомітно дістатися сходів, я міг би зачинитися у своїй кімнаті і...

– Вікно! – шепоче Кароліна. – Вилізть у вікно, обіжиш довкола будинку й удаси, наче був у саду. Швидше!

У вікно? Я недовірно дивлюся на довгасту квартиру, розташовану високо на стіні, але часу на роздуми немає. Кароліна вилазить на комод, відчиняє вікно, а тоді простягає мені руку.

– Я ж у-у-уб'юся! – від хвилювання я знову починаю затинатися.

– Стрибай ногами вперед. Коли так стрибаєш, то нічого з тобою не станеться, – повчає Кароліна.

Вона підставляє сплетені долоні, а коли я ставлю на них ногу, рвучко мене підносить. Вона неймовірно дужа як на дівчину! Перекидаю ногу через вузьке підвіконня й упродовж короткої, жахливої хвилини мені здається, що я от-от розірвуся навпіл і застрягну у вузькій квартирі назавжди. Кароліна підтримує мою спину, я перекидаю через підвіконня й другу ногу, а тоді легко вислизаю у вікно – геть як лист, вкинений до поштової скриньки. Лечу вниз, випроставшись як дошка, мені здається, що політ триває вічність, аж нарешті

приземляюся на ноги якраз посеред лопухів, що ростуть під стіною «Дубового Лісу». Я навіть не впав, хоч і боляче прикусив язика. Голова мені паморочиться.

– Та біжи, не стій! – сичить з віконця Кароліна. – Швидше!

Я вистрибую з лопухів і, трохи заточуючись, мчу стежкою до тераси із квітами в горщиках. Звертаю за ріг, добігаю до сходів...

– Міхале! – каже тьотя Люцина. – Як ти вчасно нагодився! А я тебе саме шукаю. Чого ти такий захеканий? Зрештою, неважливо, ходімо, я тебе із деким познайомлю.

Я слухняно йду за нею, намагаючись рівномірно дихати, бо мені й досі бракує повітря після того стрибка й біганини довкола дому.

– Ти приїхав до нас недавно, та мені здається, що ти вже настільки добре познайомився з усім, що зможеш допомогти новому вихованцеві, – каже тьотя Люцина. – Її звать Сильвія, така досить, гм-м, жвава дівчинка. Як думаєш, зможеш нею заопікуватися?

Я спідлоба дивлюся на тьотю, бо вона дещо поіншому розповідає мені про ситуацією із цією шаленою Сильвією. Може, якби я не підслуховував, то й купився б на її слова. Знизаю плечима й киваю головою, бо що мені залишається?

Заходимо до кабінету. Сильвія сидить на місці тьоті Люцини, випростана, мов кілок проковтнула. Тьотя підсуває поруч другого стільця.

– Сідай, Міхале.

Я дивлюся на Сильвію, вона дивиться на мене. Обое мовчимо. Тьотя сідає у фотелі.

– Міхале, це – Сильвія.

Сильвія киває головою й утуплює в мене погляд.

– Чому ти мовчиш? – питає тьотя Люцина.

– А що мені казати, якщо він німий? – питає дівчина.

– Німий? Ні, Міхал не німий, що тобі таке на думку спало?!

– Ви ж казали, що він не говорить.

– Я казала, що він говорить мало! – вигукує тьотя Люцина. – Міхале, скажи щось.

Це я німий?! Дурне дівчисько! Я аж закипаю всередині, і від хвилювання, мов на злість, не можу видушити жодного слова! Відкриваю рота й закриваю, щоки мені палають.

– Ага, – киває головою Сильвія. – Що ж, облишмо ілюзії.

А тоді прикриває вуста рукою, щоб я їх не бачив, і пошепки додає:

– Він страшенно малий як на одинадцять років.

– А т-ти стра-а-ашенно дурна як на чо-о-отирнадцять!!! – кричу я, бо від люті мені вдається викричати це із себе, хоч я й дуже затинаюся.

– Міхале! – тьотя Люцина кидає мені розчарований погляд, і я трохи ніяковію.

Сильвія з кам'яним виразом обличчя дивиться на мене. Я зіплюю вуста. Тьотя Люцина зітхає.

– Сподіваюся, ви подружитесь.

– А хто сказав, що не подружимося? – Сильвія здивовано дивиться в її бік. – Задля театру я готова на все.

Ось так я познайомився із Сильвією.

РОЗДІЛ 3

Щиро кажучи, мене ця нова дівчина страшенно драгує. До її появи в «Дубовому Лісі» тут було незрівнянно краще!

Учора я супроводжував її по будинку. Показав вітальню, кухню, їдальню й сад. Усі за нами ходили хвостиком, бо «нова» їх дуже цікавила: Кароліна вже встигла всім розповісти про почуту розмову, і зробила це просто блискавично, упоравшись, доки ми сиділи в кабінеті тьоті Люцини – але Сильвії геть байдуже, і вона зовсім не звертає на решту дітей жодної уваги.

Я був при тім, як тьотя Люцина вручила їй ключа від кімнати. Сильвія й оком не змигнула, довідавшись, що в неї тепер є власна спальня! Уявляєте? Вона поводитися так, наче то була цілком звичайна річ. Тільки й сказала: «Ну, нарешті!» У цієї дівчини не всі вдома, от, що я про це думаю, якщо хочете знати.

Я саме сиджу в кімнаті, де тьотя Люцина щойно закінчила займатися з нами. До обіду ще багато часу.

– Де вона? – питає Меандр.

– Не знаю, і мене це взагалі не цікавить, – відповідаю неохоче.

– Піди, перевір. Хтозна, що вона робить. Краще за нею стежити, – радить той.

Я знаю, що він має рацію, але зводжу очі догори й роблю таку міну, наче мені недобре. Меандр сміється, а тоді біжить до саду. Я заздро дивлюся йому вслід, а тоді зітхаю та йду нагору. Сильвія в себе, як я й думав.

– А, це ти, – каже вона, коли я стукаю й заходжу до її кімнати. – Наступного разу почекай, аж я скажу: «Заходьте!»

Вона сидить за своїм столом і ножицями старанно вирізає щось із паперу. Її кімната схожа на мою, чи то пак – була схожою іще вчора, бо нині... Я здивовано роззираюся. Коли вона встигла все це зробити? І звідки взяла всі ці речі?!

Зі стелажа й тумбочки звисають мальовничо задріповані барвисті хустки, на стіні почеплено довге боа з білих пер, а поруч – два театральні плакати. З люстри під стелею звисає ще якась кольорова ганчірка, а на столі пишанються два великі срібні свічники з янголятами, які раніше прикрашали піаніно в кімнаті з телевізором, тому, що поруч із залом.

– Т-ти їх укра-а-ала, – кажу.

– Не вкрала, бо вони досі в тому самому домі, – заявляє та. – Я просто знайшла для них краще місце.

– Т-так н-не мо-о-ожна!

– Звісно, що можна. Там вони просто дарма стояли, облишмо ілюзії. А тут їх нарешті хтось здатен оцінити й захопитися. Хтось – тобто я. Принеси мені клей.

– Що? – питаю.

– Клей мені принеси.

– С-с-сама с-с-собі п-принеси, – затинаюся від злості.

– Послухай-но, малий, – Сильвія відкладає папір і ножиці на стіл, а тоді обертається до мене. – Домовмося раз і назавжди, щоб було зрозуміло. Ти і я – тямиш?

Я мовчки притакую.

– Я тобі не тьотя, не вигадана старша сестра. У мене купа важливіших справ. Та позаяк невблаганна доля нас звела – немає на те ради. Отож, домовленість така. Я тобі кажу, що ти маєш робити. І ти це робиш. Кажу: «Іди по клей» – ідеш. Кажу: «Принеси» – приносиш. Дійшло?

– Н-ні! – кричу, відчуваючи, що, здається, от-от лусну від злості. – Н-не буду я т-т-твоїм... слу-служником!

– Ну, певне, що ні! – Сильвія широко розплющує здивовані очі. – Хіба я сказала, що ти маєш бути моїм служником? Я такого не сказала. Ти – мій асистент.

– А-а-асистент? – витріщаюся я на неї.

– Звичайно, – вона відвертається від мене й знову береться за ножиці. – Як директорка театру в «Дубовому Лісі» й водночас режисер і зірка, я маю стільки справ, що асистент мені просто необхідний, обличчю ілюзії. Дійшло до тебе? Сподіваюся, що мізкуєш ти краще, ніж балакаєш.

– Я до-о-обре говорю! К-к-коли не хвилююся!

Сильвія кидає на мене байдужий погляд через плече, а тоді каже:

– Ну, то не хвилюйся.

– Т-т-так не вийде!

– Авжеж, що вийде, – знизлає вона плечима. – Тепер іди по клей і принеси, а я тобі скажу, як це зробити.

Спершу я стою непорушно й дивлюся на неї, але потім думаю: хіба мені шкода? Вона точно бреше, та, зрештою, я можу це перевірити. Йду до зали, беру скляну пляшечку з гуміарабіком і повертаюся до її кімнати.

– Боже милий, як довго! Я вже зачекалася, – озивається Сильвія, забачивши мене, а тоді бере клей і старанно намащує ним аркуш паперу.

Підносить його кінчиками двох пальців, відчиняє двері кімнати, а тоді зосереджено приклеює до зовнішнього боку велику п'ятикутну зірку, яку вона вирізала з паперу.

– Н-н-нащо тобі ра-адянська зірка на дверях? – питаю.

– Ти здурів? Яка ще... – але вмовкає й уважно роздивляється свій витвір. – Чорт, справді схожа на радянську! Ну, але на дверях гардеробів видатних акторок завжди висять такі зірки, я бачила в американських фільмах.

– Ві-і-ідклей і по-о-очепи догори ногами, – раджу.

Сильвія зиркає на мене, тоді знімає зірку й чіпляє одним кутом донизу.

– Не дуже воно добре виглядає, – зітхає. – Але нехай уже.

Зачиняє двері й повертається до столу.

– Т-ти ма-а-ала мені ска-азати, – нагадую.

– Що?

– Як мені н-не хви-и-илюватися.

– Ага, справді. Подумай, що ти – це хтось інший.

– Я-а-ак це?

– Звичайно. Удавай, що ти – це не ти. Увійди в роль. Забудь, що ти хирлявий малий заїка з виба-лушеними очима. Уяви, що ти... ну, не знаю, будь-хто, хто не затинається. Вигадай собі. Суть, звісно, у тому, що ти мусиш у це повірити, а на те потрібен талант, об-лишмо ілюзії.

– Не розумію, – я здивовано дивлюся на неї.

– От бачиш? Ти більше не затинаєшся, – задоволе-но зауважує Сильвія. – Я й гадки не мала, що в мене такі диктаторські здібності.

– Певне, дидактичні? – машинально виправляю її, бо це слово якраз добре знаю.

Коли в «Молодому Лісі» відбувалися демонстрації фільмів у телевізійній залі, нам часто для заохочення казали, що кіно, яке ми зараз побачимо, має «значну дидактичну цінність».

– Звісно, це не вийде так відразу, – заявляє Силь-вія, не звертаючи уваги на мої слова. – Тобі доведеться багато над собою працювати. На жаль, боюся, що в тебе немає акторського таланту, обличмо ілюзії.

– А ти так робиш? – питаю.

– Як?

– Удаєш, наче ти хтось інший?

– Ах! – Сильвія зверхньо всміхається. – Я можу бути багатьма різними особами одночасно. Бо я – приро-джена актриса. Та воно й не дивно, якщо пригадати мое походження.

– Походження? – я хмурю брови, намагаючись утя-мити, що вона говорить.

– Звичайно! Я народилася в сім'ї з великими акторськими традиціями. З роду в рід у нас народжувалися славетні актори. Величезне багатство, палаци, автомобілі й таке інше.

– Палаци? У Польщі?

– Ні, я не з Польщі. Я народилася в Італії. Неаполь. Чув колись про таке?

– Це місто.

– Ах, що ви тут знаєте про велике мистецтво? Про театр і кіно? – Сильвія співчутливо хитає головою.

– Але твоє прізвище Келчик. Це ж по-ольське прізвище.

– Таке мені дали, коли врятували після катастрофи, – швидко пояснює Сильвія, додавши: – Я тоді була немовлям.

– Урятували?

– Так. Розумієш, я народилася під час великого турне островами... Байдуже, якими, ти про них однаково не чув. Ми мандрували нашою яхтою, уся родина. Ах, яка то була яхта! Двісті слуг, щогли, чорне дерево, золотий посуд, шоколад і таке інше. На жаль, тієї трагічної ночі, коли ми пливли до чергового острова, де мав відбутися наступний спектакль, зненацька почався шторм, якого й найстаріші мешканці не пригадують. Хвилі кілометрової висоти, тайфун і так далі. Наша яхта розбилася об скелі, жахлива драма. Урятувалася тільки я, бо моя мама вчасно здогадалася покласти мене до ящика з-під бананів, а тоді забила його гвіздками. Я дрейфувала по хвилях вісімнадцять днів, доки морська течія не принесла мене до Хельської затоки, де мене знайшли й виловили. Диво, що я взагалі

залишилася живою, облишмо ілюзії. Та-а-ак... – зітхає Сильвія, втирає сльози, які струменять її обличчям, а тоді вичікувально дивиться на мене.

– Це брехня! – вигукую я, щойно позбувшись заціпеніння.

– А маєш докази? – питає Сильвія.

– А ти маєш? – питанням на питання відповідаю я.

Сильвія всміхається під носом, бере альбом для малювання й видирає звідти аркуш, а тоді із шухляди столу витягає китайський бляшаний пенал.

– Ну, може, і будуть з тебе люди, – кидає вона й випроваджує мене гордовитим жестом руки. – Тепер ти вільний, я маю багато роботи. Піди, побався чи що ти там робиш на дозвіллі. А по обіді покажу тобі, як це все має виглядати.

– Яке ще «все»?

– Ну, як це яке? Наш театр, звичайно!

Я виходжу з її кімнати, у коридорі дивлюся на паперову зірку, наклеєну на двері, тоді знизую плечима й стукаю себе по лобі. Театр! У «Дубовому Лісі»!

Меандр лежить на траві біля озера і, вдаючи, наче тримає в руках бінокля, спостерігає за качками. Надворі досі спекотно, але літо вже минає. Трава поруділа, зелень листя на деревах зблякла й мовби вкрилася жовтуватим серпанком.

– У неї не всі вдома, – кажу я, вмоцнюючись біля нього. – У цієї Сильвії.

– Та ти що? – дивується Меандр. – А що вона робить?

– Малює театр, який хоче в нас організувати, – пирхаю я. – Сказала мені, що народилася в Італії, а вся її родина загинула під час великого шторму, і тільки вона врятувалася, бо її батьки поклали до ящика з-під бананів.

– Це неможливо, – заявляє Меандр. – Ящики для фруктів мають щілини, вода б туди відразу просочилася.

– Так отож, – киваю я головою, а далі ми вже не балакаємо, а дивимося на качок. Аж до обіду.

* * *

По обіді, коли ми на вимогу тьоті Люцини повертаємо срібні свічники знову й ставимо їх на піаніно, Сильвія веде мене до своєї кімнати. Старанно зачиняє двері, а тоді підходить до столу, урочисто відкриває альбом для малювання й показує мені своє творіння.

– Ось, як усе має виглядати, – каже вона.

Я схиляюся над аркушем і уважно дивлюся. Малюнок дуже непоганий, вона використала купу олівців. Бачу сцену із червоними завісами, обшитими жовтими китицями, спинки стільців у рядах, угорі – маленькі балкончики, на яких сидять люди й дивляться виставу. На сцені вежа замку, автомобіль і кілька осіб у дуже химерних, величезних капелюхах. Між ними та глядачами стоять жовті прожектори, які скидаються на маленькі сонечка із численними променями.

– Звичайно, приблизно, – додає Сильвія.

– І де це буде? – питаю.

– Тут. У нас.

– А в якій кімнаті? У залі? І з чого ти ці балкони зробиш?

– Ой! – Сильвія аж прицмокує нетерпляче. – Театр – це ілюзія! Мені йдеться про враження. І це ніякі не балкони, а ложі.

– А звідки ти візьмеш автомобіль?

– Я лише намалювала його, щоб показати масштаб.

– Автомобіль не поміститься в залі. Ну, хіба що «малюк»... Але щоб стільки стільців і ще вежа, я вже не кажу про прожектори – то це вже ні.

Сильвія сердито трусить головою.

– Ти взагалі бодай якусь уяву маєш? – питає вона.

– Звісно, що так!

– А в театрі ти коли-небудь був?

– Був! У Катовіце. Ми всі ходили, весь дитбудинок. То була вистава «Про мужнього лицаря й страхітливую потвору».

– Лялькова! – Сильвія дивиться зневажливо. – Ну, та нехай. І який був той театр?

– Великий, – відповідаю негайно. – Спокійно помістилися б навіть два автомобілі.

– А стіни? Якого кольору?

– Стіни? – замислююся. – Не пам'ятаю.

– Декорації пам'ятаєш?

– Ой, так! Вони були чудові! – вигукую. – Гори, замок, дерева були. І небо.

– А намалювати зумієш?

– Так докладно, мабуть, що ні. Але там було все! Увесь світ!

– Тобі так лише здавалося, – пояснює Сильвія. – Бо сила театру полягає в тому, що все, що ти в ньому бачиш, відбувається у твоїй голові. Театр показує життя, правду або неправду про нього, але таким чином, щоб у тебе склалося враження, що ти частина цієї історії. Він дає тобі сміх, сльози, переживання, щастя, кохання, а часом ненависть, завдяки яким ти стаєш кращим, мудрішим, а твоє життя – цікавішим і багатшим. Місце, стіни, сценографія не такі важливі, облишмо ілюзії. Б'юся об заклад, що у твоєму «Мужньому лицареві» гори, небо й замок були зроблені з фанери й картону. Ця історія й твої відчуття примусили їх подобатися тобі й здаватися справжніми.

– Не дуже я тебе розумію, – хитаю головою. – А якщо все має бути несправжнім, удаваним, то нащо ти стільки малувала?

– Щоб ти зрозумів, якого ефекту я хочу досягти! – вигукує Сильвія, здійнявши руки догори.

– Автомобіль за жодні скарби світу не поміститься в залі, – повторюю я.

– Я знаю, що ні! Мені йдеться про те, щоб ті, хто прийде на нашу виставу, повірили, що він може поміститися! Якщо, звісно, у п'єсі знадобиться авто, бо я поки не знаю, що поставлю.

– Н-не ро-о-озумію! – кричу я й відчуваю, що починаю хвилюватися.

– Схоже, що я тебе переоцінила, облишмо ілюзії. Ти все ж тупий, – Сильвія закриває альбом і сплітає руки на грудях.

Сильвія підхоплюється і, притискаючи долоню до чола, вигукує із жалем і смутком:

*Якби була всесильним богом я,
То звергла б море у земні безодні,
Щоб врятувать нещасний корабель,
А з ним і бідні душі*.*

Її слова звучать дуже дивно, проте, коли я дивлюся на неї й слухаю, що вона говорить, то раптом відчуваю, що зазнаю чогось незвичного. Кімната Сильвії зникає, замість неї з'являються в'язничні мури, а з віконечка молода жінка в розпачі вдивляється в збурунені хвилі океану, які вдаряються об скелі. На воді погойдуються потрошені дошки потонулого корабля, над ними скрикують чайки, силкуючись серед сміття знайти щось їстівне. Я справді відчуваю на обличчі морський бриз і холод в'язничних стін, а Сильвія... Вона зовсім не схожа на Сильвію! Це королева, чи, може, радше, принцеса, вродлива й сповнена гідності, убрана в коштовні шати. Я ладен присягнутися, що її волосся зробилося чорним, мов воронове крило, а білі брови та вії потемніли! Вона не вдавала когось іншого, вона ПЕРЕТВОРИЛАСЯ на нього! Це якісь чари!

Сильвія уважно дивиться на мене, а тоді усміхається під носом і стягає хустку із плечей – лише тепер я зауважую, що це навіть не хустка, а стара квітчаста фіранка.

– Як... – намагаюся видушити я.

* П'єса Вільяма Шекспіра «Буря», переклад Миколи Бажана (прим. пер.).

— Оце і є, малий, магія театру, — задоволено пояснює Сильвія. — Ти бачиш те, що я хочу, аби ти побачив. А в нашому театрі глядачі побачать те, що я намалювала. Для цього потрібне місце, трохи різного мотлоху, кілька акторів і, звичайно, п'еса. З нею найважче, облишмо ілюзії. Але почнемо з місця, а за кілька днів зробимо набір до колективу. Якщо доля буде до нас прихильною, можливо, що в цій Богом забутій дірі знайдеться кілька осіб, обдарованих бодай іскрою акторського таланту. А тепер піди й почеши це в залі.

Вона знову сягає по альбом для малювання й витягає з нього ще один аркуш, на якому великими, кольоровими літерами написано:

УВАГА! УВАГА! УВАГА!
ТЕАТР НЕВИДИМИХ ДІТЕЙ
Під керівництвом
Сильвії Келчик
Оголошує набір до акторської трупи
Прослуховування відбудуться в неділю, на терасі
(якщо погода сприятиме, а як ні, то в залі)
Будь-хто може спробувати!!!
Мало хто підійде!!!
Але згодяться всі.

— Ти помилку зробила, — кажу. — Треба писати «під керівництвом».

— Справді? — Сильвія зиркає на плакат, а тоді на мене: — А ти звідки знаєш?

– З уроків польської мови, мабуть, – знизую плечима. – Я люблю польську мову й літературу.

– Справді? – вона щиро дивується. – І граматику?

– Ну, може, граматику якраз не дуже. Я твори люблю писати. Але тільки на вільну тему. Наша вчителька зі школи в Сем'яновичах завжди ставила мені п'ятірки за твори й казала, що я маю великі здібності, – заявляю гордо.

– Ти ба... – Сильвія замислюється, а я знову дивлюся на плакат.

– Чому Невидимих Дітей? – питаю.

– Чому? Ти ще питаєш? – відказує Сильвія, криво всміхнувшись. – А хто ж ми такі, як не невидимі діти? Ми всі, не лише звідси, а з будь-якого дитбудинку? Ох, люди радо на нас витріщаються з безпечної віддалі, але все-таки нас не бачать! Зате, коли підходять ближче, то уникають погляду й швидко про нас забувають. Так, наче ми не існуємо! Ти ж не казатимеш, наче не помітив цього? Так було, є і буде, облишмо ілюзії. А якщо так, то ми примусимо їх нас бачити! Бо коли ти в театрі, то хоч-не-хоч, доводиться дивитися на сцену й на тих, хто на ній стоять! У цьому театрі на сцені стоятимуть невидимі діти, і даю голову на відсіч, що кожен, хто бодай оком кине на нас, буде не в змозі відвести погляду!

Сильвія виправляє «кирівництвом» на «керівництвом», і ми разом чіпляємо оголошення на дверях до зали. А наступного дня в «Дубовому Лісі» вибухає те, що тьотя Люцина називає «театральною лихоманкою».

РОЗДІЛ 4

– Сильвіє, у мене складається враження, що це виходить з-під контролю, – заявляє тьотя Люцина.

Ми удвох сидимо в її кабінеті, куди та запросила нас «для серйозної розмови». Я хвилююся, а Сильвія – анітрохи. Сидить випростана, мов струна, і з невинним виразом обличчя дивиться на тьотю.

– Аж ніяк, – упевнено відповідає вона. – Я все контролюю. Тобто ми контролюємо. Я і Міхал.

Я неспокійно соваюся на стільці й дивлюся на неї спідлоба, бо весь цей театр – виключно її ідея.

– Чому в холі стоїть нижня частина поламаного буфета з комірчини?

– Бо ми ще не придумали, як занести його до зали, – пояснює Сильвія. – Він не пролазить у двері.

– Але навіщо ти взагалі наказала принести цей мотлох?!

– Наказала? – Сильвія робить великі очі. – Хіба я можу щось наказувати? Кому? Я? Я лише гречно попрохала, то хлопці й зглянулися...

– Сильвіє, тобі не вдасться пошити мене в дурні, – суворо каже тьотя Люцина. – От уже два дні, як усі

ходять, наче їм памороки забило! Я застала Кароліну за тим, що вона намагалася зняти штори з вікон у їдальні. Карниз під самою стелею, майже чотири метри від підлоги, якби вона впала...

– Кароліна ду-у-уже спритна й сильна, – кажу я, бо пригадую, як вона рвучко підсадила мене до кватирки в коморі.

– Міхале! – тьотя розчаровано дивиться на мене. – Від тебе я такого не сподівалася...

– Так не можна! Як вам не соромно?! – докірливо озивається Сильвія. – Міхал має проблеми, облишмо ілюзії! Але він щойно почав вірити у власні сили, а ви його відразу присадили і...

– Сильвіє, – перебиває її тьотя Люцина. – Не намагайся зі мною бавитися в такі ігри. Я давала собі раду й із набагато хитрішими за тебе.

Якусь хвилину Сильвія міряється з тьотею впертим поглядом, нарешті приречено зітхає й опускає плечі.

– Ну, гаразд, – каже вона. – Я просто хочу, щоб спектакль був вдалим. Штори потрібні для сценічної завіси, вони якраз підходять! А з буфета можна зробити автомобіль чи щось таке. Цей театр – то мій найбільший шанс у житті, облишмо ілюзії, і я не можу дозволити цьому шансу змарнуватися!

– Повір мені, перед тобою ще мільйони життєвих шансів, – тьотя Люцина ледь помітно усміхається. – У всьому треба знати міру. Театральний гурток – це додаткове заняття, передусім ви повинні вчитися. А ти тут просто якесь шаленство влаштувала! Луція вже два дні без кінця декламує якийсь вірш, Віктор тренується

робити сальто назад зі стільця, ще собі в'язи скрутить. Між іншим, він уже два табурети зламав.

– Це не моя провина, що вони нічого не тямлять, – перебиває її Сильвія. – Жоден з них не має шансів на прослуховуванні, до того ж, театр – це не цирк, тож акробатика тут зайва... Хоча...

Вона ненадовго замислюється, а тоді хитає головою й продовжує:

– Ні, сцена затісна для сальто...

– По-перше, щоб було зрозуміло, – заявляє тьотя, – мови немає, щоб ти будь-кому, хто зголоситься до вистави, сказала, наче він не підходить...

– Як це?! Адже... – Сильвія спантеличено дивиться на неї, але вираз обличчя тьоті Люцини примушує її замовкнути.

– Кожен, хто захоче грати у виставі – гратиме, – продовжує тьотя. – А ти як керівник театрального гуртка, маєш докласти зусиль, щоб кожному це вдалося якнайкраще! Це, по-перше. А по-друге, яка це, власне, буде вистава?

– Сучасна, певна річ, – швидко відповідає Сильвія. – Жодної класики, обіцяю. Адже то був би повний провал, якби я наважилася на Чехова чи Шекспіра, маючи в розпорядженні цей більш ніж любительський колектив і такі скромні засоби, облишмо ілюзії.

– Теось стверджує, що ви хочете поставити детектив. Бо він начебто прочитав про це у твоєму оголошенні. Сказав мені буквально таке: «Нам треба труп – обрали вас». Це просто виключено!

– Теось! – Сильвія зневажливо надимає губи. – Він узагалі нічого не тямить, обличшмо ілюзії. На афіші написано: «Набір до акторської трупи», а не про те, що в спектаклі будуть трупи! Трупа – це колектив, а не мертвяк. Зрештою, Теось абсолютно не підходить для театру. Ну, хіба на дуже характерні ролі. Дуже характерні.

Я, щоправда, не знаю, що таке характерні ролі, але здогадуюся, що вони повинні мати щось спільне із зовнішністю актора. У Теося одна нога коротша за іншу, завелика голова й великий шрам на губі, бо він народився із заячою губою, яку лікарі потім прооперували, але, – як сказала Сильвія – абияк. Він ходить мов качка й має кумедно перехняблену голову, та зате чудово знається на міліції, злочинцях та різних убивствах, і неймовірно цікаво про них розповідає. Перш ніж потрапити до дитбудинку, він жив у дідуся, який був просто супер, бо дозволяв йому дивитися телевізор о будь-якій порі, навіть уночі, завдяки чому Теось бачив усі дев'ять серій «Викликаю 07», причому двічі! Я вже встиг з ним навіть посваритися, бо він стверджував, що поручник Борович кращий за космонавта Гермашевського, і якби він міг обирати, кого запросити до нас на зустріч, то напевне обрав би Боровича. Уявляєте? Адже цей поручник Борович узагалі не існує, він лише герой фільму, як ведмедик Коларгол із мультика! Коли я намагався пояснити це Теосеві, він лише постукав себе по лобі й перестав мене слухати, і я страшенно розсердився!

– Ну, то яка ж це буде вистава? Про що? – допитується тьотя Люцина.

– О-о-о... – починає, повагавшись, Сильвія, потім на мить замислюється, а тоді закінчує із прояснілим обличчям: – Про нас. Так!

– Про вас? – тьотя Люцина хмуристь брови. – Тобто про кого?

– Ну, про нас. Про дітей. Із дитбудинку, – задоволено відповідає Сильвія.

– Але що це конкретно означає? Що це за текст? Звідки ти його взяла? Хто це написав?

– Ах, ще не написав. Але пише, – заявляє Сильвія. – Або ж от-от почне.

– Хто? – тьотя Люцина виразно нетерпеливиться.

– Як це хто? – дивується Сильвія, а тоді безтурботно каже: – Міхал. Адже в нього самі п'ятірки з польської мови й літератури.

Секунду чи й дві я сиджу, витріщившись на тьотю Люцину, перш ніж до мене доходить зміст почутого.

– Що?! – вигукую я, підстрибуючи на стільці.

– Не дурій, – Сильвія змовницьки дивиться на мене: – Якщо пані Люцина запитує, мусимо сказати.

– Але... А-а-але... – затинаюся я й замовкаю.

П'есу?! Я?! Адже я гадки не маю, як написати п'есу! Твір, навіть оповідання – так, це зрозуміло. Але щоб п'есу?!

Тьотя Люцина дивиться на мене з підозрою, тому я схоплююся, бо якщо я зараз завалю всю справу й з моєї вини вийде на яв, що Сильвія бреше, вона мені цього в житті не подарує. Я лише облизую пошерхлі вуста й киваю головою.

– Ти пишеш п'єсу, так? – перепитує тьотя Люцина.

– Ага, – відповідаю я й відчуваю, як починаю пітніти.

– Про що?

– Ну... про ді-ітей із ди-итбудинку в... ну, десь далеко, – незграбно пояснюю я.

«Подумай, що ти хтось інший». Я роблю глибокий вдих. Але ким іще я можу бути? Дядьком Метеком? Ні, не можу собі уявити, як можна бути таким огрядним! Дядьком Фридериком? Але він мав бороду. Уявляю собі, що я... Мірек! Так, він ніколи не губився й нічого не боявся! Я кривувато всміхаюся й примружуюся достоту так, як це робив Мірек.

– Ну, це такі історії... – озиваюся я нижчим голо-сом і сам із подивом прислухаюся до власних слів, бо мені вдається жодного разу не затнутися... – які відбуваються в дитячому будинку. Про що думають діти, на що сподіваються, про що мріють і взагалі як їм живеться.

Тьотя приголомшено вдивляється в мене.

– І потім у цьому дитячому будинку, – натхненно продовжую я, – виникає страшений переполох, бо вихователі вмирають! Раз-два, один за одним! Просто як мухи, їй-бо! Від пошесті! І ці діти мусять усім займатися самостійно. Щось схоже на «Короля Мацюся Першого», вони самі собі обирають директора! І... і... – я на мить замислююся, а тоді вигукую: – І тоді приїздить пан Гермашевський!

– Ну, це ще не напевне, – втручається Сильвія.

– Так, так! – я не звертаю на неї уваги й говорю дедалі швидше. – А ці діти будують з ним ракету, усі

разом! Велетенську! Щоб можна було вчасно втекти із Землі, ну, від пошесті, розумієте, тьотю! Але в них з'являються проблеми, бо є багато частин, які треба купити у валютному магазині, у «Певексі», а в дітей немає доларів, тому вони планують напад... І роблять бомбу!

– Ну, це поки що дуже приблизний сюжет, – перелякано перебиває мене Сильвія. – Дуже в загальному, облишмо ілюзії! Текст п'єси лише створюється, ще буде багато змін!

У кабінеті западає тиша. Тьотя досі дивиться на мене мов зачарована. Раптом хтось стукає у двері.

– Приїхав, – тьотя Ірміна зазирає до кімнати, помітно, що вона дуже схвильована. – Зроби щось, бо я не можу мати із цим...

– Я вже йду, – тьотя Люцина підводиться й додає, дивлячись на Сильвію: – Гаразд, але я хочу бути в курсі всього. Жодних мені нападів на «Певекс», бомб, смерті від пошестей, жодних доларів. І благаю, вгамуй якимось усіх. Це лише вистава на новорічні свята, а надворі тільки вересень. Я не можу допустити, щоб до грудня тут усе стояло з ніг на голові. Зрозуміло?

Тьотя Люцина швидко виходить з кабінету, у коридорі лунає якийсь чоловічий голос:

– Я привіз. Але трохи більше, бо в Любліні нікого не застав.

– Більше? – стишеним голосом перепитує тьотя Люцина. – Добре, ходи. Бери валізку.

– У багажнику ще дві.

– Боже милий! – зітхає тьотя Люцина, а тоді голоси вмовкають, бо обоє йдуть собі.

Сильвія вдивляється в мене з недовірою, а тоді питає:

– Гермашевський? Пошесть? Бомба? Напад на «Певекс»?

– Ти мене не попередила! – пояснюю. – Я не знав, що треба писати п'єсу.

– Ну, то вже знаєш, – Сильвія встає й потягується так сильно, що аж тріщать суглоби. – А в тебе непогано вийшло.

– Як гадаєш, хто це був? – питаю, позираючи на двері.

– Ой, мабуть, підпільники, – безтурботно кидає Сильвія. – Ходімо, спробуємо запхнути цей буфет до зали.

– Пі-ідпільники? – здивовано вигукую я. – Які ще підпільники?

– Ну, хтось із «Солідарності», мабуть. Адже пані Люцина в «Солідарності». Усі тепер у «Солідарності».

– Але ж «Солідарність» – це профспілка! Вона бореться за те, щоб люди мали кращу роботу й більше грошей, щоб до крамниць частіше привозили товари, щоб усі суботи були вихідними й узагалі. Це ніяке не підпілля!

– Ти зеленого поняття про це не маєш, облишмо ілюзії! – зауважує Сильвія, чомусь співчутливо.

– А от і маю, бо дядько Метек мені пояснив! Це дуже добре, що є «Солідарність», бо тепер усі діятимуть разом! Люди, наш уряд і взагалі! Щоб у Польщі було, як на Заході або навіть краще!

– Ага, – відказує Сильвія таким тоном, немовби я щойно зробив якийсь відкриття.

– А що? Може, не так?

– Узагалі не так. Ходи, шкода часу.

– Підпілля буває, коли є окупація, – кажу сердито. – Тоді люди збираються потайки й змовляються, щоб влаштувати диверсію й допекти ворогам. А «Солідарність» видно скрізь! Вона діє легально! І в Польщі немає окупації, бо війни немає.

Сильвія спостерігає за мною майже весело.

– І чого ти так витрищаєшся?! – питаю. – Може, ще скажеш, що в нас війна?

– Звісно ж, війни немає, – знизав плечима. – Але Польща – не вільна країна. Росіяни нас повчають, як ми маємо жити, що нам можна, а що – ні, і наш уряд робить те, що наказує Радянський Союз, обличчю ілюзії. «Солідарність» прагне, щоб це змінилося. Уряд наразі може небагато з нею зробити, бо туди записалося море людей, а всіх до в'язниць не запроториш. Та насправді «Солідарність» – це рух опору.

Я мовчу й думаю про те, що вона мені щойно сказала. Тьотя Йоля була дуже незадоволеною, коли дядько розповідав мені про «Солідарність», та й сама не дуже радо балакала про це. Крім того, червоний напис із назвою спілки я завжди бачив на аркушах паперу, почеплений на стінах, на транспарантах із тканини – і жодного разу на звичайних металевих, емалевих табличках, як ті, що їх чіпляють біля входу до установ. Чи навіть таких, які висять на воротах дитбудинку! Ця деталь здається мені дуже важливою, бо металева табличка ро-

биться назавжди, а транспарант із паперу чи тканини можна легко знищити. Крім того, я бачив у фільмах, що під час II світової війни польський рух опору малював на стінах символ якоря з літер «Р» і «W», скорочення слів «Polska Walcząca», тобто «Польща бореться». Ці знаки малювали пензлями, а напис «Солідарність» теж виглядав так само, навіть друкованими літерами. Рух опору? І тьотя Люцина належить до нього? І що? Вона агент, як Штірліц із «Сімнадцяти миттєвостей весни» або капітан Клосс?! Тьотя Люцина? Це неможливо!

– Як гадаєш, що було в тій валізці? – питаю нарешті, стишуючи голос. – Рушниці?

– Ні, – заперечно хитає головою Сильвія. – Швидше, самвидав.

– Який такий самвидав?

– Ну, нелегальна преса. Такі таємні газети, де друкують інформацію, яку не хоче оприлюднити уряд.

– Яку?!

– Хіба я знаю? Різну. Політичну, певне, абощо... Ну, ходімо вже! Вечеря за годину, а пані Люцина точно розсердиться, якщо ми не заберемо цього буфета. А потім поговоримо про мистецтво. Зараз це найважливіше.

* * *

Із чого ж тут почати? Хай йому чорт, коли я пишу твори, то все само якось складається, мені анітрохи не доводиться щось вигадувати! Мені просто все наче пливе з голови! Уже навіть п'єсу для Сильвії було б легше написати, ніж цього листа. Досі я ніколи не писав листа

до людини, якої майже не знаю. Цю жінку звати Марія Карват. Почати з «Доброго дня»? Але ж вона може отримати листа по обіді й читати лише ввечері! Коли я писав до Фредека з Рибника або до Чебурашки, то починав із «Привіт!», але ж цього разу так не можна! До дядька Фридерика я писав: «Привіт, Дядьку!». Проте в листах до чужих дорослих пишуть інакше, от тільки не можу пригадати, як саме.

Зітхаю й дивлюся у вікно. Сонце вже сіло, небо має фіолетовий колір, який на півночі переходить у темно-синій. Стало прохолодніше, у саду майже не чути цвіркунів. Уже справжня осінь. Загалом я люблю цю пору року, хоч вона й трохи сумна. Але восени в «Молодому Лісі» завжди стільки всього відбувалося! Починався навчальний рік, ми отримували нові пенали, ручки, фломастери й олівці, іноді навіть ранці, якщо в когось старий геть пошарпався. З'являлося багато нових вихованців, на тротуарах лежало жовте й червоне листя, між яким траплялися лискучі брунатні кульки каштанів. Чебурашка збирав їх, як ненормальний, якоїсь осені нагромадив майже п'ятсот! Уявляєте? Він тримав їх у коробці з-під радіоприймача. Тьотя Матильда наказала їх усі викинути на початку грудня, бо каштани зморщилися, втратили блиск і почали пліснявіти. Чебурашка тоді плакав. І йому б годилося написати, може, тьотя Йоля дізнається адресу? От тільки хто прочитає йому мого листа?

Шанований!!! Ось, як пишуть до чужих дорослих, я згадав! Нахилиюся над аркушем і пишу:

Шанована Сусідко Маріє Карват!

Це пишу я, Міхал Шимчик, якого Ви зустріли на подвір'ї. Я був з тьотєю Йолею з дитбудинку, а колись мешкав у цій кам'яниці, у якій живеете Ви, і Ви знали мою родину.

Зараз я біля Любліна в такому невеликому дитбудинку, який зветься «Дубовий Ліс», так само, як і село, в якому він розташований. Тут дуже гарно, і є великий сад, а в мене є своя кімната, тільки для мене, а ще я організую театр із Сильвією і писатиму н'єсу.

Я пишу до Вас, бо пообіцяв, і Ви казали, щоб я написав, то я пишу. Ви знали мою маму, бабусяю й тата, а я їх не знав. Тобто знав, але забув. Тому в мене є різні питання, бо, може, Ви знатимете й напишете. Увага! Ось ці питання:

1. Чи була моя мама...

Я зупиняюся й безпорадно вдивляюся в аркуш. Що моя мама? Про що, власне, я хочу запитати? Я нічого про неї не знаю, а хотів би знати геть усе. Із чого почати? Що для мене найважливіше?

Кладу ручку, встаю й ходжу кімнатою. Я просто хотів би знати, якою вона була, але це дуже загальне питання, а питати треба про конкретні речі! Я так довго збирався написати цього листа, бо відчував, що буде нелегко, і ось – будь ласка, я мав рацію.

Повертаюся до столу, вмикаю лампу й беру ручку.

На столі розкладені фотографії, які я хотів покласти до конверта разом з листом. Я вибрав вісім, бо побоювся надсилати більше, щоб не загубилися дорогою. Переважно це фото людей, про яких мені нічого не відомо.

Може, хтось із чоловіків – це мій рідний дядько? Може, якесь фото зробили в нашій квартирі? Хотів би я знати, як вона виглядала. Які в нас були меблі й узагалі.

1. Чи була моя мама веселою і чи часто сміялася?
2. Чи мій тато був сміливим і сильним?
3. Чи любила моя мама читати книжки і які саме?
4. Чи вмів мій тато щось змайструвати, наприклад, мотоцикл?

5. Чи в нас удома було гарно?

6. Чи раділи мої батьки, коли я народився?

Шість запитань. Про що ж іще запитати? Може, про бабусю? Про дідуся? Ні, про них згодом, коли писати про фотографії... Знаю!

7. Чи мої мама й тато були добрі?

Так, це потрібне питання! Тепер піде легше:

Надсилаю Вам кілька фотографій, які були в мене завжди й на яких різні люди, котрих я не знаю, а це, мабуть, мої рідні. Чи є серед них мої дідусь і дядько (бо бабуся є), якими вони були, і чи ці фото були зроблені в нашій квартирі?

Я буду дуже радий, якщо Ви мені напишете. Тільки прошу Вас – не забудьте повернути мені фотографії, бо в мене їх небагато.

Бажаю Вам залишатися здоровою, сильною та веселою, і щоб у Вас було багато вільного часу, аби мені написати

Твій навечно, амінь

Міхал Шимчик з дитячого будинку в «Дубовому Лісі», який колись мешкав поруч із Вами.

Авжеж, це гарний лист! Я навіть не дуже покреслив, тож не доведеться переписувати. Щоправда, в останньому реченні трохи виходить, наче то «Дубовий Ліс» мешкав поруч із цією пані, а не я, та вона, мабуть, здогадається, про що йдеться, правда?

Складаю аркуш навпіл і разом з фотографіями запишаю до конверта, якого взяв у тьоті Люцини. Це дуже гарний конверт, у блакитну й червону смужечку, а всередині вистелений тонким темно-синім папером. Старанно заклеюю його, виводжу адресу великими літерами, щоб його легко було прочитати, а тоді йду до ванної чистити зуби, бо вже час спати.

* * *

– Не можна зробити сцену зі столів, – заявляє Марцель.

Марцель найстарший з вихованців «Дубового Лісу», йому вже минуло двадцять років, хоч побачивши його, ви б ніколи не сказали, що він такий старий. У нього коротке сіре волосся, він худий мов скіпка й ненабагато вищий за мене. Мабуть, він і сам би не повірив, що йому виповнилося двадцять, якби не те, що в нього під носом ростуть ріденькі вуса. Він живе в «Дубовому Лісі» майже десять років! Уявляєте? Півжиття! Загалом він нормальний, от тільки, коли розлютиться, то, кажуть, геть шаленіє – так мені розповів Меандр. Тоді він кричить, кидається всіх бити, ламає все довкола. Досі я жодного разу не бачив, як виглядає такий стан, тож мені дуже цікаво. Я потайки сподіваюся, що із Марцелем щось

таке станеться, коли я буду недалечко, хоч, звісно, і не занадто близько.

– А чому не можна? – питає Сильвія, яка саме видерлася на один зі столів, узяла руки в боки й дивиться на нас унизу.

– Бо за ними сидять, а не ходять по них!!! А якщо ти їх усі зсунеш до купи, то ми не матимемо, за чим сидіти!

– Мистецтво вимагає жертв, облишмо ілюзії, – гордовито відказує Сильвія.

Марцель стискає уста, хмурить брови, його обличчя поступово червоніє. Меандр, Луція й Рисек квапливо відходять від нього, тож і я теж відступаю трохи далі. Кулаки хлопця затискаються так сильно, що аж суглоби хрускотять. Сильвія дивиться на Марцеля, звівши брову й стиснувши губи, а тоді раптом каже:

– А тобі вже казали, що в тебе грецький профіль?

– Що таке? – Марцель здається геть спантеличеним, а його кулаки поступово розтискаються.

– У тебе неймовірно гарний профіль, – продовжує Сильвія. – Я тобі заздрю.

– Який профіль? – витріщає на неї очі хлопець.

– Ну, ніс, підборіддя і таке інше. Із такою зовнішністю в тебе великі шанси на сценічний успіх, облишмо ілюзії.

Марцель червоніє ще дужче, та цього разу не від люті, а від сорому – на його запалих щоках розквітають дві круглі червоні плями.

– Мови не може бути, щоб я клеїв дурня на сцені, – бурмоче він.

– Шкода, – зітхає Сильвія, а на її обличчі помітно розчарування. – Нам неодмінно знадобиться герой-коханець, а ти ж тут найвродливіший.

Кароліна приголомшено дивиться на Марцеля, а той, якщо це взагалі можливо, червоніє ще більше.

– А ти тут найдурніша! – заявляє він, а тоді розвертається й дуже швидко виходить із зали.

Сильвія з усмішкою дивиться йому вслід.

– Марцель найвродливіший? – перепитує Кароліна з невимовним здивуванням у голосі.

– Відносно, -- відповідає Сильвія. – Він же найстарший.

– Найстарший у нас Механічний Дідусь, – уточнює Рисек.

Механічний Дідусь – це дядько Антоній, той, що допомагає в саду «Дубового Лісу» й на зиму приводить до нашої стайні свого коня, точніше, кобилу. Дядька так прозвали, бо він нагадує робота – рухається швидко й повільно. Меандр пояснив мені, що дядько Антоній не завжди так ходив, але рік тому з ним стався удар, і відтоді дядько трохи несправний і невиразно говорить. Я не знав, що таке удар, але Меандр і це мені пояснив. Такот, удар стається в мозку людини, коли судини слабкі, а серце заміцне: коли людина сердиться, серце починає помпувати кров з такою силою, що в мозкові може лопнути судина, і тоді кров виливається в голові й пошкоджує мозок. На щастя, таке стається тільки в дуже старих людей, тож ми поки що можемо спати спокійно.

Механічний Дідусь загалом дуже навіть непоганий. Я люблю дивитися, як він працює в саду. Він так

дбайливо плекає кожну рослинку, наче то безпорадне пташа, а не кущик чи квітка. Час від часу привозить нам у слоїках варення з ягід зі свого саду: агрусове, порічкове й черешневе. Усе це робить його дружина, бо в неї удару не було.

– Механічний Дідусь не рахується, бо він не живе в нас постійно, а крім того, обличчю ілюзії: він застарий, щоб його вигляд мав значення, – відрубуює Сильвія, а тоді засмучено каже: – Тут жахлива акустика.

– Жахливе що? – перепитує Меандр.

– Ну, чутність, – пояснює Сильвія. Її обличчя враз стає переляканим, вона простягає вперед одну руку, другу прикладає до чола й розпачливо волає: – *Мадагаскар!!! О, Мадагаскар, цей острів ненависний! Ані не з'їси тут, ані не вистпийся!*

Ми задивляємося на неї, як на восьме диво світу.

– Це із «Солдата королеви Мадагаскару». Така комедія, – ледь зверхньо пояснює вона, а тоді додає: – Як у бочку кричати, безнадійна акустика. І справді, столи для сцени не годяться, зависоко виходить.

Зістрибує на підлогу й відсуває стіл під стіну.

– Щось придумаємо, – каже. – А тепер прослуховування. Будь ласка, по черзі. Міхале, список у тебе?

Я струшую із себе заціпеніння й витягаю з кишені аркушика, на якому записав імена всіх бажаних. Записалися десятеро! Усі, крім Марцеля! По черзі: Кароліна, Віктор, Теось, Луція, Іза, Ріпка, Криська-Мариська, Рисек і Меандр. Ріпці виповнилося дванадцять, у неї дуже кругле обличчя, вона ширша, ніж вища, тому її так і прозвали. А Криська-Мариська – це двій-

ко десятирічних дівчат, та позаяк вони все роблять разом і взагалі нерозлучні, їх кличуть так, наче це одна особа. Ага, і ще є Іза, про яку я раніше нічого не розповідав, та загалом про неї небагато можна сказати, бо вона завжди тримається осторонь, ходить похнюпившись і майже не озивається. Я здивувався, коли вона прийшла записатися. Ізі цьогоріч виповнилося дванадцять.

Сильвія повагом читає список.

– А тебе тут чому немає? – питає.

– Бо мені ще п'єсу писати...

– Ну й що? Не хочеш грати на сцені? Ти можеш, бо до того часу вже напишеш п'єсу.

– Не знаю.

– Ну, гаразд, – Сильвія знизав плечима, а тоді сідає біля столу під вікном і киває мені на сусідній стілець. – Починаємо!

Мені трохи ніяково, що я сиджу собі отак біля столу, як учитель у класі, а всі мають переді мною видурнитися. Долоні мені пігніють, я міцно сплітаю пальці під стільницею, але нічого не кажу.

Першою виходить Кароліна.

– Нехай вони всі вийдуть, – каже вона, вказуючи на решту кандидатів.

– Мови немає, – заперечує Сильвія. – Коли ти на сцені – то виступаєш перед людьми. Має бути публіка. Що ти підготувала?

Кароліна зітхає, сідає на підлогу й робить місток, а тоді... Стає на руках! Мені таке жодного разу не вдалося, тож я дивлюся на неї зачудовано. Кароліна

проходить на руках кілька метрів, тоді стає на ноги й вичікувально дивиться на Сильвію, яка заявляє:

– Непогано. Ще щось розкажи, бо це ж не пантоміма.

– А що саме треба розказувати?

– Вірша продекламуй чи щось таке. Текст який-небудь.

– О Господи, – Кароліна закочує очі догори, а тоді декламує віршика про дерево. Точніше, це пісенька така. *«Дерево, а за деревом дерево, а за ним іще дерево, от і кінчився ліс, ой, ні-ні, ось ще дерево, а за деревом дерево...»* І далі без кінця, таке собі для малих дітей. Сильвія ніяк цього не коментує, але ставить плюсік біля Кароліниного прізвища. Тоді викликає наступну особу, тобто Віктора, який негайно видирається на стілець і вправно робить з нього сальто назад. Приземляється на ноги, ідеально випроставшись, ані на мить не втративши рівноваги. А це дуже складно.

– І я теж мушу щось розповідати? – питає він.

– Так.

– Вірша?

– Та будь-що. Це демонстрація талантів.

– В оголошенні не було нічого про те, що треба щось розказувати.

– Це ж очевидно. У театрі говорять. Ну ж бо!

Віктор ненадовго задумується, а тоді монотонно декламує інформацію про Люблін: скільки в ньому мешканців, яка його площа, називає найважливіші пам'ятки архітектури, установи, вузи. Сильвія здається незадоволеною, але ставить і біля його імені плюсік.

— За докладність, — пояснює. — Але тобі доведеться продемонструвати якісь емоції, бо глядачі позасинають, облишмо ілюзії. Сальто було гарне, але це одноразовий номер. Наступний!

Теось підводиться, шкутильгає на середину зали, прокашлюється, а тоді з непроникним виразом обличчя оголошує:

— Фантомас проти Скотланд Ярду!

І надзвичайно емоційно починає переказувати сюжет цього фільму. Я ніколи не бачив жодної серії пригод Фантомаса, тож Теосева розповідь здається мені дуже цікавою. Зрештою, не лише мені, бо й інші слухають уважно й ніхто не балакає. Теось справді гарно розповідає, крім того, у нього дуже приємний голос. Цей голос — його найбільша перевага: коли він говорить, то ви миттєво забуваєте, що в нього негарне обличчя й незграбна постать. Коли розповідь закінчується, Сильвія киває головою й ставить напроти його імені великий плюс.

— За прекрасну пам'ять і чудовий голос, — пояснює вона. — Я бачила цей фільм, усе вірно, до того ж, твоя розповідь була навіть цікавішою за оригінал. Ти мене вразив, облишмо ілюзії. Наступний!

Луція декламує вірш про поламаний бузок — і теж отримує плюс (за дикцію). Після неї на середину виходить Ізка, яка, на мій величезний подив, співає пісню Ізабелі Трояновської, це така зірка, і всі тільки про неї й говорять. Пісня зветься «Усе, чого я нині хочу» й розповідає про таку собі пані, яка хоче літати літаком. Наш подив пояснюється тим, що досі ніхто ніколи не чув,

аби Ізка співала, а вона не тільки робить це добре, а ще й, як виявилось, має дуже гарний голос. Крім того, пісня хороша, тому слухати її приємно.

– Скажу чесно, ти мені імponуєш. Ти просто чудова! Добре, що пані Люцина тебе не чула, бо, здається, це не дитяча пісня, облишмо ілюзії, – коментує Ізин виступ Сильвія й ставить напроти її імені аж два плюси.

Ріпка тремтить, як холодець на тракторі, і починає пісеньку з мультика про Телесфора, оту, знаєте: «*А вже осінь до нас йде, щось нам в кошику несе*», але замовкає після першого куплету і, з очима, сповненими сліз, вибігає із зали.

– Не витримала тиску конкурентів. Страх виявився сильнішим, – Сильвія сумно киває головою й ставить біля Ріпки знак запитання. – Ізка встановила зависоку планку, я б сама після неї не наважилася співати, облишмо ілюзії. Наступний!

Тепер черга Криські-Мариськи. Обидві встають зі стільців і виходять на середину зали.

– *Весна!* – голосно оголошує Мариська, а Криська вклоняється й говорить:

– *А в Новій Гуті польський травень! Міста, порані ровами...* – у цьому місці Мариська показує, як біжать рови, – *нагадують про Комсомольськ нам, як перший кран підносить важіль!*

Обидві підносять руки над головами й повільно обертають. Ми всі уважно дивимося на них.

– *Як в хмарі пилу вагонетка...* – інформує Криська, а Мариська показує вагонетку в хмарі пилюки, – *... за нею – вагонеток сотні...* – обидві оббігають

залу. – ... *Як паротяга свист потужний...* – тут Криська свистить на пальцях, як на мене, геніально, я теж хотів би так уміти, – *провадить нас до териконів!*

Мариська демонструє паротяг, а Криська вдає вагон.

– *А в Новій Гуті польський травень!* – вигукують вони хором. – *Трудар схиляється над планом,* – обидві нахилиються й удають, наче уважно вивчають щось на підлозі, а тоді випростуються й закінчують: – *...у місті з гордим іменем Москва!*

Обидві вклоняються, а тоді Мариська додає:

– Узагалі вірш довший, але ми не встигли вивчити.

– Цього досить. Ви трохи дивні, але нехай уже. На щастя, репертуар тут вибиратиму я, – каже Сильвія й ставить їм плюси. – Наступний!

Рисек із дуже серйозним виразом обличчя стає перед нами й каже:

– Збігнев Бонек, чемпіонат світу з футболу. Аргентина, матч Польща – Мексика.

А тоді в сповільненому темпі показує, як Бонек біг, ударив по м'ячу й забив гол. Тоді Рисек оббігає залу, демонструючи, як Бонек радів цьому голу – теж у сповільненому темпі. Біжучи, він видає протяжний гортанний звук, наслідуючи оплески глядачів матчу.

– Усе, – каже Рисек і, трохи подумавши, додає: – Я ще можу показати автомобіль «Сирена-105» і ластівку.

– Ні, не обов'язково, – відповідає Сильвія й ставить плюси біля Рисекового прізвища. – Наступний!

Нахилиється до мене й питає:

– Скільки ще залишилося?

– Тільки Меандр. У тебе ж список є, – зауважую, а Сильвія невдоволено хитає головою й гірко зітхає:

– Яка ж дрібнота, облишмо ілюзії.

Меандр голосно прокашлюється, роззирається за лою, глибоко переводить подих, а тоді рішуче каже:

– Центр Здоров'я Дитини розташований у Мендзилесі під Варшавою, на проспекті Польських Дітей. Він складається з восьми будинків, а в найвищому знаходиться лікарня, яка має дванадцять поверхів, ліфти й узагалі дуже сучасна й гарна. Я перебував у Центрі Здоров'я Дитини вісім місяців, якраз у цій лікарні, яка була нова, і скрізь пахла олійною фарбою. У Центрі Здоров'я Дитини дуже багато лікарів і медсестер, а ще є школа й учителі, тому там можна вчитися навіть тоді, коли хворієш. Лікарі дуже приємні, медсестри теж, і ще туди приходять різні тьоті, які читають казки або показують вистави, щоб дітям було весело. Я бачив ці вистави, і вони мені дуже подобалися, тому я сам хочу тепер грати у виставах, щоб показувати їх дітям, бо знаю, що їм це допомагає, – Меандр замовкає й замислено хмурить лоба.

– Ти розповідаєш дуже цікаві речі, але нічого не показуєш, облишмо ілюзії, – м'яко озивається Сильвія. – Може, розповіси про одну з тих вистав, які ти там ба...

– Але я ще не закінчив! – перебиває її Меандр. – У Центрі Здоров'я Дитини я лежав у відділенні хірургії та в офтальмології. У нашій палаті було шестеро дітей, але тільки я був одночасно у двох відділеннях. Мені зробили три операції на обличчі та дві на око, бо воно було ушкоджене, і пані лікарка сказала, що це взага-

лі диво дивне, що це око в мене залишилося і я ним бачу, бо це взагалі в голові не поміщається. Тобто те, що я його не втратив, бо око в голові якраз поміщалося. Спочатку було дуже боляче, потім уже менше, хоча після кожної операції боліло дужче, а крім того, мені дуже свербіло під пов'язками. Перед кожною операцією я засинав, тому не знаю, що там мені робили, а потім прокидався й мусив відповісти на питання, як мене звати й скільки пальців я бачу. А потім мені було дуже погано і я блював. Ну, але до всього можна звикнути. Коли мені виповниться вісімнадцять років і я перестану рости, мені зроблять наступні операції, щоб не було видно шраму. У Центрі Здоров'я Дитини мені було дуже добре. Там смачно годували й усі до мене гарно ставилися. Я сподіваюся, що цю нашу виставу з «Дубового Лісу» можна буде показати в Центрі, тому я хочу в ній зіграти.

– Але що тобі таке сталося, що тобі довелося поїхати до лікарні? – вихоплюється мені, і всі нахиляються на своїх місцях уперед і дивляться на хлопця.

Меандр зиркає на мене, тоді на інших.

– Ти в аварію потрапив? – питає Криська.

– Тебе збила машина? – вторує Мариська.

– Мабуть, він розбив собою шибку! – заявляє Віктор. – У нас одна дівчинка, Пауліна, у будинку дитини в Радзині-Підляському, розбила шибку, і їй довелося зашивати руку! Я сам бачив.

– Ні, – відповідає Меандр.

– Одна дівчинка в школі казала мені, що її дядько випав з вікна, коли встановлював телеантену, –

озивається Луція. – З другого поверху! І зламав собі чотири ребра, бо хоч там було не надто високо, але дядько впав на автомат для газованої води, який того дня там поставили, як на зло.

– Я не впав з вікна, – хитає головою Меандр. – Це все сталося випадково, він не навмисне!

– Хто? – скрикуємо всі.

Меандр мовчить, дивиться на мене спідлоба, нарешті потуплює очі, тяжко зітхає й каже:

– Мій тато дуже хворий, а моя мама невідомо де поділася. Коли я був малим, мій тато часто жив у спеціальній лікарні, але іноді звідти виходив. Тоді нам було добре, він навіть отримував надомну роботу й скручував якісь дротики за столом у кімнаті, але потім починав бачити різні речі, яких узагалі немає, і його знову забирали до лікарні, а я залишався в тітки. І все те, що сталося – це моя провина. Бо я дуже не любив залишатися в тітки, вона тримала на подвір'ї такого злого собаку, я дуже його боявся. І от одного разу тата випустили з лікарні, і він був удома три місяці, і знову почав бачити неіснуючі речі, бо перестав приймати ліки. А я нікому нічого не сказав, бо не хотів, щоб тата знову поклали до лікарні. Ніхто й не здогадувався. Тітка не приходила, а коли нас відвідувала соціальна медсестра, то я казав їй, що тато спить або пішов до крамниці. Але потім ставало дедалі гірше. Тато спав в одязі й тримав ножа під подушкою, а потім носив його із собою у квартирі, бо говорив, що до нас хтось вдерся й сидить у шафі або під столом, або за диваном. Тато перестав митися й переодягатися, у нього виросла борода, і він говорив

різні безглузді речі, тож я розумів, що довго приховувати мені це не вдасться, бо хтось нарешті здогадається. І я вже й сам хотів піти до тітки. Щоб про все їй розповісти, але то було пізно ввечері, і я... Бо той пес, розумієте, його кликали Кусай, уночі він не сидів на ланцюгу, а бігав подвір'ям, де заманеться. І я подумав, що піду вранці. Але вночі тато мене розбудив, і я зрозумів, що з ним геть погано. Він не дозволив мені ввімкнути світло, хоч і було дуже темно. Говорив, що ми повинні сховатися в такій комірчині біля сходів, і коли він це казав, то хвилювався дедалі дужче, і раптом він якось так махнув тим ножем, ненавмисне, і...

Меандр замовкає, голосно переводить подих і затуляє рота долонею, немовби він сказав щось, чого не мав говорити. Дивиться на нас вибалушеними очима. Виглядає це трохи кумедно, але ніхто не сміється. У залі робиться тихо, навіть не чути, як ми дихаємо.

– Це не його провина! Він відразу побіг до сусідки, хоча й дуже боявся тих людей, яких він бачив, і яких зовсім не було! Приїхала швидка допомога й міліція, а потім я нічого не пам'ятаю! Зараз він у лікарні, але пише мені листи й раз на місяць дзвонить. Але швидко його не випустять, бо... Усе через мене! – кричить Меандр, схвильовано дихає, а тоді питає: – От, тепер ви все знаєте! То можу я грати у цій вашій дурній, занюханій виставі, чи ні?

– Так, – Сильвія киває головою й ставить біля Меандрового імені плюс, а тоді дивиться на нього й додає: – За щирість, бо щирість і правда в театрі найважливіші, облишмо ілюзії. Але це не сталося ані через

тебе, ані через когось іншого. Просто нещасний випадок. Як блискавка чи цеглина. Фатум – він такий.

– Фатум? – здивовано дивиться на неї Меандр. – Коли мій тато хворий на шизофренію, а не на якийсь там фатум...

– Я кажу не про хворобу твого батька, а про те, чому сталося те, що сталося, – пояснює Сильвія. – Іноді певні речі мусять статися. Навіть, якщо люди зі шкури пнуться, щоб усе було добре, то однаково все скінчиться погано. Бо так хоче доля, і саме це й зветься фатум. Про це розповідається в багатьох п'єсах. У твоєму випадку сталося щось жахливе, хоч ти й хотів, аби все було добре. Але ж могло скінчитися набагато гірше, облишмо ілюзії. Хіба ні?

На мить Меандр замислюється над почутим, і нарешті ствердно киває головою, хоч і не до кінця з усім згоден.

– Оголошую кінець прослуховування! – урочисто каже Сильвія. – Ласкаво прошу...

Двері зали відчиняються, і входить Ріпка.

– Я хочу ще раз спробувати! – рішуче заявляє вона.

– Гаразд, давай, – погоджується Сильвія, і перелякана Ріпка тремтячим голосом починає співати «*А вже осінь до нас йде, щось нам в кошику несе*».

Після другого куплету голос їй уже не так тремтить, а наприкінці вона вже взагалі співає дуже навіть стерпно і, звичайно, отримує свій плюс. Вираз обличчя в неї такий, наче вона щойно довідалася, що виграла мільйон у лотерею, тобто я уявляю собі, що такий вираз обличчя був би в того, хто виграв мільйон, бо я ніколи не ба-

чив такої людини. Сильвія згортає список і кладе його до кишені, а тоді встає й урочисто оголошує:

– Прослуховування завершено! Ласкаво просимо до Театру Невидимих Дітей! До прем'єри в нас залишається два з половиною місяці. Та якщо вам здається, що це багато – ви помиляєтеся, обличмо ілюзії. Міхал пише п'єсу, але ми всі маємо йому допомагати. Це буде вистава про нас, щоб було легше щось придумати, але ми поки не маємо назви.

– Два з половиною місяці? – питає Кароліна. – А чому саме два з половиною?

– Бо все має відбутися ще до свят, – пояснює Сильвія. – Після Нового року спектаклі будуть постійними, а щодо кількості – усе залежить від успіху. Успіх у театрі, до речі, зветься відвідуваністю, це так, щоб ви знали. Прем'єру треба запланувати на неділю, щоб у всіх був вихідний і багато часу. Я перевірила за календарем. Перша неділя грудня – це Миколая, до того ж, це трохи зарано. Третя неділя – це вже двадцяте, тож дехто, мабуть, поїде на свята до родичів абощо. Залишається лише одна неділя. Тринадцятого грудня. Це найкращий час для вистави, обличмо ілюзії.

– Нещасливе число, – заперечує Віктор. – Щоб саме тринадцятого...

– Жодних забобонів. Тринадцяте – такий самий день, як і будь-який інший у місяці. Ну, хіба що припадає на п'ятницю, але ж ідеться про неділю, – твердо каже Сильвія. – Що ж, до роботи!

РОЗДІЛ 5

– Ні, ні, ні й ще раз ні! – вигукує Сильвія, жбурляючи мого зошита на поруділу траву.

Ми сидимо в саду біля зруйнованої будівлі з невеличкими вежами. Сонце світить, але вже досить холодно, тому ми вбрані у светри й куртки, а в кошику лежить термос із гарячим чаєм, який Сильвія поцупила з комірчини.

Попри холодну погоду мені дуже гаряче від хвилювання. Я саме дав Сильвії прочитати щойно написаний уривок із п'єси, а її реакція спричинилася до того, що я водночас відчуваю і сором, і лють.

– Чому ні? – ціджу я крізь зуби, намагаючись опанувати себе.

– Бо тут нічого не відбувається! Нічого не відомо про цих людей! Вони нічого не говорять! Ми не знаємо, як вони виглядають!

– Знаємо, як виглядають, бо відомо, хто грає! – кажу. – У тебе є список! І вони без кінця балакають!

Сильвія дивиться на мене розлюченим поглядом, тоді піднімає зошита й читає вголос:

– Кароліна каже: «Привіт», Меандр каже: «Привіт», Теось каже: «Привіт», Криська-Мариська кажуть: «Привіт, як справи»? Віктор каже: «Привіт»...

– Я знаю, що написав! Не треба читати вголос, – перебиваю я її. – Це початок! Вони мають привітатися, хіба ні?

– Ні! – Сильвія знову жбурляє зошита на землю. – Ти ж казав, що був у театрі!

– Бо був! У Катовіце! Але там грали ляльки, а не люди!

– То й що з того? Ними керували актори й вони замість них проказували текст! Невже кожен герой казав «Привіт», з'явившись на сцені?

– З мене годі! – вигукую я, підхоплюючись із каменя, на якому сидів. – Я зовсім не просився писати цю дурну п'єсу, це ти мене втягнула! А тепер ти без кінця чіпляєшся! Сама собі пиши й дай мені спокій!

– Бо-о-о-же... – Сильвія ображено дивиться на мене. – Чого ти кидаєшся? Нерви в консерви! Немає чого казатися, треба просто писати спочатку. У театрі це нормально, обличмо ілюзії.

Витягає термос і наливає собі чаю до стаканчика, який водночас слугує кришечкою. Посьорбує його, над гарячим напоєм здійсмається хмарка пари. Сильвія позирає через плече на зруйновані стіни й сумно зітхає.

– Просто ідеальне місце для театру. Як шкода, що буде холодно, аби грати надворі. Готова сцена, навіть куліси обабіч. Лише стільці поставити – і все.

Вона має рацію. Справді, цей павільйончик чудово підійшов би, аби в ньому зіграли п'єсу. Широкі ворота

були б за сцену, башточки могли б удавати замок або хмарочоси. Я думав, що ці руїни – то залишки якогось палацу, що був тут дуже давно, але Сильвія пояснила, що це збудували спеціально. Усе мало відразу нагадувати руїни старої будівлі, бо такі садові павільйони були модними сто років тому.

– Передусім нам потрібен головний герой, – каже Сильвія.

– Що?

– У п'єсі. Або, точніше, героїня, бо її гратиму я. Ця постать має бути доброю й цікавою, щоб вона відразу сподобалася глядачам. Потрібен їй ворог, хтось лихий, кого люди ненавидітимуть і який усе ускладнюватиме. У кінці він може померти або його покарають, або ж він зміниться й стане добрим. Або не зміниться й залишиться поганим – тоді вистава буде авангардною.

– Ну, а решта? – питаю. – Акторів же більше!

– Решта – це другий план. Аби щось діялося, – пояснює Сильвія. – Звісно, кожен мусить мати свої п'ять хвилин. І вони мають відрізнятись одне від одного, розумієш? Один кумедний, другий – трагічний. Іще хтось зворушливий, а ще інший – діставучий. Щоб було, як у житті. Де це все відбувається?

– Ну, в дитячому будинку! Ти ж сама це вигадала!

– А який він, цей дитбудинок?

– Звичайний, а який мав би бути?

– А я думаю, що він якраз не повинен бути звичайним, – заявляє Сильвія. – Нехай він буде страшним. Дітям нічого не можна, вони сумні, вбого виглядають,

нічого в них немає, усього вони бояться й дуже-дуже нещасні.

– Так це і є звичайний дитбудинок, – кажу я в'їдливо й знову сідаю на камені.

– Не будь дурним, чесно. П'єса починається в такому поганому, жахливому дитбудинку...

– І вибухає пошесть!

– Не може вона відразу вибухнути, бо люди спершу повинні зрозуміти, що там діється, і почати співчувати. Крім того, облишмо ілюзії, пошесть – то не найкраща ідея.

– Мусить бути пошесть! Вона так усім подобається! І тоді діти залишаться самі й облаштують усе по-своєму!

– Ну й ідея... – Сильвія нахиляється до мене й усміхається. – Уяви собі, що ти якраз опинився в такому страшному дитбудинку, яким керує якась жахлива, підла, лиха директорка. Хіба не цікавіше її, наприклад, десь замкнути або зв'язати як поросю, щоб вона все бачила, але нічого не могла вдіяти? Вона б казлася, і всі б цьому раділи. А якщо її прикінчить пошесть, то що? Відкине копита – і по всьому. Ніколи вона не зрозуміє, що була підлою, ніхто її не покарає, і вона не шкодуватиме.

– Померти від пошесті – це ж наче покарання, як на мене, – кажу я.

– Та наче так. Але надто коротко триває, – заявляє Сильвія. – А той, хто її гратиме? Перебуватиме на сцені якісь перші півгодини, помре і решту вистави просидить у гардеробній. Шкода, облишмо ілюзії.

Я насуплюю брови й замислююся над її словами. Власне, вона має рацію. Візьмімо, наприклад, таку тьотю Матильду з «Молодого Лісу». Ніхто її не любив і всі її боялися. Проте ніхто не бажав їй смерті! Швидше, щоб вона отримала роботу деінде й поїхала геть. Усі були раді встругнути їй капость, як-от Мірек, який розлив олію на сходах, щоб та послизнулася. А якби сталося щось таке, як те, про що каже Сильвія? Якби тьотя Матильда залишилася в «Молодому Лісі», але нічого не могла нам заподіяти й мусила дивитися, як ми робимо все, що хочемо? Стрибаємо по ліжках чи тягнемо в дім рослини із саду? Або приводимо додому бездомного собаку, як колись це зробили хлопці із групи «Просна»? Вони знайшли цього пса на вулиці Сташиця, а там їздить багато автомобілів. Він точно був нічий, бо виглядав худим, жахливо брудним і не мав нашійника. Цього пса вони заховали у своїй спальні, але тьотя Матильда миттю здогадалася й наказала негайно викинути його на вулицю, хоч надворі й лило мов із відра. Як же ми її тоді всі ненавиділи! Навіть зараз, коли я пригадую собі той день, щелепи мені самі стискаються від злості й очі печуть! Ох, якби ж тоді можна було зробити щось таке, аби той пес залишився з нами їй на зло, ото б ми раділи!

– Гаразд, не буде пошесті, – киваю головою. – То що ми зробимо з директоркою? Надягнемо на неї на ручники?

– Гмм... Можливо... – замислюється Сильвія. – Одного разу до цього жахливого будинку приїздить новенька. Це буду я. Вона викликає цікавість. Незламна

й мужня. Розумна! Ну, і вродлива, не біймося цього слова. Але має говорити з акцентом, щоб не вийшло, наче я граю сама себе. Акцент? Ні, погана ідея. Потрібна якась деталь, що відрізнить мене від решти героїв п'єси...

– Коротша нога? – пропоную я.

– У Теося одна нога коротша за іншу, цього досить, – заперечує Сильвія.

– Шрам?

– Ні. Шрам є у Меандра.

– Ти можеш бути голомозою! Навіть голову не доведеться голити, бо в Ріпки є така чехословацька гумова шапочка для купання, рожева, буде якраз, тільки квіточки треба повідривати.

– Щось я сумніваюся, аби в глядачів викликала симпатії голомоза героїня.

– Ну, якщо вона така розумна, то, може, нехай носить окуляри? – невпевнено пропоную я. – У людей часто псується зір від розуму.

– Так! Прекрасно! Я знала, що ти впораєшся, – каже Сильвія й дивиться на мене схвально, і я почуваюся дуже приємно. – Отже, вона приїздить! В окулярах! І що ж вона крізь них бачить? Несправедливість, утиски бачить. У ній зростає бунтівний настрій, облишмо ілюзії. Усі її обожнюють, а директорка ненавидить. Але не може нічого вдіяти, бо дівчина слухняна, гарно вчиться, прибирає й таке інше. Але якось...

– Діти приводять з вулиці пса! – натхненно вигукую я. – Бездомного! Хочуть його заховати, але директорка здогадується...

– Собаки не можуть грати в театрі, – із сумнівом у голосі зауважує Сильвія. – Люди на них витріщаються й не стежать за грою, а що утне пес – теж ніколи не відомо.

– То нехай буде штучний! З коца й кілків. Може бути на коліщатах, – пропонує.

– О! Добре! І тоді ця дівчинка виголошує полум'яну промову перед дітьми! І вони організують...

– Профспілку! – здогадується я.

– Діти не можуть організувати профспілку, бо в них немає професій, – заявляє Сильвія.

– Ну, вони ж діти.

– Дитинство – це не професія. Але можуть створити якусь організацію.

– Підпільну!

– Ну, щось таке. Вони чинять опір директорці. Але вона старша за них... Її зіграє Кароліна, бо в неї зрослі брови й вона дуже висока. Отже, директорка старша й сильніша, але дітей більше! Вони її зв'язують, але не так раз-два, це має бути важко, щоб люди хвилювалися й не мали певності, що все вийде. Виходить! Її зачиняють у клітці, у якій вона сама зачиняла раніше дітей за кару.

– Клас! – кажу я захоплено. – І вони відтоді щасливі й вільні! І влаштовують найкращий дитбудинок у Польщі! І приїжджає пан Мирослав Гермашевський, який їм вручає ордени, і бере всіх на екскурсію ракетою в космос. Кінець!

– І чого ти лишень носишся з тим Гермашевським, щоб я так здорова була?! Не може бути Гермашевського,

бо це справжня людина, до того ж, він досі живий, облишмо ілюзії! Про справжніх людей не пишуть п'єс для театру, лише як помруть, щоб не було проблем, – сердиться Сильвія. – І тут немає фатуму. Потрібен поворот сюжету, щоб було цікавіше. Зрада, наприклад! Серед дітей буде якийсь зрадник, підлабузник, який звільнить директорку, коли вже здається, що от-от усе буде добре!

– Але ж усе мусить добре скінчитися, – заперечую я. – Люди мають вийти з театру задоволеними. Якщо все скінчиться погано, їм буде сумно.

– І дуже добре! Бо театр – це не лише розвага, облишмо ілюзії! Навіщо ми взагалі ставимо цю п'єсу?

– Як це навіщо? Бо ти цього хочеш.

– Ну, так, але я хочу не лише тому, щоб зіграти. Я хочу щось донести! Щось розповісти! Щось змінити! Ось, для чого існує театр, розумієш? Якщо ми ставимо п'єсу про нас, то маємо показати, як виглядає наше життя! Усе, що відбувається на сцені – це лише спосіб показати всю правду про нас, щоб люди могли збагнути нашу ситуацію.

– І щоб вони нас пожаліли?

– Ні! Щоб жалкували, що нічого не роблять! Це має бути хороша п'єса! Вона стане відомою! Такою відомою, що всі захочуть її побачити! Щоб усі про неї говорили, щоб газети писали, щоб нас показали по телебаченню. Щоб усе змінилося!

– Але ж ми гратимемо виставу тільки для нас, тут, у «Дубовому Лісі», – кажу обережно, бо досі жодного разу не бачив її такою схвильованою. – Прийде тьотя Люцина, тьотя Ірміна, може, Механічний Дідусь

дружину приведе. Ну, і ще Марцель побачить, а більше ніхто.

– Розклеїмо афіші в Любліні, – вирішує Сильвія. – Скрізь, де лише можна. На нашу прем'єру зберуться юрби, не хвилюйся, ти тільки пиши! Усе спочатку!

– От лишечко... – бурмочу я. – Я й не думав, що це стільки роботи!

– Робота вся попереду, – заявляє Сильвія, і з усмішкою простягає руку до моєї п'єси.

Видирає дві списані сторінки, бгає їх у кульку й кидає між куці, а тоді подає мені чистого зошита.

А тоді ми більше не розмовляємо про мистецтво, а п'ємо гарячий чай, і Сильвія розповідає мені про те, як її в ранньому дитинстві з розкішної вілли батьків, славетних акторів, викрала підступна служниця. Вони, на жаль, не здогадалися, що покоївка – це насправді заздрісна актриса, яка не могла змиритися з тим, що мама Сильвії отримувала кращі ролі в театрах.

Це вже третя версія дитинства Сильвії, яку вона мені розповідає, але оповідь дуже цікава, тож я вдаю, наче вірю, хіба мені шкода чи що?

* * *

Після вечері я вмоцуюся на ліжку, беру ручку й схиляюся над розкладеним на ковдрі зошитом. Із чого почати? Може, на сцені повинні бути всі, хто грає у виставі? Може, так буде найкраще? Мабуть, я почну з того, що директорка приводить новеньку...

– Міхале, уже пізно. Умивайся й лягай спати, – чую поруч голос тьоті Люцини.

А я й не чув, як вона ввійшла до кімнати.

– Зараз, зараз, – кажу.

– Що ти робиш? – тьотя починає за собою двері й підходить ближче.

– П'єсу пишу, – пояснюю й сідаю по-гурецькому. – Від початку, бо те, що я був написав, Сильвії не сподобалося.

– Може, вона не мала рації? Якщо хочеш, я радо прочитаю й скажу тобі, що думаю.

– Я викинув ті сторінки. Але Сильвія має рацію, – похмуро зітхаю я. – Воно справді було негодяще.

– Мабуть, найважче писати про те, що добре знаєш, – каже тьотя. – Бо все здається очевидним. А ти спробуй уявити себе кимсь, хто взагалі не бачив життя в дитячому будинку, не знає його мешканців. Такій людині спершу треба пояснити, як усе організоване, які тут вихованці й чому вони опинилися в дитячому будинку.

– Ну, може... – я вголос міркую над її словами. – Ви праві! Зрештою, якщо це має бути п'єса про нас, то, мабуть, у ній мають бути історії всіх із «Дубового Лісу»!

– Я не це мала на увазі...

– Почну з Віктора, – продовжую я, не звертаючи уваги на тьотине зауваження. – Завтра після сніданку. Зроблю... Інтерв'ю! Так! Ось, як це зветься! Зроблю інтерв'ю з...

– Міхале, ні!

Тьотя дивиться на мене дуже серйозно. Здається, що вона сердиться.

– Пробачте, – кажу швидко про всяк випадок, хоч і не розумію, що їй не сподобалося в моїх словах.

– Не перепрошуй, це я винна, – вона скидає головою, а тоді сідає на стільці біля столу. – Я не мала на увазі опис конкретних історій наших вихованців, а загалом причини, чому діти потрапляють до дитбудинку. Переважно ці причини схожі, правда?

– Загалом, так. Принаймні у випадку тих дітей, який я знав з «Молодого Лісу». Там усі хлопці без перерви говорили про своїх батьків, про дім, дідусів і бабусь. Їхні батьки розлучалися, хворіли або були алкоголіками, сиділи у в'язниці, не мали грошей і житла. Рідко бувало таке, щоб хтось із батьків помер, а ще рідше – щоб обоє. Але про вихованців «Дубового Лісу» я знаю мало.

– Розумієш, – тьотя на мить зупиняється, а тоді обережно продовжує: – «Дубовий Ліс» трохи відрізняється від дитбудинку, у якому ти був раніше.

– Ну, певне ж! – я знизую плечима. – Я взагалі не бачив такого дитбудинку, як «Дубовий Ліс».

– Так. Діти, які тут мешкають, зазнали... Вони пережили справді жахливі речі.

– Я знаю. Меандр, наприклад, розповідав, як його тато...

– Ти його розпитував? – перелякано дивиться на мене тьотя.

– Ні! Він сам розповів усе, щоб його взяли до вистави. На прослуховуванні розповів нам, просто так, замість вірша чи пісні. Ніхто не казав йому цього робити!

ТЬотя дивиться у вікно, за яким вже запали сутінки. Вона довго мовчить, тож я повторюю:

– Ніхто йому не казав! Він сам захотів.

– Якщо так – то добре, – відповідає тьотя. – Хоча краще було б, якби він поговорив зі мною або з Ірміною. Ми знаємо, що з ним сталося, але він сам не хотів про це розповісти. Бачиш... «Дубовий Ліс» створений для того, щоб такі діти як Меандр, могли забути про те, що з ними трапилося.

– О Боже, я ж не збираюся нікого допитувати! Якби хтось сказав, щоб я відчепився, то я б не наполягав.

– Знаю, та могло виявитися, що сталося б навпаки. Що вони б хотіли про себе розповісти. А про деякі речі... Про деякі речі краще не знати. Краще взагалі не усвідомлювати, що таке можливо й воно трапилося. Особливо, коли тобі десять років.

– Мені вже одинадцять.

– Навіть, коли одинадцять. Розумієш?

– Не дуже. Я без проблем можу розповісти про себе. Бо що зі мною такого сталося? Нічого особливого. Мене ж не спіткало якесь там особливе нещастя.

ТЬотя Люцина турботливо дивиться на мене й говорить тихо, м'яким тоном:

– Авжеж, що спіткало, Міхале. Ти зустрівся з великим нещастям. І великою несправедливістю.

Я сиджу, дивлюся їй просто в очі й уже збираюся заперечити, аж раптом зі мною стається щось дивне. На якусь мить мені перехоплює подих, а коли нарешті вдається вдихнути повітря, я ковтаю його з голосним свистінням, і очі сповнюються сльозами. Тьотя встає зі стільця, сідає поруч і обіймає мене за плечі, і тоді щось в мені уривається, наче мотузок, що ним хтось міцно зав'язав добре надмуханий плавальний матрац. Чесно,

я наче чув звук, з яким він луснув! Щось росте мені в шлунку, у грудях, здавлює горло. І я починаю плакати. Щосили, який сором! Я не хлипаю, не рюмсаю, як тоді, у лікарні, коли очі в мене були постійно мокрі, я ридаю, як найгірші плаксії з «Молодого Лісу». За Чебурашкою, за його каштанами, зачитаним до дірок «Титусом» і спільним переглядом фільмів у залі. За тьотею Йолею, яка була такою огрядною, як не знаю що, і за тим, що вона була такою, як моя мама, але не була нею. Плачу за «Райдугою», за дядьком із золотим ланцюжком на шиї, котрий сказав: «Я тут синка залишу». За дядьком Фридериком, який сміявся, мов шалений і без кінця лагодив свою машину, а вона однаково не їздила. За Фредеком з Рибника. За фонтаном. За будинком, у якому я колись мешкав у Катовіце – таким великим, гарним будинком, але не це важливо, а те, що він колись був моїм, а тепер уже ні, і ніколи не буде! І взагалі за всім, що я будь-коли мав, усім добрим, важливим, усім, що я назавжди втратив. І ще я плачу тому, що всього цього насправді було так мало.

Тьотя Люцина нічого не каже, лише спирається підборіддям на моє чоло, міцно обіймає мене й заколисує. Дуже шкода, скажу я вам, що Чебурашка не потрапив до «Дубового Лісу» замість мене, бо тьотя так гарно заколисує, що напевне швиденьковилікувала б його від сирітської хвороби.

Не знаю, скільки ми так сидимо, та, здається, страшенно довго. Але все має свій кінець, як колись сказала сестра-господарка з «Молодого Лісу», коли під однією дівчинкою зламалася бетонна лавка на стадіоні.

Мій плач перетворюється на гикання, і я відчуваю, що з моїх очей витекли всі сльози. Я так страшенно втопився й так ослаб, ніби сам-один переніс сто мішків із цементом.

– Лягай тепер і спи, – каже тьотя Люцина.

– Але я не почистив зуби, – бурмочу.

– Можеш один раз і не почистити. Сподіваймося, що до ранку вони тобі всі не випадуть.

– Ото була б дивовижа, – кажу ледь чутно, уможуваючи голову на подушці.

– Ще й яка, – притакує тьотя, а тоді гасить лампу біля мого ліжка і, мабуть, виходить, але цього я вже одинаково не чую, бо засинаю.

РОЗДІЛ 6

Закінчується вересень, минає жовтень. До тьоті Люцини дедалі частіше приїздять різні чоловіки з валізами, які згодом непомітно забирають інші чоловіки або жінки. Я пишу п'єсу, робота просувається дуже повільно, роблю уроки й чекаю на листа від сусідки з Катовіце, який ніяк не прийде, що мене дуже турбує. Двічі розмовляв по телефону з тьотею Йолею, яка радіє, що в «Дубовому Лісі» мені добре, і каже, що я набагато краще говорю.

Листя на деревах жовкне, спадає на землю, – ми всі його згрібаємо граблями, а тоді разом з тьотею Люциною й тьотею Ірміною підпалюємо вологі золотаві купи над озером. Смуги диму ліниво в'ються між деревами в саду, осіннє сонце додає їм мінливого блиску – Сильвія каже, що це «неймовірна картина, облишмо ілюзії!»

Механічний Дідусь приводить до «Дубового Лісу» свого коня, точніше, кобилу, яка виявляється так само старою, як і її господар. Кобилу звать Калоша, колись вона була гнідою, але вже посивіла, і хребет їй геть запав. Калоша стоїть в окремому боксі в нашій стайні, скубе сіно й дуже любить, коли її пригощають моркви-

ною. Обережно бере частунок з руки м'якими, волохатими губами. У неї страшенно криві, великі, потемнілі, аж коричневі зуби й добрі очі. Тьотя Люцина каже, що ми повинні доглядати кобилу, тож ми всі це робимо. Збираємо лопатою й викидаємо гній, наливаємо води й щодня чистимо Калошу спеціальними щітками, і це їй дуже подобається. Ми дуже раді, що Калоша живе в нас, і тільки Сильвія почувалася розчарованою, побачивши кобилу, бо та виявилася занадто старою, щоб на ній їздити, а Сильвії дуже хотілося навчитися їздити верхи, адже кожна актриса, яка думає про кар'єру, повинна вміти це робити.

Якось ми їдемо з тьотею Люциною, яка бере із собою одну валізу, до Любліна – нас підвозить її знайомий бежевим «Вартбургом». Місто дуже гарне й анітрохи не схоже на ті, що я бачив на Шльонську. Будинки виглядають по-іншому, особливо старі – вони нижчі, з високими стрімкими дахами, і видаються мені казковими, хоч насправді дуже занедбані. Мені подобаються Краківська й Гродзька брами, широкий ринок і площа Локетка. Тьотя Люцина розповідає про пам'ятки, яких у цьому місті збереглося набагато більше, ніж на Шльонську. Я оглядаю Тринітарську вежу, дуже стару дзвіницю, з якої можна милуватися панорамою міста.

Тьотя залишає валізу на вокзалі. Будинок приземкуватий, із двома круглими вежами на фасаді, і більше скидається на замок, ніж вокзал. Не знаю, чи тьотя віддає комусь валізу, чи залишає в камері схову, бо чекаю в авто разом з тим чоловіком, який нічого не говорить, лише курить дуже міцні сигарети – одну за другою,

через що я починаю кашляти, бо всередині «Вартбурга» аж сизо від диму.

Потому ми їдемо оглянути школу, до якої я маю піти після новорічних свят. Я цьому не дуже радий, бо найгірше бути «новеньким» посеред навчального року, але я ходитиму до того ж класу, що й Віктор і Криська-Мариська, тож мені буде легше. Будинок школи брунатний, великий, із червоним дахом, і знаходиться на вулиці Льотчиків. Досередини ми не заходимо, лише роздивляємося крізь паркан.

У Любліні черги до крамниць ще довші, ніж біля сем'яновицької «Райдуги». Дехто навіть сидить під вітринами на розкладаних туристичних стільчиках. Скрізь видніють написи «Солідарність» – не тільки на транспарантах чи плакатах, а й просто на стінах, часто під старими, побляклими від сонця та вітру й розмитими дощами гаслами, як-от: «Благо народу – найвища мета партії», «Усі сили для соціалістичної вітчизни» чи «Програма партії – програма народу».

– Щось ця «Солідарність» нічого не робить, – зауважую я, а тьотя аж підстрибує на передньому сидінні й дивиться на мене здивовано.

– Чому ти так кажеш?

– Ну, бо вони мали зробити так, щоб у крамницях було більше речей, і щоб без карток, щоб усі суботи стали вихідними, щоб були «По-полонези» й телебачення показувало цілий день, а тут – на, маєш! Які черги, – і показую крізь шибку на крамницю, біля якої зібралася ціла хмара людей...

– «Солідарність» не створили лише для того, аби кожен мав «Полонез» чи щоб у продуктових крамницях були цукор і шинка без карток. Як тобі таке на думку спало?

– Мені дядько Метек сказав. Ну, приблизно таке.

– Метек? Йольчин чоловік? – дивується тьотя. – І нащо він тобі взагалі про це розповідав?

– Бо я спитав. І він сказав, що «Со-о-олідарність» – це профспілка, що такі спілки борються за краще життя, – пояснюю я ї, трохи подумавши, додаю: – Якби зникли черги, більше усього було б у крамницях, а телевізор показував фільми весь день, то життя точно б покращилося.

– Але те, про що ти розповідаєш – то дрібниці, – каже за мить тьотя. – Ми боремося... Тобто треба боротися за щось набагато важливіше. За свободу. У нашій країні свободи немає вже понад тридцять п'ять років. А якщо додати війну й окупацію – то понад сорок. Майже півстоліття! Важко сподіватися, що ця свобода дістанеться швидко, це триватиме досить довго! Але тепер, коли є «Солідарність» – це лише питання часу. Люди об'єдналися, і цього не зупинити. Це наче лавина. Один камінець значить небагато, та коли одночасно посипляться тисячі, ніщо їх не втримає.

– Ніхто не бореться, – кажу я. – Не чути ані бомб, ані по-стрілів.

– Ну, існують різні види боротьби, – усміхається тьотя. – Слова іноді мають більшу силу, ніж снаряди, а відкритий погляд і гордовита постава можуть сіяти

більший страх, ніж підкладання вибухівки. Повір мені, ці люди борються.

– Ну, не дуже схоже...

– Колись ти це зрозумієш, – говорить тьотя. – Хочеш, підемо до «Гортексу» на фруктове желе й молочний коктейль? А ми вип'ємо кави.

– Певне, що хочу! – вигукую я і миттю забуваю про цю «Солідарність», свободу й дивні слова тьоті Люцини.

* * *

– Не хочу! – Кароліна сплітає руки на грудях. – Мені не подобається.

– Що тобі не подобається? – Сильвія зсуває окуляри на кінчик носа й дивиться на Кароліну з-над оправ, хоч у ній однаково немає скелець.

Ці окуляри нам дала тьотя Ірміна, вони були затемнені. Механічний Дідусь вибив скельця молотком, але, звісно, ми спитали в тьоті згоди. Та сказала, що їй однаково, бо ці окуляри вони отримала колись від сестри свого колишнього чоловіка, за якою ніколи не гинула. Ми всі страшенно здивувалися, що в тьоті Ірміні був якийсь чоловік, а вона зауважила, що ми могли б так не демонструвати свого здивування, бо це нечемно, але не пояснила, чому.

– Я не хочу, щоб мене не любили, – заявляє Кароліна.

– По-перше, не тебе, а персонажа, якого ти маєш грати, – пояснює Сильвія. – По-друге, така роль – це мрія будь-якого актора! Значно цікавіше грати когось поганого, ніж доброго.

— Коли так, то й грай собі сама цю Матильду! — сердиться Кароліна.

— Не можу, — сумно каже Сильвія. — У мене доброта на обличчі написана, облишмо ілюзії.

— А в мене ні, еге?! — аж підстрибує Кароліна.

— Ну, не в тому справа...

— Виходь один на один! — кричить Кароліна, а Сильвія стукає себе по лобі.

— Не битимусь я з тобою, ти що, здуріла? Матильду має грати хтось високий і сильний, а в нашому колективі в тебе найкращі дані. І взагалі — це найважливіша постать! Зрештою, я мушу бути Вікторією, бо на ній тримається весь спектакль. Ніхто, крім мене, не впорався б із цією роллю, облишмо ілюзії. Крім того, ти просто розквітаєш в ролі Матильди!

— Що роблю? — питає спантеличено Кароліна.

— Розквітаєш. Правда, дівчата? — Сильвія вичікувально дивиться на Криську-Мариську, і обидві негайно хором вигукують:

— Так! Так! Чудово! Незрівнянно!

П'єса майже готова — бракує лише закінчення, проте Сильвія вже почала репетирувати. Наразі йде важко, та, здається, це в театрі нормально, причому чим гірше під час репетицій, тим краще буде на прем'єрі — так стверджує Сильвія.

Кароліна має грати лиху директорку Матильду — тільки їй не можна вибирати імені для своєї героїні, бо я сказав, що або вона буде Матильдою, або я взагалі не писатиму п'єсу. Сам не знаю, чого я так затявся, може, тому, що я найбільше думав про директорку й через неї

почав усе писати заново. Так чи сяк, але я не уявляю, щоб вона звалася якимось по-іншому.

Сильвія буде Вікторією – таке ім'я вона собі обра-ла, чим Віктор був не надто вдоволений. Власне, вона сама вигадала всю роль, до того ж, постійно змінювала діалоги, без кінця додаючи якісь репліки або викидаючи їх з тексту. У театрі розмова зветься діалогом. Хай там як, але я перестав хвилюватися й тільки дивлюся, коли Сильвія перетворюється на Вікторію, бо це справді незвичайно. Спершу це Сильвія – в окулярах без скелець, які їй анітрохи не личать, усіх вона повчає, усіх драгує («облишмо ілюзії») й без кінця присікується. А тоді раптом – клац! – Сильвія зникає, і з'являється Вікторія. Я гадки не маю, як вона це робить, за мить перетворюється на когось іншого! Вікторія приємна, скромна й чарівлива. Її неможливо не любити. Кожному вона всміхається, кожному каже щось приємне, до кожного уважна. Коли вона стоїть перед Матильдою, то дивиться їй просто в очі й не хнюпиться, як інші. Проте не варто думати, що вона не боїться. Помітно, що в глибині душі Вікторія відчуває страх, але вона просто дуже мужня. Бо мужність – це не відсутність страху, а вміння його опанувати, так казала нам колись учителька в школі. Коли Сильвія перетворюється на Вікторію, решта теж стає справжніми, неначе це її вміння вдавати когось іншого заразне.

Криська-Мариська грають сестер-близнючок, яких Вікторії вдається першими переконати не коритися Матильді. На жаль, в обох абсолютно відсутня фантазія, бо коли я попросив їх вигадати собі імена, вони думали

весь день – і нарешті вирішили, що Криська буде Мариською, а Мариська – Криською. На сцені вони виглядатимуть однаково – матимуть такий самий одяг – і це дуже важливо для сюжету, бо вони ошукують Матильду, яка не здогадується, хто з них хто, і це призведе до її ув'язнення в клітці. За клітку слугуватиме низ від буфета.

Віктор зветься у п'єсі Балтазаром і робить аж два сальто, бо він на цьому дуже наполягав.

Іза стала Ізабелюю. Вона дуже просила, щоб на сцені їй не довелося багато говорити, зате можна було співати. І з цим я мав купу проблем, бо я не знав, як поставити пісню в текст п'єси, але Сильвія запропонувала, щоб Іза співала в сцені ув'язнення Матильди. Спочатку сама, а тоді до неї приєднуються всі. Наразі невідомо, яка це буде пісня, бо ми її ще не вибрали.

Луція спочатку хотіла, щоб у п'єсі її звали Пенелопею, та позаяк Віктор почав її дражнити «Пенелопа – товста ж...а», вона змінила ім'я на Констанція, як на мене – повна дурня, але нехай уже. Ну, і факт: знайти риму до цього імені дуже складно, хіба якась «електростанція», навіть Віктор із цим погодився, бо ми з ним удвох весь день вигадували, але нічого не вдалося. Луція, чи то пак Констанція, у п'єсі знаходить на вулиці пса й приводить його до дитячого будинку.

Ріпка хотіла зватися Марилею. У п'єсі вона всього боїться, але перша ховає пса – і це її зіркові п'ять хвилин у виставі.

Рисек дуже хотів зватися Зигмунтом Бонеком, та зрештою погодився на саме ім'я без прізвища, бо Сильвія

йому пояснила, що коли всі герої вистави мають виключно імена, то лише він не може мати ще й прізвища. У п'єсі його роль полягає в тому, що він стежить, чи не йде Матильда, а побачивши її, застерігає решту різними таємними сигналами. Наприклад, удає зозулю або корок, що вистрілює із пляшки чи мукання корови. Він страшенно задоволений своєю роллю й нічогосінько не хотів змінювати в тексті.

У Теося в п'єсі імені немає, бо він оповідач. Це така людина, яка говорить, що відбувається, але сам участі в подіях не бере. Щось схоже на спортивного коментатора. Це вигадала Сильвія, і Теось радо пристав на її ідею. Як казала іноді тьотя Яніна з «Молодого Лісу», це чиста кара Божа, бо він без кінця додає від себе різні репліки. Наприклад, у п'єсі написано так:

Теось: У якомусь місті, на якійсь вулиці стоїть якась кам'яниця. Зветься вона дитячим будинком, та насправді ніякий це не дитбудинок, а... В'ЯЗНИЦЯ!!!

Ось, як мало бути. Коротко й зрозуміло. Натомість Теось каже, приміром, так (причому на кожній репетиції це звучить по-іншому):

– Під важким, свинцевим небом, у похмурому, безлюдному місті, про яке забув увесь світ, стоїть під дощем і вітром сірий кам'яний будинок. За почорнілими від старості мурами ховаються темні, холодні, вогкі приміщення. Навіть у літні сонячні дні сюди не зазирає сонячне проміння, а теплий подих вітру не здатний висушити сльози, якими ці стіни просякли. Біля входу висить дошка: «Дитячий будинок». Та насправді нічого

спільного із домом, де мають жити діти, тут немає, бо це справжня... В'ЯЗНИЦЯ!!!

Сильвія стверджує, що Теосеві варіації йдуть п'єсі лише на користь, але мені це анітрохи не подобається! Хоч, скажу чесно, коли Теось виголошував ці свої слова сповненим драматизму, стишеним від напруження голо-сом, мені аж мурашки по спині бігали. Що правда – то правда.

І останній – Меандр, який узяв собі ймення Янек, на честь Янека із «Чотирьох танкістів і собаки», звичайно. У Меандра доволі складна роль, я її ще не дописав. Він грає єдиного хлопця, який слухається Матильду, а вона лише його хвалить і пригощає цукерками. Але Янек не поганий хлопець, він просто по-іншому не вміє, і йому більше хочеться, щоб його любив хтось дорослий, ніж решта дітей. Сильвія хоче, аби під кінець вистави Меандр звільнив Матильду, а тоді помер, але я проти такого, бо все ж волюю, аби наша п'єса мала щасливий кінець. Побачимо, що із цього зрештою вийде, але шанси в мене мізерні, бо коли вже Сильвія щось собі поставила – то наполягатиме на цьому та й годі.

– Ну, добре, – зітхає Кароліна, а тоді хмурить свої густі темні брови, надимається й кричить, утілюючись в роль Матильди: – Ти, огидне, нікчемне, нахабне дівчисько! Що ти собі думаєш?! Я тебе провчу! За кару йди до клітки!

– Ой-ой! – перелякано вигукують інші діти. – Тільки не до клітки, не до клітки!

Мені аж спина терпне, і я вдивляюся в них круглими від подиву очима. Це я написав! Майже кожне

слово! Ні, чесно, ця п'еса просто неймовірно класна! Хтозна, може, Сильвія й мала рацію, коли казала, що всі в Польщі запрагнуть її побачити!

Вікторія гордовито випрямляється, поправляє окуляри на носі, блідне, але на її обличчі не видно страху. Дівчина каже:

– Ви можете на мене кричати. Можете лаяти останніми словами, поламати мені руки й ноги, припікати розжареним залізом, морити голодом і навіть завдавати тортур! Це нічого не змінить! Бо добро й справедливість на моєму боці!

Вона відвертається й гордо залазить до буфета – це справді дуже складно – гордо туди залізти, бо треба стати рачки, але Вікторії це вдається завиграшки. Матильда захрюскує дверцята, у яких Механічний Дідусь замість дощок вставив кілочки, що слугують за ґрати. Тоді директорка вибухає знущальним реготом, який Кароліні чудово вдається, і мстиво кидає:

– Ха-ха-ха! Посидиш тут тиждень без хліба й води – то порозумнішаєш!

– Ніколи! – із гідністю каже Вікторія.

– Боже мій... – зітхає Ріпка й витирає сльози, а Сильвія сердиться на неї, бо та вийшла з ролі, адже Ріпка не мала озиватися, а тепер вона все зіпсувала й доведеться знову репетирувати цю сцену.

РОЗДІЛ 7

У середині листопада у відвідини до «Дубового Лісу» несподівано приїздить мама Кароліни! Відвідини когось із рідних трапляються тут дуже рідко, тому ми всі йдемо на неї подивитися. Крім Сильвії, яка хіба що кілька секунд дивиться з вікна, а тоді прямує до зали, щоб доробити декорації.

Мати Кароліни така сама висока, як і її донька. На ній довге червоне, сильно звужене в талії пальто, кольоровий шарф і капелюх із широкими крисами. Вона вродлива, мов кінозірка, тож ми всі ніяк не можемо перестати витріщатися на неї. Ця пані анітрохи не схожа на матерів, які відвідували вихованців у «Молодому Лісі» – ті були вбогі й часто немолоді, мали спрацьовані руки, поганий одяг, від них часто відгонило сигаретами, а іноді й алкоголем. А мама Кароліни багата й молода! Приїхала власним автомобілем, та ще й іномаркою. Ця машина зветься «Опель-Кадетт», у неї медового кольору кузов і сріблясті бампери. Шимек точно був би в захваті, якби таке побачив.

– Салют, дітки! – каже до нас Каролінина мама, а тоді дозволяє нам посидіти в машині й дає Луції потримати свою торбинку, повну закордонної косметики.

Кароліна не виходить привітатися з нею. Сидить у своїй кімнаті, зачинившись на ключ ізсередини, і не хоче відчинити навіть тоді, коли стукає тьотя Люцина.

– Якби ви попередили про свій приїзд, усе було б інакше, – каже їй тьотя Люцина, яка вочевидь не в захваті від цієї гості.

– Котику, відчини! – мама Кароліни голосно стукає у двері. – Мама приїхала, не дурій!

– Іди геть! – кричить Кароліна зі своєї кімнати, а вираз маминого обличчя на мить стає злим, та за хвилину вона вже усміхається до нас і підморгує.

– Вона завжди була добряче схиблена, – заявляє пані, а тоді гукає крізь двері: – Я тобі щось привезла! Відчини, бо в мене мало часу. По обіді я повертаюся до Варшави, а мені ще треба поїхати до Любліна по кожущок! Хочеш, я візьму тебе на морозиво?

Каролінина мама живе у Варшаві?! Ми здивовано презираємося. Невже й Кароліна там мешкала? Але дівчина сидить у своїй кімнаті й не відгукується.

– Гаразд, як собі хочеш! – кричить її мама. – Я віддам твій різдвяний подарунок...

Роззирається й спиняє погляд на Луції, яка схвилювано тримає обіруч її шкіряну торбинку.

– Як тебе звати? – питає Каролінина мама.

– Мене? Луція.

– Віддам твій подарунок Луції! – кричить мати в бік доньчиної кімнати. – І заберу її до Любліна на морозиво замість тебе! Рахую до трьох! Один, два, три!

Луція густо червоніє. Подарунок! Така багата мама має дарувати чудові речі! Що ж це може бути? Напев-

не щось із валютного «Певексу»! І ще морозиво! І Луція поїде на нього цим закордонним автомобілем! Ми заздро дивимося на неї. Ріпка вигинає уста підківкою й починає плакати.

– Що ви таке виробляєте?! – не витримує тьотя Люцина, яка дедалі дужче нервує.

– Ти відчиниш чи ні? – гукає Каролініна мама. – Бо мені зараз терпець урветься!

– Ні, це мені зараз терпець урветься! – заявляє тьотя Люцина. – Негайно спустіться вниз, я сама поговорю з вашою донькою! Марцелю, проведи пані до зали!

Каролініна мама знізає плечима й спускається на перший поверх. Луція йде за нею слідом, під пахвою несе торбинку, а другою рукою міцно тримається за краєчок червоного пальта. Ріпка вмивається сльозами, Криська-Мариська дивляться спідлоба. Я ніяк не вирішу, що цікавіше: стояти тут і дивитися, як тьотя Люцина вмовляє Кароліну вийти з кімнати, чи мчати вниз і стежити за тією жінкою. Та ну, Кароліну ж я бачу щодня! І я збігаю сходами на перший поверх.

Каролініна мама стоїть посеред зали і, посміхаючись, роздивляється нашу сцену. Ми нею страшенно пишаємося, бо Механічний Дідусь змайстрував нам подіум зі старих дверей від стодоли й куліси з фанери, а тьотя Люцина після довгих умовлянь погодилася зняти штори в їдальні, аби ми зробили з них завісу. Усе виглядає достоту як у справжньому театрі! На фанері обабіч сцени ми вже намалювали кам'яний мур і маленькі заґратовані віконця.

– Капітально! – каже Каролініна мама. – А що це таке?

– Дитячий будинок, – відповідає Луція, і мама Кароліни вибухає сміхом.

– Дитячий будинок! – повторює вона. – Ну, капітально! І що? Ви тут виставу влаштували?

– Так, різдвяну, – пояснює Луція. – Кароліна теж виступатиме, вона грає директорку, Матильду. Ти маєш це побачити, тьотю.

– Кароліна? – здивовано витріщає очі жінка. – Але ж вона анітрохи не вдатна до цього! Вона ні до чого не вдатна, хіба лише капризувати. О так, це в неї виходить якнайкраще!

– А от і вдатна, та ще й як! – озивається за нами Сильвія. – Як вам не соромно взагалі таке говорити про рідну доньку!

Ми озираємося й дивимося на неї. Сильвія стоїть на порозі зали, у руках тримає склянку з водою, пензлі й коробку з фарбами. Каролінина мама уважно дивиться на неї, Сильвія стискає вуста й схиляє голову, але погляду не відводить.

– Матір Божа! – вигукує мати Кароліни, і на її обличчі вимальовується відраза. – Яка ж ти біла! Тебе що, у відбілювачі тримали? Ой, так-так... Природа буває такою несправедливою... Але не переймайся, здається, у деяких країнах альбіноси дуже популярні. Зрештою, за кілька років ти вже зможеш фарбуватися...

– Ви... Ви підла й огидна!!! – скрикує Сильвія й жбурляє склянку з водою на підлогу. – Я б воліла померти в муках, ніж мати таку матір, як ви! Ненавиджу вас!

Склянка розбивається на мільйон скалок, вода розбризкується навсібіч, пензлі падають на підлогу. Переляканий Рисек починає плакати, Луція, користуючись сум'яттям, намагається обняти Каролініну маму, яка знову вибухає сміхом.

– Нічого не скажеш, гарно вас тут виховують, – заявляє вона, вивільнюючись з обіймів Луції, яка ніяк не здається й щосили хапається за її червоне пальто.

– Кароліна таки не... – озивається тьотя Люцина за спиною в Сильвії, а тоді замовкає, угледівши розбиту склянку, хмуриє брови й піднімає очі на Каролініну маму. – Мабуть, краще вам поїхати. Вона не хоче виходити з кімнати.

– Ні – то й ні. Їй же гірше, – знизав плечима мама Кароліни. – Зрештою, уже й так пізно. До побачення.

– А подарунок? – ледь чутно вимовляє Луція.

– Не будь дурна, – знову знизав плечима Каролініна мати.

– Але я мала з вами їхати на морозиво!!! Я хочу на морозиво! З вами! Машиною! До Любліна!!! – кричить Луція, а Каролініна мама видирає в неї свою торбинку й звертається до тьоті Люцини:

– Здуріти можна! Заберіть цю малу, бо вона мені геть пальто зім'яла.

– Наступного разу попередьте, будь ласка, про приїзд, – тьотя Люцина притримує Луцію, яка аж захлинається від ридань. – А ще краще, якщо ви певний час утримаєтеся від відвідин доньки.

– Звичайно. А взагалі хтось повинен як слід придивитися до вашої установи. Та й до вас теж, бо ви

вочевидь не дає собі ради. Ані із цією руїною, ані з цими шмаркачами, – кисло заявляє Каролінина мама й виходить.

За хвилину чути звук двигуна й шурхіт жорстви під колесами. Тьотя Люцина намагається заспокоїти Луцію, Рисека й Ріпку. Ізка калічить палець, збираючи уламки розбитої склянки, їй треба промити поріз перекисом водню. Нарешті все поступово повертається до нормального життя.

Ми отримуємо підвечірок, тоді всі збираємося в кімнаті з телевізором, але нині не дивимося жодної передачі. Тьотя сідає з нами на підлозі й читає нам уголос «Літо Мумі-тролів». За вікнами западають сутінки, починається дощ. Вітер стогне в комині, голосно цокає старий годинник, який висить над піаніно. Тьотя сидить, спершись спиною на піаніно, під торшером з мотузьяним абажуром, який відкидає смішні волохаті тіні, якщо ввімкнути лампочку. Більшість із нас уже завелика, щоб слухати, як читають уголос, але ми всі сидимо на підлозі – навіть Кароліна, яка спустилася на підвечірок із червоними, як у кролика, очима. Луція пригортається до тьоті Люцини. Лише вона ще трохи рюмсає, бо й Кароліна вже спокійно наминала ввечері здобний пиріг. Та коли тьотя дочитує до середини розділу, Луція забуває про все на світі й слухає, роззявивши рота – так само, як ми.

РОЗДІЛ 8

На початку грудня випадає перший сніг! Ми ліпимо здоровенну снігову бабу аж із чотирьох куль – вона стоїть біля озера, руки в неї з гілляк, в одній тримає дротяні граблі, на голові має алюмінієву каструльку. Очі ми зробили із шишок, а ніс – із картоплини, бо шкода було моркви, яку ми тримаємо для Калосі.

Кінець п'єси вже готовий. Після довгих обговорень ми дійшли порозуміння, як висловилася Сильвія: і вовки ситі, і вівці цілі. Отож, Меандр таки випускає Матильду з ув'язнення. Ох, ця жахлива сцена! Усі діти думають, що вони вже вільні й можуть жити так, як хочуть, аж раптом Матильда вистрибує із клітки, страшенно на них верещить і розмахує батогом. Спочатку батіг був цілим, та коли Кароліну зачиняли в буфеті, то зламали його.

Матильда хоче відшмагати Вікторію батогом за кару, але тоді Меандр загуляє дівчину собою, і вона б'є його. І тоді хлопець розуміє, що накоїв! Що всім у цьому жахливому дитячому будинку доведеться знову боятися Матильду, нічого не зміниться, а коли й так – то лише на гірше, та ще й пса виженуть. Усе це доходить

до Меандра-Янека, а щоб ні в кого не було сумнівів, Теось звертається до глядачів:

– І в цю страшну хвилину Янек зрозумів, що він **НАКОЇВ!**

Тобто, так він мав говорити згідно з тим, що я написав, але Теось, певна річ, змінює текст, як йому заманеться, оголошуючи, наприклад, що «Янек усвідомив безмежність свого ЗЛОЧИНУ» або: «До Янека дійшло, що він спричинився до остаточної ЗАГИБЕЛІ всіх дітей!!!»

І тоді Янек вигукує: «Боже мій!», а потім помирає від вибуху мозку, бо йому в голові не поміщається, що він міг учинити таку дурість! Уявляєте? Це ідея самого Меандра, який дуже наполягав, щоб конче померти наприкінці вистави.

Спочатку ми хотіли влаштувати вибух таким чином, щоб у певну хвилину Меандр схопився за голову й щосили стиснув мішечок із червоною фарбою, захований у нього під шапкою. Але це виявилось поганою ідеєю, бо на репетиціях мішечок починав протікати в невідповідну мить, і взагалі з'ясувалося, що червону плакатну фарбу дуже важко вивести з одягу та змити зі сцени. Зупинилися на звуковому ефекті, за який відповідаю я. У ключовий момент я стріляю за кулісами з надмуханої паперової торбини, а Меандр зриває з голови шапку – і з-під неї випадають червоні блискучі стрічки, прив'язані за кінчики до його волосся, які мають удавати розбриканий мозок. Як на мене, виглядає дуже навіть непогано, і жодних тобі незручностей.

Отож Янек помирає! Це триває дуже довго, бо Меандр голосно стогне, тиняється по сцені туди-сюди, хапаючись то за голову, то за серце, то за живіт. Тоді падає, піднімається, знову падає й ще трохи стогне, а потім б'ється в конвульсіях (які йому вдаються просто геніально!), перш ніж остаточно дати дуба. Ця сцена «викликає жах, і від неї просто холоде кров у жилах», як стверджує дуже задоволена нею Сильвія. Усі голосно кричать, а найголосніше – Матильда, яка під впливом шоку несподівано зазнає глибоких унутрішніх змін і... стає доброю!

– О-о-о! Що я наробила! Чому я була такою дурною й лихою ідіоткою?! Лише він мене тут трохи любив, а я його прикінчила! – вигукує Матильда й падає навколішки біля мертвого Янека, а тоді здіймає руки догори й благає дітей: – Пробачте мені! Віднині тут усе зміниться! Присягаюся, нехай я трупом ляжу, якщо брешу!

Матильда підводиться, а всі діти оточують її — голвно для того, аби затулити Меандра, який заповзає за куліси. Матильда каже:

– Я віддам усе своє здоров'я й сили, щоб ви (були щасливими! Бо для мене це найважливіше! Ти, Вікторіє, допомагатимеш мені, бо лише завдяки тобі доля і я змінилися на краще. Я ще в житті не зустрічала розумнішої й гарнішої дівчинки! Та я не хотіла в цьому зізнаватися, бо дуже тобі заздрила. Але тепер усе змінилось, я змирилася з тим, що ти краща за мене й немає на те ради. А пес може жити в нас! І взагалі, інші

бездомні собаки – також! Разом з ними ми збудуємо краще майбутнє!

І тоді всі діти починають підстрибувати від радощів і вигукувати: «Вікторія! Вікторія! Вікторія!», аж уся сцена двигтить. Тому Янек має до цього моменту зникнути зі сцени, бо Сильвія сказала, що це буде неправильно, якщо всі стрибатимуть від радощів біля трупа.

Я на сцені таки не виступаю, але в мене дуже важливе завдання: я відповідаю не лише за вибух Меандрового мозку, а й за всі звукові ефекти. Отож, коли Матильда зачиняє Вікторію в клітці, я вдаряю ополоником по старому металевому деку для печива, буцім з таким звуком захряскуються залізні ґрати. Я імітую завивання вітру, грюкання, кроки Матильди, що наближається, і ще цілу купу інших звуків. І своєю роллю дуже задоволений, а Рисек мені трохи заздрить.

Найдовше ми сперечаємося про назву, яка, певна річ, дуже важлива. Я запропонував «Поразку Матильди», але Сильвія заявила, що хоч назва й влучна, проте мало привертає увагу. Кароліна вигадала «Перетворення Матильди», але й це не було схвалено. Сильвія неодмінно хотіла, щоб п'єса називалася «Вікторія!», але решта не погодилася, бо в ній грає багато героїв, а не лише вона. Меандр наполягав на «Вибуху мозку», Тесь на «Параді злочинів», Луція й Ріпка на «Порятунку нещасного пса», а Криська-Мариська – на «Неймовірних близнючках».

У кожного була власна ідея, і ми страшенно сварилися, аж нарешті Сильвія заявила, що з неї досить і нас, і цієї п'єси, і що жодної прем'єри взагалі не буде.

На те озвалася Ізка, яка досі взагалі мовчала й не брала участі в суперечках. Вона сказала, що коли ми Театр Невидимих Дітей, то це має відбиватися в назві. Крім того, треба використати те, про що знають усі люди, і те, що зараз популярне, бо тоді це приверне увагу й багатьох зацікавить. А що зараз найпопулярніше та про що всі лише й говорять? «Солідарність!» Тому вона пропонує «Солідарність Невидимих, або Перемога!» І взагалі, вона особисто зацікавлена такою назвою, бо лідер «Солідарності» – Лех Валенса. Ми здивувалися, бо що їй до того? А вона відповіла, що пан Валенса не лише мужній і розумний, але, що найважливіше, шанувальник творчості Ізабелі Трояновської й належить до її фан-клубу, а крім того, має посвідчення за номером першим цього клубу, отож для неї, Ізки, це так, наче вони друзі. І тоді ми перестали дивуватися, бо всім відомо, що пані Трояновська – це Ізчин пунктик: Іза не лише знає всі її пісні напам'ять, але й у своїй кімнаті на солом'яному килимку почепила аж шістнадцять фотографій цієї співачки, які вирізала з різних журналів. Тому всі пристали на Ізчину назву.

Отже, тепер у нас все вирішено. П'єса зветься «Солідарність Невидимих, або Перемога!». Декорації готові, Механічний Дідусь допоміг нам зробити пса з гілок, коца й коліс від старого пластмасового екскаватора, який віддав для цього Рисек, причому то була величезна жертва з його боку, але він її пережив, бо екскаватор виявився поламаним. Сильвія закінчує афіші, які вона збирається розклеїти по всьому Любліну.

Прем'єра вже за тиждень!

Але сьогодні на нас чекає ще одна, дуже важлива подія. Ми влаштуємо репетицію спеціально для тьоті Люцини, яка заявила, що коли вона спершу цього не побачить, то взагалі мови не може бути про жодну виставу, бо вона тут директор і вирішує, подобається це нам, чи ні. Тож ми збираємося в залі рівно о дванадцятій, щоб устигнути до обіду, після якого буде святковий десерт і подарунки, бо ж нині день святого Миколая.

* * *

– Де цей смердючий псисько?! – репетує Матильда.

– Там, де вам ніколи б не спало на думку його шукати, – відповідає Констанція. – У клітці.

– Ха-ха! Я не така дурна, як ви думаєте! – заявляє Матильда. – Це може виявитися пасткою! Перш ніж я туди зазирну, я зв'яжу вас мотузкою для білизни й перерахую!

Я обережно визираю з-за куліс і зиркаю на тьотю Люцину. Вона дивиться на сцену широко розплющеними очима. Ця репетиція вдалася нам найкраще з усіх попередніх, бо ми вперше маємо нагоду переконатися, як реагує на п'єсу глядач, навіть, якщо він тільки один, зате дуже важливий! А тьотя справді хвилюється. У численних зворушливих моментах затуляє обличчя руками й аж заходиться від плачу. Наприклад, у сцені, коли визволившись із клітки й похитуючись від утоми й голоду, Вікторія розповідає про свої злигодні Марисьці й Крисьці:

– Я вже зазнала у своєму житті горя й переслідувань. Багато хто не зміг пробачити моєї вроди, розуму

й доброти. Тому я звикла до принижень, болю й голоду, але тепер відчуваю, що... що...

– Ні! – у розпачі вигукують Мариська й Криська. – Тобі не можна померти, не можна здаватися! Ти повинна боротися! Борися, наша люба Вікторіє!

– Мені вже краще. Ваші слова додали мені сил, – відповідає Вікторія. – Я відчуваю, що вони потроху повертаються, хоч це й нелегко, бо я досі на межі життя й смерті через те, що мене морили голодом.

У цю хвилину в тьоті Люцини вихоплюється здущений зойк, і вона квапливо затуляє обличчя долонями, щоб приховати сльози, але тремтить ще довго, аж здригається від ридань, які передаються Рінці, тож доводиться ненадовго зупинити репетицію.

– Підла, всуціль лиха Матильда взяла мотузку, щоб зв'язати бідолашних дітей, – розповідає Теось, коли Кароліна обходить кружма групку наших акторів, зв'язуючи їх до купи. – Та, засліплена власною вродженою жорстокістю, вона не помічає, що сама потрапляє в спритно підлаштовану пастку.

У цю мить з-за буфета визирає Мариська, яка грає Криську, і махає рукою глядачам. Матильда її не бачить, бо стоїть до Криськи спиною.

– А тепер я перевірю, чи всі тут. Увага! – повідомляє Матильда, а тоді зачитує список дітей.

Коли вона викликає Криську, Криська вихиляється ліворуч від Констанції й каже: «Я тут!» А коли Матильда називає Мариську – та сама Криська вихиляється праворуч від Констанції й знову каже: «Я тут!»
Задоволена Матильда потирає руки.

– Тепер я знаю, що всіх упіймала. Зараз я залізу до клітки, щоб витягнути з неї цього смердючого старого пса й викинути його на мороз із мого чудового дитячого будинку! А тоді доберуся й до вас.

Вона схиляється й рачки залазить до клітки.

– Криська!!! Давай!!! – кричить Констанція.

Мариська вистрибує з-за буфета й захряскує дверцята, а я вдаряю ополоником по бляшаному деку. Матильда завиває від люті й метушиться в клітці, а Мариська біжить до зв'язаних дітей і допомагає їм визволитися з пут.

– Вийшло! – оголошує Вікторія, із сяючим обличчям підходячи до краю сцени. – Ми роками мовчки страждали, бо були занадто слабкими, щоб повстати проти зла. Але тепер, об'єднавшись, ми виграли! Кожен з нас – лише маленький, непомітний камінець, який можна безкарно стусати. Ми – невидимі діти, у нас немає ані батьків, ані грошей, і нікому ми не потрібні. Але маленькі камінці, навіть такі крихаті, як піщинки, мають силу, коли їх багато, і перетворюються на лавину! Тепер нас ніщо не зупинить! Наш ворог переможений, а ми вільні й щасливі, бо хоч у нас нічого немає, та принаймні віднині ми житимемо так, як захочемо!

І тоді з-поміж дітей виходить Ізка й починає співати пісню про те, як впадуть мури – це дуже популярна пісня. Хоч її ніколи не почуєш по радіо, її однаково всі знають. Коли Ізка доходить до рефрену, усі підхоплюють хором, а тьотя Люцина на мить підводиться зі стільця, та відразу потому сідає із геть спантеличеним обличчям. Констанція піднімає Матильдин батіг і ламає його

через коліно – батіг зроблений з палиці й мотузки, тому його можна ламати, бо ми зробили добрячий запас, щоб вистачило на всі репетиції й вистави – а тоді жбурляє його на сцену.

Далі репетиція триває без перешкод. Діти радіють, що вони вільні, Матильда казиться в клітці. Але Янек її звільняє, а тоді я бабахаю по паперовій торбинці – і хлопець помирає від вибуху мозку. Цього разу все триває так довго, що Сильвія втрачає терпець і сичить йому: «Годі! Досить! Ти вже помер!» Доходимо до кінця.

– Кінець! – оголошує Теось.

Усі вклоняються, і я теж, бо вже можна вийти з-за куліс, а тоді всі вичікувально дивимося на тьотю Люцину, яка довго нічого не каже, аж нарешті видушує:

– Матір Божа...

– Але що значить «Матір Божа»? Це добре, чи погано? – ображено питає Сильвія. – А взагалі в кінці ви б мали аплодувати, облишмо ілюзії.

– Власне, хто це побачить? Лише ми тут, – бурмоче тьотя Люцина під носом і усміхається до Сильвії. – Так-так. Дуже гарно.

– Гарно! – пирхає Сильвія й бере руки в боки. – Ви ще скажіть, що це не один з найкращих спектаклів, які ви бачили у своєму житті! Бо я знаю, що це так! Я на цьому знаюся!

– Не в тому... – починає тьотя Люцина, але замовкає, а за мить подовжує: – Ваша вистава чудова. Може, подекуди занадто емоційна, але... Ви всі неймовірно. Я вами справді пишаюся. І дуже пишаюся тобою.

Сильвія недовірливо дивиться на тьотю Люцину й геть утрачає свій апломб.

– Мною? – перепитує вона.

– Звичайно. Це правда, що в тебе великий акторський талант, і я гадаю, що в майбутньому на тебе чекає блискуча театральна кар'єра, якщо ти тільки захочеш. Знаєте, що таке талант? Насправді – це різновид магії, бо неможливо пояснити, чому комусь це вдається ідеально, а іншому – ні, навіть, якщо він щосили старатиметься. Талант – це магічна сила, якою природа обдарувала кожного з нас, бо кожен має якісь вроджені унікальні здібності. Іноді дуже помітні – ці люди вміють малювати, співати, відкривати фізичні закони чи грати на сцені. В інших це менш видовишно, вони можуть, наприклад, свистіти, робити палаци із сірників чи пекти надзвичайно смачні тістечка. Але всі таланти цінні. І все ж, мене особливо вразило те, що ти потурбувалася, аби кожен, хто взяв участь у виставі, мав змогу показати себе із щонайкращого боку.

– Ну, це Міхал так написав, обличчю ілюзії, – бурмоче зітнено Сильвія.

– А-а-але ж ми разом багато написали, – запечую я.

– Можливо, писання й вигадкування історій – це якраз і є талант Міхала, – усміхається тьотя Люцина.

– А який талант у мене? – допитується Ріпка.

– Достеменно не знаю, – відповідає тьотя. – Ти повинна відкрити його сама. Може, це твоє добре серце? Вміти привернути увагу до чужого нещастя – це теж талант. Він зветься емпатією.

– А який у мене талант? А в мене? – допитуються всі наввипередки, але тьотя Люцина хитає головою і з усмішкою каже:

– Кожен з вас має сам собі відповісти на це питання. І дуже важливо, щоб ви знайшли на нього відповідь. Бо якщо ви відкриєте свій талант, а тоді влаштуєте своє життя так, щоб використовувати його щодня й ділитися ним з іншими людьми – будете справді щасливими.

– А який у вас талант, тьотю? – питає Луція.

– Я, мої любі, готую найсмачніші на світі кнедлі зі сливами, – дуже серйозно відповідає тьотя. – І невдовзі ви в цьому переконаєтеся, бо вони сьогодні на обід. А тепер приберіть трохи цей розгардіяш, за півгодини ми сідаємо до столу.

* * *

Кнедлі й справді геніальні, навіть кращі за ті, що їх робила тьотя Яніна в «Молодому Лісі», хоча в тих були свіжі сливи, а для цих використали консервовані фрукти. Я з'їв аж п'ять штук, хоча вони велетенські – майже як яблуко завбільшки!

Після обіду є ще й урочистий десерт, на який тьотя Люцина приготувала сирник з полуничним желе. Для пиття маємо лимонад і оранжад, які подано в глечиках, а не в пляшках, щоб було зовсім по-святковому. Кожна склянка прикрашена цукровими кришталіками, а біля тарілок лежать гілочки ялини, тож у їдальні пахне лісом. Це найкращий день святого Миколая, в моєму житті!

На сирник приходять Механічний Дідусь із дружиною, яку ми бачимо вперше. Вона маленька на зріст, а її обличчя нагадує печене яблучко. Справжнє захоплення викликає комір її пальта, бо його зроблено із цілого лиса, навіть із хвостом, головою й лапами! У лиса скляні очі, і він тримає свого хвоста зубами, щоб комір не впав. Кожен відчуває, що повинен – ну, просто повинен! – погладити його, і я теж. Сильвія трохи розчарована, що дружина Механічного Дідуса не хоче позичити нам свого лиса для вистави, з нього був би чудовий пес, але швидко здається. Зрозуміло, що вмовлення б нізачо не подіяли, бо жінка Механічного Дідуса явно дуже дорожить своїм лисом: вона не знімає коміра й хутряної шапки навіть, коли їсть десерт, хоч у їдальні й дуже тепло.

По обіді тьотя Люцина надягає червону шапочку із жмутиками ваги довкола, витягає з буфета великий, напхот напханий мішок, і каже:

– А тепер подарунки, які залишив для вас Миколай! – і сягає всередину, а тоді витягає першого пакунка.

Ой, чого тільки в тому мішку немає! Кожному щось дістається. Кароліна отримує книжку «Підлітки готують», Сильвія – аж три п'єси Шекспіра в одному томі, Луція – скакалку, Ріпка – настільну гру «Володар розуму», Рисек – футбольного м'яча, Віктор – шапку-вушанку, Меандр – іграшкового бінокля, який виглядає, наче справжній... Для кожного є подарунок, та ще й такий вдалий! У «Молодому Лісі» теж святкували день святого Миколая, проте ми рідко раділи подарункам, хіба що то були пакунки із солодошами

й помаранчами, бо таке завжди класно отримати, хоч довго ти таким не втішатимешся. Навіть, коли бозна-як розтягувати задоволення, то все однаково треба з'їсти, правда?

Дуже цікаво, що ж дістанеться мені, я аж не можу всидіти на стільці. Нарешті тьотя сьгає всередину мішка й каже:

– А тепер Міхал.

Я підстрибую й мчу до неї. Тьотя, нахмурившись, шукає в мішку мій подарунок, це триває неймовірно довго, і я вже майже певен, що вона його загубила, аж раптом тьотя широко всміхається й каже:

– Ось! Тримай!

І простягає мені... конверта. Це звичайний білий поштовий конверт. Спершу я відчуваю величезне розчарування, бо, мабуть, це звичайна листівка зі святковим привітанням, але раптом мені спадає на думку, що, може, це таки щось інше! Може, лист від тієї пані з Катовіце? Ось чому я так довго чекав, бо тьотя його заховала, щоб віддати мені на Миколая! Я простягаю руку до конверта, серце мені калатає... Ні, усередині точно немає листа, конверт дуже тонкий. Це просто листівка. Зрештою, на конверті немає марки й адреси. Лише написано моє ім'я.

– Дякую, – бурмочу я.

– Не зазирнеш досередини? – питає тьотя.

Я зітхаю й відкриваю конверт – він навіть не заклеєний.

І все-таки це не листівка. Усередині лежить фотографія. Я дивлюся на неї й раптом відчуваю, як мені

перехоплює подих. На фото – космонавт у білому скафандрі тримає шолом із прозорою, опуклою шибкою. Унизу підписано чорним фломастером: «Космічні вітання для Міхала Шимчика з дитячого будинку в Дубовому Лісі – Мирослав Гермашевський». Але... Хіба так буває?

– Що ти отримав? Що це? – Меандр витягає шию, зазирає мені через плече й вигукує захоплено: – Ох, нічого собі!

– А це тобі від мене. Щоб був комплект, – каже тьотя Люцина й простягає мені прямокутного пакуночка.

Я стою, мов заціпенілий, і витріщаюся на фотографію. Невже таке буває? Тьотя знімає папір і виймає з пакунка рамку зі скляною шибкою.

– Можеш вставити сюди, щоб не зім'ялася, – каже вона. – Подобається?

Я лише киваю головою, бо мені просто бракує слів. Щоправда, я не розумію, яким дивом пан Гермашевський дізнався про моє існування! І він знає, як мене звати! Підписав для мене фотографію, а це так, наче я зустрів його насправді, ну, може, не зовсім так, але майже...

Тьотя вставляє фото за скло, а я ще раз дивлюся на конверт. Я впізнаю цей почерк, бо вже бачив своє ім'я, написане таким самим блакитним чорнилом. Зрештою, я знаю лише одну людину, яка пише чорнильною ручкою, а не кульковою. Тьотю Йюлю.

– Ну, гаразд, тепер ви вільні, – каже тьотя Люцина.

– Ще ні, – заперечує Сильвія. – Бо й у нас є подарунки!

Тьотя, Механічний Дідусь і навіть його дружина отримують від нас прегарні закладки для книжок, які ми власноруч виготовили. Знаєте, як роблять такі закладки? Треба відрізати кавалок сантиметрів із тридцять від фотоплівки, зчистити з неї чорну емульсію, щоб плівка зробилася прозорою. Тоді скласти її навпіл, а досередини можна вкласти, що завгодно: наприклад, засушену квітку, малюнок, вирізану із журналу фотографію, будь-що довге й пласке. Тоді крізь прямокутні вічка обабіч протягнути кольорову нитку, угорі зробити хвостика – і все! Закладка готова!

Закладки дуже подобаються всім, але я однаково вважаю, що мені дістався найкращий подарунок! Ми сидимо й сидимо в їдальні, десерт переходить у підвечірок. Ми граємо в слова, наминаємо сирник і запиваємо оранжадом, але зрештою треба поприбирати, та ще й швиденько, бо от-от сьома година, і по телевізору покажуть «Вечірню казку» Зазвичай я вже не дивлюся її щодня, хіба що чехословацький серіал про цуценя «Дарочку» в середу, але неділя – це зовсім інша справа! У неділю показують «Бджілку Майю», а її дивимося не тільки ми, але й тьотя Люцина, бо ж «Бджілку Майю» люблять усі, як співає дядько на початку мультика.

РОЗДІЛ 9

У п'ятницю вранці Сильвія вручає Кароліні згорнуті руркою афіші. Сама вона не може поїхати до Любліна, бо ще не ходить там до школи – як і в мене, уроки в неї почнуться лише в другому півріччі. Кароліна ховає афіші в торбі із зошитами. Клейстер із крохмалю ми зварили ще вчора, перелили його до слоїка, який у свою чергу заховав до ранця Віктор. Малярного пензля, поцупленого із сараю, взяла Ізка. Усе приготували просто бездоганно! Сильвія лише переймається, що афіш вийшло дуже мало – вона встигла намалювати їх тільки двадцять штук.

У суботу ми закінчуємо облаштовувати залу, яку відтепер інакше, ніж театром, ніхто не зве. Сильвія навіть намалювала відповідну табличку, і ми приклеїли її гуміарабіком до дверей. Приносимо стільці з усього «Дубового Лісу». Навіть Марцель, який не бере участі у виставі, допомагає нам.

– Чи ви із глузду з'їхали? – сердиться тьотя Люцина, коли виявляється, що під час обіду в їдальні немає на чому сидіти. – Діти, нащо вам стільки стільців? Адже на виставу прийде щонайбільше десятеро осіб!

– У театрі ніколи нічого не знаєш напевне. Треба приготуватися і до найкращого, і до найгіршого, облишмо ілюзії, – заявляє Сильвія, і дуже невдоволена, коли їй разом з усіма доводиться повертати стільці до їдальні.

– Добре, що снігу не дуже багато, – каже вона, визираючи крізь вікно на подвір'я. – Якби були кучугури, частина глядачів точно відмовилася б від прем'єри. Ох, відчуваю, що цієї ночі я очей не заплющу, облишмо ілюзії!

Її настрої передається всім, я теж не можу всидіти на місці. Тьотя Люцина бідкається, що взагалі не дає нині з нами ради, і що перша вистава буде разом останньою, бо в неї немає сил так нервувати. Але вона допомагає нам переставляти стільці й подіум у залі, бо за вечерею Сильвія робить висновок, що сцена повинна бути напроти входу, а не збоку приміщення.

– Завтра на нас чекає знаменний день! – урочисто заявляє Сильвія, перш ніж ми розходимося до своїх кімнат. – Завтра все зміниться!

Ніхто на це нічого не відповідає, ми такі втомлені, що заледве тримаємося на ногах. Годинник над піаніно вибиває десять вечора!

Я падаю на ліжко мов колода, щойно торкаюся подушки, заплющую очі, і тієї ж миті...

– Міхале! Уставай! – репетує Сильвія, грюкаючи у двері моєї кімнати. – Сталося щось жахливе! Це фатум! Фатум!!!

Чому в кімнаті так світло? Я роззираюся напівпритомно, дивлюся на годинника. Майже восьма! Я проспав десять годин, і навіть цього не відчув! Неймовірно!

Крім того, я не почуваюся виспаним. З яким задоволенням я б заплющив очі знову...

– Ти там живий? – Сильвія натискає на клямку й заходить до кімнати. – Та вставай же, щоб ти здоровий був! Він мав рацію!

– Хто мав рацію? – я сідаю на ліжку.

– Віктор! – Сильвія підбігає до вікна й рвучко відкриває штору. – Ну, що тринадцяте – нещасливий день. Ти тільки глянь!

Моя сонливість де й поділася. Я зістрибую з ліжка й біжу до вікна. Спершу не розумію, що це я бачу. Весь світ заховався під м'яким білим пухом!

– Блін, та й снігу ж нападало, – бурмочу я.

– Катастрофа! – бідкається Сильвія. – Усе засипане, сніг по коліна. Я ще в житті стільки снігу не бачила, а я таки багато чого надивилася, облишмо ілюзії! Усе пропало, усе марно! Боже, мій Боже, за віщо ти мене так караєш?!

– Але в чому...

– Як це в чому? Ти ще питаєш, у чому справа?! – Сильвія бігає моєю кімнатою. – Таж ніхто сюди не дістанеться, бо як? Глядачі не приїдуть, застрягнуть у кучугурах, хіба саньми їхати, але в кого тепер є сани? Ми гратимемо перед порожнім залом! Яке ж він мені лихо накаркав!

– Хто?

– Та Віктор же! Щойно я сказала, що прем'єра буде тринадцятого, як він почав пророкувати, що то нещасливий день!

– Не перебільшуй, – намагаюся її заспокоїти. – Може, приїде трактор і розчистить дорогу?

— Хто розчистить тобі дорогу в неділю? — Сильвія простягає руки догори в драматичному жесті. — Я знала, що загину в цій глушині! Знала, облишмо ілюзії. І ось він настав — день моєї згуби!

Я зітхаю, хитаю головою, а тоді беру одяг і йду до ванної, бо не зніматиму ж я піжаму при ній. Тоді спускаємося вниз, а Сильвія дорогою будить усіх, хто ще не прокинувся.

У холі на підлозі лежить купа грязюки й розталого снігу. Двері до кабінету тьоті Люцини розчахнуті, усередині — справжнє побоїще. На підлозі розсипано папери, хтось повитягав усе із шухляди в шафі під вікном.

Ми зупиняємося мов укопані й приголомшено витріщаємося на це.

— Тьотю! — кличу я, а тоді біжу до її спальні й стукаю у двері.

Тихо. Кароліна натискає на клямку й зазирає досередини. Кімната порожня, ліжко неприбране, а шафа з тьотиним одягом стоїть широко відчинена.

— Хтось сюди вдерся! — упевнено каже Теось. — Нас пограбували!

— А що тут можна вкрасти? — знизмає плечима Сильвія, а тоді з переляканим обличчям кидається до зали.

Сцена й стільці стоять так, як ми їх залишили ввечері.

— Може, вона захворіла? — озивається Віктор. — І поїхала до лікарні?

— А може, отримала важливу телеграму або хтось її подзвонив? — міркує Марцель.

– Що робитимемо? – питає Ріпка зі сльозами на очах.

– Спершу поснідаємо. Тоді подивимося «Телеранок» і подумаємо, що далі. Зрештою, тьотя Люцина напевне от-от повернеться. А якщо ні, то зателефонуємо до тьоті Ірміни. Вона однаково має прийти на прем'єру по обіді, – спокійно каже Кароліна. – Без істерик. Ідїть на кухню. Ми з Марцелем спустимося до підвалу, перевіримо котел і докинемо вугілля, батареї ще теплі, але в будинку робиться холодно.

Ми ставимо окріп на чай, краємо хліб, намащуємо маслом і чекаємо на Кароліну, щоб вона зробила нам яечню, бо плитка в «Дубовому Лісі» під'єднана до газового балона, і готувати на ній можуть лише найстарші вихованці. Сильвія не допомагає, вона сидить, затуливши обличчя долонями.

– Чому в моєму житті все йде навпаки? – зойкає вона час від часу. – Чому ніщо не складається так, як я того хочу?

– Та вгамуйся! – кричить на неї виведений з рівноваги Марцель. – Трохи снігу – це ще не кінець світу! А якщо вже так побиваєшся, то краще переймайся тьотею Люциною, а не свою дурною виставою!

Усі застигають без руху, навіть Сильвія дивиться на Марцеля поміж пальців. Невже з ним станеться його напад люті?

– Чого ви на мене витріщилися? – Марцель супить брови, а обличчя його буряковіє. – Ну, чого...

– Тримай! – Сильвія схоплюється зі стільця й блискавично простягає йому виделки. – Неси до кімнати з телевизором, ми поснідаємо там.

– Але ж не можна... – кволо заперечує Меандр.

– А чому б і ні? – знизав плечима Кароліна, помішуючи яечню. – Якби тьотя ніде не пішла, то ми б поснідали в їдальні. А так їстимемо, де захочемо. «Телеранок» за п'ять хвилин, поквартесья.

Кожен кладе на тарілку свою порцію яечні, хапаємо крайці хліба й ідемо до кімнати з телевізором. Усім весело, бо відбувається щось геть інше, ніж зазвичай – ми їстимемо, сидячи на підлозі по-турецьки й дивлячись телевізор! Звичайно, траплялося, що я перед телевізором щось під'їдав, коли дивився фільми, але то були хіба що цукерки або солоні палички, а не яечня! Навіть Сильвія позбувається свого зболеного вигляду й із кволою посмішкою прямує залом, задоволено оглядаючи сцену.

Сідаємо на килимі, а Марцель повагом вмикає телевізор. Цей телек – предмет особливих гордощів тьоті Люцини, бо він кольоровий. Зветься «Рубін», це радянський, величезний, цінний, сучасний телевізор, у блискучому дерев'яному корпусі. Навіть у «Молодому Лісі» не було такого шикарного!

Яечня вдалася Кароліні цілком незле, хоч я волів би, щоб вона була м'якішою. Телевізор гуде, кінескоп світлішає, але замість мультиплікаційної заставки з півником, що застрибує на паркан і щосили кричить «Кукуруку!» рівно о дев'ятій, із чого завжди починається «Телеранок», на екрані з'являється якийсь військовий. У цього дядька великі окуляри, жмутики чорного волосся над вухами й тонка шия, а мені здається, наче я його вже бачив по телевізору. Він точно не нагадує півня, може, трохи курча, звісно, живе, а не те, що на

тарілці, але це точно не нова заставка «Телеранку». Дядько, схоже, чогось боїться й так кумедно ворухить червоними губами. Повільно читає з аркуша:

– Наше покоління воювало на всіх фронтах війни й віддало їй найкращі роки свого життя. Оголошую, що сьогодні ухвалено створення Військової ради народного порятунку. Державна Рада, спираючись на конституційні постанови, нині опівночі запровадила військовий стан на території всієї країни. Я хочу, аби всі зрозуміли...

– Що це таке? – питає Ріпка. – Де «Телеранок»?

– Тихо, – кидає їй Меандр, уважно вдивляючись в екран.

– Але я хочу дивитися «Невидиму Руку», – канючить Рисек.

– Я тобі зараз зроблю невидиму руку, як не будеш тихо, – сердиться Марцель.

– А про що цей солдат говорить? – у Кароліни перелякане обличчя.

– Це не просто солдат, а генерал, – пояснює Марцель. – Він з уряду, це Ярузельський.

– Але що він таке каже? – допитується Ізка.

– Просто балаканина, – знизав плечима Криська.

– Атож, знову базикають, – притакує Мариська.

– Які ж ви дурні! – Марцель підхоплюється з підлоги, і з його тарілки на килим зсувається яечня. – Війна почалася! Війна!

– Війна вже була! – заперечує Теось. – До того ж, давно.

– Авжеж, – киває головою Віктор. – Навіть дві. Перемкни на другий канал.

Але на «Двійці» взагалі немає жодної передачі, висить контрольна таблиця, тож ми перемикаємо телек на перший канал. Дядько у військовій формі продовжує повільно промовляти, важко зрозуміти, про що він говорить. Розповідає, що Польща розпадається, нарікає на «Солідарність», страйки та економіку.

– То що, «Телеранку» взагалі не буде?! Зовсім не буде? – допитується Рисек.

– Не буде. Війна почалася, – похмуро заявляє Кароліна, а Сильвія в розпачі вигукує:

– Це вже навіть не фатум! Це прокляття, не біймося цього слова! Чому вони оголосили війну в день моєї прем'єри?!

– А з ким ця війна? – запитує Ізка.

– З Німеччиною! – рішуче каже Віктор. – Війна завжди буває з Німеччиною.

– Хенде хох! Раус! Польнішен швайнен! – вигукує Рисек і наслідує звук гвинтівки, а ми схоплюємося й мчимо до вікон, щоб подивитися, чи вже видно вибухи атомних бомб.

– На землю! – кричить Мариська. – Бо як стрілятимуть, то поцілять!

– Справді! – і собі підхоплює Криська. – Не можна показуватися! Бо застрелять!

Ми всі негайно падаємо навколішки й рачкуємо під вікном.

– Але там фіранки висять, – зауважує Луція. – Крізь них нічого з подвір'я не видно, я перевіряла.

– Боже! – хапається за голову Кароліна. – Вони вже тут були! І схопили тьотю Люцину!

– Хто? – тремтячим голосом питає Ріпка.

– Фрици! – кричить Рисек. – Шнель! Шнель!

– Мабуть, вони її розстріляли, – хитає головою Меандр. – Мені вранці наче вчувалися постріли, але я гадав, що то уві сні.

– Де її розстріляли?! На подвір'ї?! Я мушу подивитись! – Теось рачкує до холу.

Ми повземо до їдальні, бо з її вікон видно подвір'я. Ріпка починає ревти.

– Тихо будь! – свариться на неї Луція. – Бо ми через тебе всі вскочимо в халепу!

Ріпка реве ще голосніше.

– На подвір'ї трупа немає, – Теось із ледь розчарованим виразом обличчя зазирає до їдальні. – Може, її застрелили в лісі де-небудь далі.

– Нікого не застрелили, – роздратовано каже Кароліна й встає з підлоги. – Ви взагалі подуріли чи що, і я разом з вами. Ніхто взагалі не стріляє, і солдатів жодних немає.

– Маскуються, – упевнено заявляє Віктор. – А щойно вистромишся – стрельнуть у голову, не встигнеш озирнутися.

– Тепер солдати вже не потрібні, – кажу я. – Навіщо солдати, якщо є атомні бомби?

– Але атомні бомби падатимуть тільки на великі міста, – заперечує Марцель. – Точно не на «Дубовий Ліс»!

– Люблін – велике місто, а ми мешкаємо недалеко, – відповідаю я. – Навіть, якщо ми не згоримо від-

разу, то будемо опромінені, почнемо перетворюватися на мутантів і фонити, а тоді помремо в жахливих муках.

Ріпка починає гикати від страху, а Луція плаче.

– Припини дурниці верзти, ти їх тільки лякаєш! – драгується Кароліна. – А де Сильвія?

Роззираємося, але Сильвії в їдальні немає.

– Вони її схопили! – каже Меандр. – Пробралися до будинку!

– Ви ненормальні, – заявляє Кароліна й виходить до холу.

Ми рушаємо за нею, повземо рачки.

– Що ти робиш? – лунає із зали Каролінин голос.

– Рятую театр, – нервово відповідає Сильвія. – Допоможи мені! Треба винести все до підвалу!

Сильвія вже встигла зняти жердину із завісою над сценою, а тепер змагається із кулісами.

– Але навіщо ти хочеш винести декорації до підвалу? – допитується Кароліна.

– Щоб не згоріли, якщо вибухне бомба, – пояснює Сильвія. – Забагато я зусиль на це витратила, щоб воно тепер пішло за димом, облишмо ілюзії.

– Ти якась дурна, – знізає плечима Кароліна. – Не буде жодних бомб і солдатів і нічого такого. Військовий стан – це не війна! Марцелю, скажи їй щось.

– Треба занести до підвалу стільки харчів, скільки зможемо. І ліжка теж, – каже Марцель. – Або, принаймні, самі матраци.

– Боже! – Меандр хапається за голову так само, як це робить у кінці спектаклю, а тоді мчить до сходів. – Мій бінокль!

– У підвалі брудно! – заперечує Криська.

– Так, страшенно! І там скрізь вугілля лежить, фе, – притакує Мариська.

Після бурхливої наради вирішуємо занести до підвалу два матраци – про всяк випадок. Кароліна стукає себе по лобі, а тоді йде на кухню заварити чай.

Я біжу до себе й загортаю в коц рамку з фотографією пана Гермашевського, конверт із фото моєї родини, машинки й коробку-будильник з листами та бляшанку із заощадженнями. Тоді ховаю цей згорток під ліжком, але, поміркувавши, відношу до комори. Але потім передумую й залишаю його в підвалі, хоч там справді дуже брудно. Тьотя Люцина казала, що навесні почне тут ремонт, шкода, що вона не зробила цього раніше!

Підвал «Дубового Лісу» великий, і в ньому масивна цегляна стеля. Він чудово надається для укриття, навіть протиатомного. У підвалі два приміщення – в одному стоїть котел центрального опалення з великим бойлером і дерев'яними перегородками для вугілля, а у другому – склад мотлоху. Я запихаю коц зі своїми речами в поламану тумбочку, а тоді, про всяк випадок, накриваю її старим подертим пальтом. Коли я піднімаю його, у повітря здіймається рій молі.

Минає дванадцята, перша, уже доходить друга, а тьоті Люцини досі немає. Кароліна намагається додзвонитися до тьоті Ірміни, але телефон німує. Позаяк на нас дотепер не впала жодна атомна бомба, ми вже так не переймаємося. Усі зголодніли, тож робимо собі канапки.

– Треба їхати до Любліна, – радить Меандр. – Бо тут так безглуздо й сидітимемо. По радіо й телевізору нічого не кажуть, весь час транслюють промову Ярузельського. Телефон мовчить. Треба їхати до тьоті Ірміни, вона мешкає на Краківському Передмісті. Адреси не знаю, та колись я там був, бо допомагав їй занести пральну машину, тож знайду.

– Але ж у неділю автобус їздить уранці й увечері. Лише два автобуси! Нам що, пішки йти по таких кучугурах?! – не погоджується Кароліна.

– Так, треба йти, – підтримує Меандра Сильвія. – Це якись п'ять кілометрів, трохи довше, ніж півгодини, облишмо ілюзії.

– Але ж такий сніг!

– Треба йти, подивимося, чи висять афіші. Може, хтось щось скаже, збираються вони до нас чи ні.

– Ти з дуба впала? Тобі здається, що нині буде прем'єра?! – дивується Віктор.

– Війна чи ні – культура й мистецтво завжди потрібні, – заявляє Сильвія, а тоді йде на кухню й ховає в торбинці Матильди ніж для м'яса.

Цю торбинку нам віддала тьотя Ірміна, бо одна ручка обірвалася, але ми примотали її шпагатом, тому взагалі нічого не помітно. На думку Сильвії, торбинка – це важливий реквізит у спектаклі, бо відразу видно, що персонаж, якого грає Кароліна – дорослий.

Одягаємо куртки, черевики, натягаємо шапки, пов'язуємо шарфи, а тоді вирушаємо до Любліна. Сильвія, Кароліна, Марцель, Віктор, Ізка, Меандр і я. Решта залишається в «Дубовому Лісі». Найбільш

розчарований цим Теось, але він, навіть якби снігу й не було зовсім, не зміг би дійти пішки до Любліна.

– Тоді ми тут робитимемо бинти із простирадл, – пропонує Криська.

– І наволочок, – додає Мариська.

– Боже збав! – мало не підскакує Кароліна. – Жодних бинтів, барикад чи забивання вікон дошками! Займіться Калошею, а тоді зачиніть двері на ключ і сидіть тихо!

Мандрівка виявляється неважкою, бо сніг на дорозі втоптаний, а місцями з-під нього прозирає асфальт – сюди вочевидь їхало багато машин. Ідемо швидко, тому, незважаючи на мороз, мені стає дуже гаряче. Першою крокує Сильвія, стискаючи під пахвою торбинку Матильди із захованим у ній ножем. Я йду останнім. Захекався, але не зізнаюся, щоб вони собі не подумали, наче я слабак.

За сорок хвилин доходимо до окраїни Любліна, сідаємо в автобус і, припавши носами до шибок, роздивляємося місто.

Вулиці майже порожні. Власне, на перший погляд, усе видається таким, як завжди: не палають будинки, немає барикад, не чути пострілів. Але скрізь бачимо солдатів – вони стоять довкола залізних копиків, у яких горить вугілля. Зникли й транспаранти з написом «Солідарність» – це слово написане лише на стінах. Автобус повільно суне Рацлавицькими Алеями.

– Виходимо тут, бо зверне на Липову, – каже Марцель.

Сильвія про всяк випадок відкриває замок-блискавку в торбинці, щоб у разі небезпеки швидко витягти ножа.

Недалеко від автобусної зупинки, біля залізної бочки з вугіллям стоїть солдат. На плечі в нього автомат. Він зняв рукавиці й гріє почервонілі долоні над вогнем. З будинку виходить літня жінка у великій хутряній шапці, за нею друга, із кошиком у руках. Ми зупиняємося біля стіни, Сильвія сягає рукою до торбинки.

– А ви, мабуть, добряче замерзли, – каже стара жінка до солдата. – Я б собаку не вигнала в такий мороз, а ви вже тут так довго! Від ранку стримите, я бачила з вікна. Здісію, дай-но той банячок.

Друга старенька знімає з кошика шматинку й виймає звідти каструльку, над якою здіймається пара. Простягає її солдатові, тоді виймає з кошика краєць хліба й ложку. Солдат цей, мабуть, не старший за Марцеля.

– Дякую, – каже він. – Може, ви знаєте, пані, що власне відбувається?

Кароліна подає нам знак, тож ми обережно підступаємо ближче, щоб краще розчути.

– Ти ще нас про це питаєш, синку? – пирхає старенька з кошиком.

– Здісію, дай спокій, – картає її друга. – Хіба він винен?

– Так, усі вони не винні!

Солдат зиркає на неї спідлоба й хапливо сьорбає гарячий суп.

– Жур, – задоволено каже перша жінка. – На солонині.

– Перепрошую, – Сильвія робить крок уперед. – Бо ми... Тобто по телевізору говорили, що наче війна, але ми не знаємо...

– З ким власне ця війна? – питає Ізка.

Обидві старенькі дивляться на нас, а солдат ще швидше орудує ложкою.

– З людьми! – іронічно каже жінка в хустині. – З нами всіма.

– Здзісько, що ти вигадуєш? – нервує пані в шапці. – Потім вони підуть і скрізь розповідатимуть ці дурниці!

– Але ми нікому нічого не розкажемо! Обіцяємо! – запевняє Сильвія, запихаючи собі торбинку під пахву.

– Це не війна, а військовий стан, – пояснює стара. – Тобто щось таке, наче війна і є, хоча її немає.

– Але навіщо? – дивується Меандр. – Це такі навчання?

– Ні. Просто влада не могла собі дати ради з людьми, із протестами, а коли в країні військовий стан, то не діють нормальні закони, і уряд робить, що хоче. Є комендантська година й заборонено їздити з одного міста до іншого. Телефони вимкнули, заарештовують всіх підряд із «Солідарності». Їм здається, що вони примусять нас сидіти тихо.

– Повертайтеся краще додому й не морочте голову, – радить Здзіська.

– Тобто це війна із «Солідарністю», так? – перепитує Марцель.

Літня жінка дивиться на нього довгим поглядом, а тоді бере порожню каструльку в солдата й віддає його товарищі.

– Справді буде краще, якщо ви перестанете вештатися вулицями й повернетесь додому, – каже вона й іде до будинку.

На стіні кам'яниці хтось вуглиною намалював карикатуру: квадратна голова, квадратні чорні окуляри, тонка шия й жмутики волосся над вухами, а внизу підписано – «Ярузельський – змії вавельський». Жінки штурхають одна одну ліктями й регочуть, побачивши малюнок.

– А ви бачили афіші Театру Невидимих Дітей? – гукає їм наздогін Сильвія, але жінки заходять до будинку, не озираючись на неї.

– Нічого не розумію, – каже Ізка. – Адже в «Солідарності» поляки, і в уряді теж. Наша армія й міліція – це теж поляки. Хіба можливо, щоб поляки влаштували війну з поляками?

– Гадки не маю. Ходімо, тьотя Ірміна мешкає трохи далі, – квапить нас Марцель.

* * *

– Її немає, – літній чоловік неохоче дивиться на нас крізь прочинені двері над ланцюжком, що блокує вхід.

– А коли вона повернеться? – питає Кароліна.

– Не знаю.

– Розумієте... – Кароліна підступає ближче, а чоловік сахається й захряскує двері їй перед носом.

– Послухайте! – гукає Сильвія. – Ми з «Дубового Лісу» й не розуміємо, що сталося! Будь ласка, відчиніть!

Спочатку нічого не відбувається, нарешті засув клацає – і двері знову прочиняються сантиметрів на десять.

– Ви із притулку? – питає чоловік, підозріливо дивлячись на нас.

– Із дитбудинку, – виправляє його Кароліна. – Тьотя Ірміна в нас працює. Ми прокинулися вранці, і не було тьоті... Тобто нашої виховательки, пані Люцини Камінської. Вона досі не повернулася, а ми не знаємо, що робити. Може, тьотя Ірміна...

– Ірка поїхала в п'ятницю до брата в Кракові, – перебиває її літній чоловік. – Мала повернутися нині ввечері, але через цю катавасію, мабуть, не приїде. Я нічого не знаю, бо телефон не працює, і телеграми не можна послати.

– І що нам тоді робити? – питає Марцель.

– Хіба я знаю? – знизав плечима той. – Ідіть до відділку чи до Дитячої кімнати міліції.

– А ви часом не знаєте, де може бути пані Люцина? – допитується Сильвія. – Щось мало трапитися, вона точно ніде не поїхала, бо в нас нині прем'єра в «Дубовому Лісі».

– Нічого я не знаю. Я завжди Ірці казав, щоб вона собі дала спокій із тим сиротинцем, але ні! А тепер ви мене переслідуєте! Ідіть геть!

Бах! Він знову захряскує двері.

– Хто це? – питає Меандр.

– Тьотин батько, – пояснює Марцель.

– Який огидний стариган, облишмо ілюзії! – каже Сильвія. – Хто б міг подумати! Пані Ірміна – така чарівна жінка!

Ну, колись вона так не думала, бо коли тьотя Ірміна якось займалася з нею польською мовою, то покреслила

їй весь диктант червоним. Сильвія тоді замалім не луснула від злості! Лише коли тьотя принесла нам реквізит для спектаклю, Сильвія несподівано змінила свою думку про неї й почала називати «чарівною жінкою». Коли тьотя Ірміна почула це вперше, то так сміялася, аж їй окуляри зайшли парою, а це було якраз у саду вранці, коли почалися перші приморозки.

– Я точно не піду до Дитячої кімнати міліції, – сердиться Віктор. – Через мій труп!

– Ніхто з нас не піде! – заспокоює його Ізка. – Повертаймося до «Дубового Лісу». Цілком можливо, що тьотя Люцина вже давно вдома.

– Боже мій, до спектаклю залишилися дві години! – Сильвія зиркає на годинника. – Як ми встигнемо?!

– Сильвіє, вгамуйся ти із цим спектаклем! – гнівається Марцель. – Ти чудово розумієш, що нині не буде жодної прем'єри!

Ми дуже довго чекаємо на автобус, який приїздить майже за годину. Інших пасажирів, крім нас, немає. Виходимо в передмісті й рушаємо засніженою вулицею до шосе. У Сильвії сльози на очах. Вона їх крадькома втирає, коли думає, що ніхто цього не бачить. Я б хотів її якось втішити, але не знаю, як це зробити.

– Ми влаштуємо прем'єру, – кажу. – Якщо не сьогодні, то за тиждень. Або після свят, от побачиш.

– Після свят, – сердито дивиться на мене Сильвія. – Тоді взагалі невідомо, що буде...

Ми вже недалеко від шосе. Віктор раптом схиляє голову набік і зупиняється.

– Чуєте? – питає.

Звіддалік чується приглушений гуркіт і чмихання моторів. Звук скидається на далекий, протяжний грім.

– Що це? – Меандр піднімає один із вовняних навушників шапки, щоб краще прислухатися. – Щось їде?

Ми підбігаємо до початку вулиці, з неба знову починає падати сніг – сніжинки дрібні, але сиплються густо.

Дорогою їдуть танки, бронетранспортери й військові вантажівки із зеленими будками, укритими брезентом. Вони повільно сунуть уперед, супроводжувані глухим теркотанням двигунів.

Западають сутінки, зрештою, небо так затягнуте хмарами, що навіть опівдні здавалося, наче то вже вечоріє. Сніговиця приглушує звук і стирає обриси машин, які нагадують стадо грізних допотопних страховиськ, що суне дорогою.

– Це справді війна, – глухо каже Кароліна.

* * *

Тьотя Люцина не повертається.

У понеділок, перед самим полуднем, до нас возом приїжджає дружина Механічного Дідуся, яка привозить нам хліб та молоко. Вона виглядає так, наче за тиждень, що минув від дня святого Миколая, постаріла на десять років, якщо таке взагалі можливо. Від неї дізнаємося, що пан Антоній пережив другий удар і лежить у лікарні, а тьотю Люцину заарештували.

– Якщо все буде добре, то її відпустять раз-два. Зрештою, Ірміна, мабуть, повернеться завтра, найпізніше – післязавтра, – каже вона, викладаючи з торби хліб на кухні. – Не хвилюйтеся. А якщо все затягнеть-

ся, то когось вам, напевне, пришлють. Як би там не було, це ж державний заклад.

– Кого? Хто пришле? – питає Сильвія.

Старенька не відповідає, вона дуже поспішає, бо приїхала до нас зі знайомим, якому треба швидко повертатися додому, а він ще обіцявся відвезти її до лікарні в Любліні, де лежить пан Антоній.

По телевізору показує лише перший канал. Немає колишніх дикторок і більшості програм, які ми дивилися зазвичай. Усі, хто подають інформацію, убрані у військову форму. По радіо виконують хіба що нудну класичну або народну музику, і зовсім немає пісень. Уроки скасували, школи замкнули, і ми всі сидимо в «Дубовому Лісі».

Я завжди мріяв про такий день, коли я нічого, просто нічого не муситиму робити, а тепер, коли такий день надійшов – узагалі не можу собі місця знайти. Мені не хочеться читати, малювати чи бавитися. Я приношу з підвалу згорток з моїми речами, розкладаю їх на полицях, рамку з фотографією чіпляю на стіні біля столу. Час тягнеться просто немилосердно.

– Пограємо в слова? – зазирає до мене Меандр.

– Не хочеться, – кажу.

– Ну, мені теж не надто, – киває головою він. – Але набридло сидіти в кімнаті. Хочеш, підемо до Калоші й дамо їй моркви?

– Я був у неї годину тому, – знизую плечима. – Усі без кінця ходять до неї й ходять, і всі дають їй моркву, вона більше її не хоче їсти. Ізка сказала, щоб ми більше так не робили, бо Калоші роздує живіт.

– Ну, то чого ти хочеш?

– Сам не знаю. Я б хотів, аби все було, як раніше, – зітхаю.

– Ходімо вниз? – питає Меандр, а я киваю головою, бо хіба мені важко піти?

У залі зібралися всі. Сидять на стільцях перед нашою сценою. Кароліна читає книжку, Віктор і Теось мляво грають у морський бій, Луція й Ріпка переодягають свої ляльки. І тільки Сильвія з пензлем у руках жваво бігає біля сцени й поправляє намальовані на фанері кам'яні мури.

– Збігай воду поміняй, – каже, побачивши мене, і показує склянку з бурою рідиною.

Я закочую очі догори, але йду на кухню й наливаю чистої води.

– Краще, правда? – питає вона, відступивши від куліс на кілька кроків. – Світлотінь!

– Може, і краще, – знизую плечима.

– Ну, чого так сидите? – гукає вона, беручись у боки. – Репетируємо!

– Репетирувати? – Теось дивиться на неї мов на ідіотку. – Навіщо?

– Бо так! – струшує головою Сильвія. – Бо треба чимсь зайнятися. Крім того, прем'єра таки буде, не можна втрачати вправності.

– Ну, і коли ця твоя прем'єра? – Кароліна відволікається від книжки.

– Ти вже не переймайся, – заявляє Сильвія з таємничим обличчям. – Бери торбинку й застрибуй на сцену.

І ми репетируємо. Спершу все йде абияк, але Сильвія не поступається, і зрештою її настрій передається всім, а наприкінці й узагалі – усе виходить нам так добре, як ніколи. Марцель, який не хотів виступати в спектаклі, аплодує, що є сил – він уперше побчив усю виставу, вона йому дуже сподобалася, здається він трохи шкодує, що не бере в ній участі. Сильвія задоволено всміхається.

– Час готувати обід, – Кароліна сягає по свою книжку. – Хто б подумав, що вона так швидко згадобиться, правда?

– Що саме знадобиться? – питаю.

– Ось, що, – вона показує мені обкладинку «Підлітки готують». – Я отримала від тьоті на Миколая. Нині будуть макарони.

– Гаразд, аби не із сиром! – я аж здригаюся від огиди.

– Хвилинку! – Сильвія плеще в долоні. – Прошу вашої уваги!

Ми здивовано дивимося на неї. Вона стоїть посеред сцени, під пахвою тримає якийсь згорнутий у рульку папір.

– Увага! Увага! – голосно каже вона, а тоді уречисто розгортає його й піднімає над собою, щоб ми всі побачили.

Це чергова афіша, але відмінна від попередніх, бо всі написи Сильвія зробила червоною фарбою. Я хмурюся й підходжу ближче, решта теж присувається. Читаємо:

**Мандрівний
Театр Невидимих Дітей
під керівництвом
Сильвії Келчик
показує н'єсу
Міхала Шимчика
СОЛІДАРНІСТЬ НЕВИДИМИХ,
АБО ПЕРЕМОГА!
Неймовірна подія! Дивовижний успіх!
Яскраві емоції!
Тільки сьогодні!
Єдина й неповторна нагода!
ЛАСКАВО ПРОСИМО!!!**

- Ну, і що? – питає Криська.
- А й справді, – киває головою Мариська. – Ми це вже бачили.
- Ви так гадаєте? Придивіться уважніше, – Сильвія ще вище піднімає афішу.
- Мандрівний Театр Невидимих Дітей? – дивується Меандр.
- Звісно!
- Чому «мандрівний»? Що це значить?
- Це значить, мої любі... – тут Сильвія опускає афішу й широко всміхається до нас, – що прем'єра відбудеться. Якщо глядачі не можуть прийти до театру, то театр прийде до глядачів!
- Що? – витріщає очі Кароліна.

– Прем'єра відбудеться в найближчу суботу в Люб-
ліні. На Ринку.

– Ти здурила! – пирхає Марцель.

– А от і ні! – Сильвія тупає ногою. – Колись театр
був виключно мандрівний, облишмо ілюзії! Байдуже,
де грати, важливо, що саме грати!

– Зараз надто холодно! – каже Кароліна.

– Коли виступаєш, тобі завжди гаряче!

– Але ж по телевізору говорили, що театри й кіно
зачинені... – невпевнено озиваюся я. – Не можна нічого
показувати.

– Справжнє мистецтво не зважає на заборони, – на-
полягає Сильвія. – Ми влаштуємо прем'єру в суботу на
Ринковій площі. Я і ви! А якщо хтось спробує сачко-
нути... Присягаюся, я перетворю ваше життя на пекло!
Я справді вмію залити сала за шкуру, облишмо ілюзії!
Ну, то як?

– Тьотя Люцина в житті не погодиться! – знизав
плечима Віктор.

– Очі не бачать – серце не болить! – заявляє без-
турботно Сильвія. – Наразі її в «Дубовому Лісі» немає,
і невідомо, чи повернеться вона до суботи.

– Звичайно, що повернеться! – вигукує Луція. –
Мусить повернутися!

– Напевне повернеться, – погоджується Кароліна. –
А якщо не вона, то приїде тьотя Ірміна.

Проте ніхто з них так і не приїжджає.

РОЗДІЛ 10

Бувають іноді такі зимові дні, які залишаються в пам'яті назавжди. Небо тоді ясне, блакитне, і здається, що варто лише підстрибнути щосили – і зможеш торкнутися його кінчиками пальців. Сонце кругле, мов золота монета, сяє яскраво, а вкриті снігом гілки дерев, кущі, дахи будинків, поля й горби видаються чистими й новими – немов їх створили щойно перед світанком. Повітря нагадує кришталь, звуки відлунюють далеко, а мороз пощипує за щоки, примушуючи вуста розтягнутися в посмішці. Пам'ятаєте такі дні? Певне, що так, бо завдяки ним ми власне й любимо зиму.

Ну, але, на жаль, ця субота до таких днів не належить. Важкі від снігу, темно-сірі хмари купчаться над безлистими верхівками дерев у саду «Дубового Лісу», і навіть квіти, якими мороз помережав шибки в моїй кімнаті, видаються розмитими та якимись сірими. Доходить восьма, з коридору долинають квапливі кроки – хтось біжить до ванної, іще хтось говорить щось піднесеним голосом.

Я натягаю підштанки, а на них – вельветовий комбінезон. Застібаю шлейки. З одного боку, мені дуже не

хочеться виходити з дому, а з другого – я не можу дочекатися цієї нашої вистави в Любліні. Таке поєднання суперечливих почуттів виглядає дуже дивно. Я хвилююся, але ж не через виставу? Тоді чому?

– Ну ж бо, малий!!! – Сильвія грюкає у двері моєї кімнати. – Ти нарешті встав? Поквапся, щоб я здорова була. Сьогодні наш великий день!

– Устав, – кажу, відчиняючи двері.

Сильвія береться в боки й дивиться на мене із широкою усмішкою.

– Добре, – каже вона. – Тоді ходи снідати, а потому збираємо декорації.

Вистава має початися о чотирнадцятій – так вирішила Сильвія, бо нині робоча субота, але більшість установ і фірм працює до тринадцятої, тож на ринковій площі має бути людно.

– Мабуть, сніг ітиме, – кажу.

– Не йтиме, не скигли, – Сильвія більше не усміхається. – Ходи.

На кухні зібралися майже всі. Кароліна варить галушки – будуть галушки з молоком. Ріпка у відчай: вона ненавидить цю страву.

– Якщо немає тьоті, то принаймні ми могли б їсти те, що хочеться, – каже вона нещасним голосом. – Я б воліла яечко...

– Яе-е-е-ечко-о-о! – передражнює її Віктор тоненьким голоском і вдає, наче хлипає.

– Припини!

– А ти мене примусь! – Віктор вишкіряється в посмішці.

– Обоє припинить, – каже Кароліна. – Яйця скінчилися. Купимо сьогодні в Любліні. Якщо хочеш, я тобі дам окремо галушки з маслом на тарілці, а молоко в чашці.

– І нам теж так дай! – заявляє Криська.

– Справді! Нам теж так само! – підтримує її Мариська.

– Таки не хотіла б я працювати куховаркою, – гірко каже Кароліна.

– А хіба ти хотіла? – дивується Марцель.

– Колись хотіла, – знизав плечима Кароліна. – Загалом готувати – це класно. Мені лише не подобається, що вам не смакують приготовані мною страви.

– Дещо ти готуєш дуже непогано, – озивається Меандр. – Котлети були смачні.

– Фе-е-е, – кривиться Луція на згадку про котлети.

– От бачиш? – Кароліна вказує на неї ложкою. – Я б хотіла готувати, але не бачити потому, як хтось це їсть, і не чути, що кажуть про моє готування!

– То йди працювати на консервну фабрику, – радить Віктор.

– Або готуй і надсилай обіди поштою! – вигукує Риск. – Ніхто ще такого не робить!

– Мабуть, тому, що це неможливо, – зауважує Ізка.

– А от і можливо!

– Ти ж не вкинеш обід у поштову скриньку.

– Налісника вкинеш, – заперечує Луція. – Тільки треба марку наклеїти.

– І омлет поміститься, – киває головою Меандр. – Якщо скласти навпіл. Або відбивна, але тоненька.

Усі починають згадувати різні страви, які можна ввіпхнути до поштової скриньки – і на кухні стає гамірно й весело.

Нарешті Кароліна ставить на столі галушки в друшляку, а молоко в супниці, і кожен може їсти, як йому заманеться, через що робиться ще веселіше, а на кухні панує справжній гармидер.

– Приберемо пізніше, – каже Сильвія, яка майже нічого не їла й сидить мов на голках. – Уже по дев'ятій, облишмо ілюзії! Треба вирушити щонайпізніше о дванадцятій, щоб з усім впоратися.

– Аж ніяк! – обурюється Кароліна. – Мови немає, щоб ми залишили такий розгардіяш! Спершу прибирання, миття посуду, і лише потім – театр!

* * *

Ми вирушаємо о дванадцятій десять. Сильвія – як вона каже сама – утрачає розум від хвилювання.

Костюми вже на нас, тобто на всіх, крім мене, бо я не показуюся на сцені, тож можу виглядати, як мені захочеться. Зате я тягну велику картату торбу, яку ми знайшли в підвалі. У ній лежать мої звуконаслідувальні інструменти, тобто деко для пирога, дерев'яна ложка, паперові торбинки з-під цукру (про всяк випадок аж три), дерев'яний кубик, стукіт якого імітує Матильдині кроки, і вся решта. Слово честі, назбиралася ціла купа.

Кожен відповідає за свій реквізит. Кароліна несе торбинку Матильди й батога, Ріпка – пса, зробленого з коца, Меандр – стрічки й кашкета, бо в дорогу він надяг в'язану шапку, щоб було тепліше.

Певне, ви міркуєте, як ми взяли декорації? Із цим були проблеми, бо хоч вони й розкладні, але важать дуже багато. Звісно, ми не могли взяти до Любліна всю сцену, не кажучи вже про нижню частину буфета, яка слугувала за клітку, бо, справді, як? Для цього знадобилася б вантажівка, зрештою, ми й тоді б не дали ради. Але Сильвія все обдумала й дуже чітко розпланувала. Ми взяли із собою куліси, що були двома шматками фанери, які ззаду опиралися на довгі дошки (ці підпорки зробив нам дядько Антоній), жердину із завісою й дверцята від буфета, а ще розкладену коробку з-під телевізора, знайдену в підвалі. Марцель прикрутив до дощок за кулісами два гаки, які підтримували жердину – тепер, якщо не смикати завісу, її можна розсунути. Щоправда, мороки із цим чимало, але Сильвія заявила, що без завіси абсолютно не уявляє собі театру.

Найбільшого клопоту завдала нам клітка, бо довго ми взагалі не могли придумати, як її зробити, якщо вже неможливо взяти із собою нижню частину буфета. Сильвія запропонувала використати лише дверцята: зачинена в клітці людина просто тримала б їх перед собою, удаючи, наче її замкнули, але це нікому не сподобалося. Щоправда, коли сама Сильвія продемонструвала нам свій винахід – вийшло навіть непогано: хоч вона тільки тримала руками раму з кілочками, то робила це так, що все здавалося дуже переконливим. Зате коли ґратами заслонилася Кароліна – вийшло дуже кумедно.

Лише Марцель вирішив проблему. Він приніс із підвалу велику картонну коробку з-під «Рубіна» – для

тьоті Люцини цей телевізор – така цінність, що вона навіть не викинула коробки, у якій той приїхав до «Дубового Лісу»! Марцель поклав відкриту коробку набік, зробив ножем дірки в картоні й протягнув крізь них мотузок, яким прив'язав до коробки дверцята від буфета. Вийшов ящик, зачинений спереду на ґрати. Захряснути їх, щоправда, не вдасться, але для чого тоді я! – досить відповідного звуку! Людина, зачинена в клітці, залазить до неї ззаду, а глядачі бачать її крізь жердочки, що вдають ґрати.

Ну, гаразд. Декорацій небагато, і вони не дуже важкі, але великі й громіздкі. Ніколи в житті ми б не змогли нести їх стільки кілометрів до Любліна, навіть улітку, не кажучи про те, щоб брести з ними крізь сніги! Але несемо їх не ми. Їх на своїй спині везе Калоша! Ми обгорнули куліси, підпори, розкладений картон і дверцята із ґратами половинками завіси й обв'язали мотузкою – вийшли два довгасті пласкі пакунки, з'єднані між собою. Їх ми завдали конячці на спину. Усе це вигадав Марцель – і Сильвія призначила його технічним директором Театру Невидимих Дітей. Марцель веде Калошу за вуздечку й узагалі має її весь час доглядати. Мені здається, що й сама Калоша дуже радіє мандрівці, бо зі стайні вона виходила хіба що на майданчик за будинком, а пакунки з декораціями для неї анітрохи не важкі.

Наш караван виглядає досить химерно, аж шкода, що в нас немає фотоапарата, щоб зробити спільне фото. Перед веде Сильвія, яка несе під пахвою скручену руркою афішу. За нею я з картою торбою тьоті Люцини,

поруч – Меандр і Кароліна, за нами решта. Процесію замикають Марцель із Калошею.

Мороз трохи попустив, Сильвія без кінця вдивляється в похмуре небо, але снігу поки немає. Зрештою, його не було вже кілька днів, асфальт скрізь чорний. Усю дорогу ми нікого не стрічаємо, не видно ні танків, ні військових машин. Раптом мені спадає на думку, що всі кудись зникли! Це химерна думка, але я не можу її позбутися. Коли ми сиділи в «Дубовому Лісі», усі загинули (можливо, через війну!), мов динозаври, а ми – останні представники людського виду на Землі! Ця картина видається мені жахливою, та водночас і привабливою. Доки я не згадую про тьотю Йолю й Чебурашку. І тоді мені стає геть невесело.

– Далеко ще? – капризно допитується Ріпка.

– Десять хвилин, – заспокоює її Сильвія. – Щонайбільше дванадцять.

* * *

– Вони на нас дивляться, – кажу неголосно.

– То й добре, – відповідає Сильвія, гордовито підносячи голову, але я бачу, як їй тремтить підборіддя.

Ідея зіграти виставу на Ринку в Любліні здавалася мені набагато кращою, коли ми обговорювали її в «Дубовому Лісі», аніж тепер, коли ми дісталися міста. Я не можу уявити, що ми розставляємо наші декорації й граємо просто на вулиці. Люди подумують, що ми несповна розуму...

– Може, краще повернімося, – пропонує Ріпка.

– Ти що! – Сильвія кидає на неї розгніваний погляд.

– Ми б могли все гарненько відрепетирувати, – озивається Меандр. – Зробити кращі декорації. Адже ми можемо зіграти після свят, не конче сьогодні.

– Конче!

– І чого ти так уперлася? – питає Марцель. – Яка різниця?

– Різниця величезна, – перебиває його Сильвія. – Або ми щось робимо, або не робимо. Якщо людина щось вирішує – вона мусить довести справу до кінця, подобається їй це чи ні, бо лише тоді можна чогось досягнути! Життя – це лише низка подій, облишмо ілюзії! Головне, щоб вони були цікавими й не повторювалися!

– Що це значить? – дивується Кароліна. – Ти це з якоїсь п'єси взяла чи що?

– Ми зіграємо виставу, – твердо каже Сильвія. – Нині, тут, у Любліні. Такий був наш план.

– План був, щоб ми зіграли «Солідарність Невидимих» у «Дубовому Лісі», – несміливо заперечує Ізка.

– Ні! План був такий, щоб мене побачили люди з Любліна! І вони мене побачать, – Сильвія рушає сягнистими кроками.

Кароліна кидає мені здивований погляд, але я тільки знизую плечима у відповідь, бо взагалі гадки не маю, про що говорить Сильвія.

Вулиці безлюдні, найбільше людей метушиться біля крамниць, там тягнуться довжелезні черги. Копита Калощі голосно цокають по бруківці, звук відлунює

від мурів кам'яниць. Усі здивовано дивляться на нас. Я густо червонію від сорому й опускаю голову. Ви й не уявляєте, як я шкодую, що дозволив Сильвії вмовити себе й подався до Любліна!

Дістаємося площі Локетка, Краківською брамою входимо до Старого Міста. Вулицею Брамовою доходимо до Ринку. Сильвія знаком наказує нам зупинитися.

– Ну, що таке? – питає Марцель.

– Міліція, – неголосно відповідає Сильвія. – Або якісь солдати. Біля жаровень з вугіллям.

Справді, біля двох залізних кошиків стоїть гурт чоловіків у сіро-блакитних одностроях, які, хоч і нагадують міліцейську форму, та все ж кроєм скидаються на військову.

– Скрізь солдати, – знизав плечима Кароліна. – Ми їх дорогою купу бачили. І міліціонерів теж.

– Але ці якісь інші, – зауважує Сильвія. – Наче й міліція – і водночас військові. І вантажівка в них...

– Це ЗОМО – пояснює Марцель, підходячи до початку Брамової й визираючи з-за рогу будинку. – Краще ходимо звідси. Повертаймось!

– Ніде ми не повертаємося! – розлючено каже Сильвія.

– Але ж ти не збираєшся тут грати виставу? – питає Ріпка, великими очима роздивляючись зомівців під Старою Ратушею.

– Ні. Навіть не через цих міліціонерів, а... – міркує вголос Сильвія. – Тут зовсім людей немає, навіть у крамниці, бачите? Вони їх злякали. Немає ради, розставимо декорації деінде.

– Де саме? – питає Меандр.

– На площі По Катедрі, – вирішує Сильвія. – Це мій план Б.

– Шкода, що ти нам не розповіла, що маєш якийсь план Б, – ображено каже Кароліна.

– Ходімо.

– Стій! – зупиняє Сильвію Марцель. – Краще не через Ринок. Обійдемо довкола, через Олійну.

Площа По Катедрі зовсім близько від Ринку. Як на мене, це навіть краще місце для вистави. Зветься вона так дивно, бо колись тут стояв великий костел, найважливіший у Любліні, тому й звався катедрою. Але від нього нічого не залишилося. Тепер на площі скверик з невеликим фонтаном, який узимку, звісно, не працює. Площа По Катедрі дуже гарна, із трьох боків її оточують невисокі кам'янички, а з четвертого відкривається перспектива на широку вулицю Підвалля, яка лежить трохи нижче. І, що найважливіше, на площі немає жодного солдата!

– Встановлюємо сцену біля будинку вікарія, – вирішує Сильвія. – Якщо хтось із глядачів утомиться, то присяде біля фонтану.

– Я не бачу глядачів, – зауважує Меандр.

Справді, на площі геть безлюдно.

– Ну, то ще побачиш, – заявляє Сильвія й прямує до старої кам'яниці, яка стоїть навскоси біля виходу на Підвалля.

Нині, щоправда, мороз не такий сильний, але нам на силу вдається розплутати задубілі від холоду мотузки, якими зв'язані частини декорацій. Марцель відводить

Калошу під стіну будинку й припинає за вуздечку до ринви, а тоді розставляє підпори куліс і чіпляє жердину із завісою. Усі приготування тривають лише кілька хвилин. Ми почуваємося трохи ніяково. Сильвія бере афішу, розгортає, а тоді йде до рогу вулиці Гродзької. Приклеює афішу клейкою стрічкою до підвіконня наріжного будинку й повертається до нас.

– Якось це по-дурному, – каже Кароліна, коли ми збираємося групкою за кулісами, а Марцель засуває завісу.

– Так, – киває головою Сильвія. – Але не варто хвилюватися. Така вже акторська доля: треба грати, навіть коли тобі ніяково, зрештою, це часто трапляється... Ви готові?

– Ні, – заперечно хитає головою Ріпка.

– Добре, добре, – неухважно відповідає Сильвія. Вона нервово облизує губи й надягає окуляри без скелець. – Це найважливіший день у моєму житті, обличчю ілюзії. За моїм сигналом, Міхале, удариш тричі в гонг і...

– У я-а-акий ще гонг?! – я перелякано підстрибую, бо нічого такого із собою не брав.

– У бляшане деко для пирога. Ложкою, – пояснює Сильвія. – Куртки!

Усі знімають куртки й шарфи – я теж, бо мені вже дуже гаряче. Тепер я шкодую, що вдяг підштанки, хоча завдяки ним не змерз дорогою. Кароліна хапає торбинку, Ріпка й Луція прив'язують стрічки до волосся Мєандрові, а тоді натягають йому на голову кашкета. Теось прокашлюється, підгортає поли оксамитової пелерини,

яку тьотя Люцина зробила йому зі старого укривала на ліжко.

Я сідаю на купі курток за фанерою біля завіси, щоб мене не було видно, розкладаю весь свій реквізит.

– Ото сміху буде, як ніхто не прийде... – шепоче Кароліна, а Сильвія кидає на неї вбивчий погляд.

– Зараз я оголошуватиму, – заявляє вона. – А ви приготуйтеся.

– Розсунути завісу? – питає Марцель.

– Ще ні. Коли я закінчу. Тоді Міхал ударить в юнг, а ти розсунеш. Тобто вже...

Сильвія стоїть непорушно, заплющує очі й схиляє голову. Якусь хвилину вона глибоко дихає, а тоді відкидає завісу й виходить на сцену.

– Там узагалі хтось є? – пошепки питає Луція.

Меандр визирає збоку куліс і хитає головою.

– Нікого не видно, – так само пошепки відповідає він.

– Увага!!! Увага!!! Увага!!! – лунає раптом голос Сильвії.

Я й забув, що вона вміє так голосно говорити! Так, наче кричить у мегафон. Ми всі перелякано підстрибуємо й витріщаємося одне на одного.

– Мене звать Сильвія-Агнешка Келчик, і я з непідробною гордістю хочу представити вам мій театр! Театр Невидимих Дітей з «Дубового Лісу»! – голосно продовжує Сильвія. – Сьогодні у нас прем'єра! «Солідарність Невидимих, або Перемога!»!!! Драма в одному акті!

– Усе марно, – зітхає Ізка, а Меандр знову визирає з-за куліс.

– Якась тьотя прийшла. І сіткою. І хлопець, – повідомляє він. – І з вікна дивляться. Точніше, із двох. Ні, із трьох.

– Спектакль починається!!! – вигукує Сильвія, обережно відхилиє завісу й повертається до нас, а тоді киває мені головою.

Я вже тримаю на колінах бляшане деко. Розмахуюся – і щосили вдаряю по ньому дерев'яною ложкою. Раз і два, і три! Марцель розсуває завісу, а Теось трохи бліднішає, але випрямляється і, накульгуючи, виходить на середину сцени.

– Під сірим, похмурим небом, на якому клубочаться чорні грозові хмари... – починає він тремтячим голосом, зупиняється, переводить подих і продовжує вже голосніше: – ...у містечку, про яке забув увесь світ, на безлюдній, сумній вулиці, стоїть зловісний будинок...

Звичайно, він усе поперекручував по-своєму, але я нічого із цим не вдію, тож навіть не дуже серджуся. Найдужче мені заважає те, що я нічого не бачу, бо сиджу за фанерою. Цікаво, чи дивиться на нас хтось, крім тієї жінки й хлопця, про яких казав Меандр?

Початок такий собі, скажу чесно – на деяких репетиціях у нас виходило набагато краще. Усі трохи знічені, Кароліна-Матильда кричить занадто тихо й непереконливо. І тільки Сильвія грає свою роль бездоганно, як завжди. А може, навіть краще? Так, краще! І саме завдяки ній спектакль зрештою розкручується на повну.

– Я його під ворітьми знайшла, – каже Луція-Констанція, тягнучи на сцену пса з паліччя й коца. – У ньо-

го нікого немає, як і в нас, але йому ще гірше, бо ми принаймні маємо, де спати, а він – ні.

– Якщо Матильда довідається, то голову тобі відірве! – відказує Меандр-Янек. – І псові теж!

– Не довідається! – мужньо заявляє Ріпка-Марилля. – Бо я його заховаю під ліжком. А вона ніколи не зазирає під ліжка, бо не любить прибирати.

– А от і довідається! – наполягає Меандр-Янек.

– Хіба що, як ти наябедничаєш, ти, ябеда! Але тоді начувайся! – вигукує Віктор-Балтазар і робить сальто, точніше перекидається через голову, бо ми не захопили ослінчика, тож немає із чого стрибнути.

Але стрибок вдається йому дуже навіть незле, бо на площі лунають оплески! Отже, глядачі в нас таки є!

І знаєте, що? Кілька цих оплесків раптом змінюють усе! Неначе то був якийсь магічний сигнал! Фанера за моєю спиною перетворюється на кам'яний мур, іграшка на коліщатах – на бідолашного бездомного Бровка. Картонна коробка – на залізну клітку. Кароліна раптом виростає і стає дуже грізною, голос Теося міцніє. Усе відбувається по-справжньому!!!

Я вдаряю кубиком по бруківці. Наближається жахлива Матильда!

– А що це ви тут узагалі виробляєте?! – верещить вона, а на площі перед сценою чутно гамір уражених глядачів.

Я не можу витримати, мушу переконатися, скільки там людей! Обережно, тихесенько сповзаю з купи курток і визираю з-за куліс, дивлюся на площу...

Перед сценою стоять люди. Жінки з авоськами, чоловіки з портфелями, діти. У вікнах кам'яниць багато облич. Якщо чесно – це ніякий не натовп. Усі б помістилися в залі «Дубового Лісу», бо якби їх перелічити, то набралось людей зо тридцять. Але від рогу Гродзької надходять нові й нові. Якась жінка вибігає з будинку, на голові в неї хустина, під нею – бігуді, жінка квапливо застібає пальто. Людей дедалі більше! Сильвія мала рацію!!!

– Невже ви справді така безсердечна?! – вигукує Сильвія-Вікторія. – Адже це лише маленький, худий бездомний пес!

– У житті не бачила такої нахабної дівулі!!! – казиться Кароліна-Матильда. – Ти, огидна, нікчемна, паскудна потворо! Що ти собі думаєш?! Я тобі покажу! За кару йди до клітки!!!

– Ой-ой!!! – нажахано зойкають усі. – Тільки не до клітки! Не до клітки!!!

– Та вгамуйте ви нарешті цю кляту баберу!!! – гукає якась дівчинка на площі, хтось сміється, іще хтось його втишує.

Я генаю по деку, коли Матильда зачиняє Вікторію в клітці. Марцель, який стоїть неподалік, показує мені піднятого вгору великого пальця й підморгує. Я усміхаюся у відповідь.

Весь цей час я дуже хвилююся, але й почувуюся... Як би це сказати? Сильнішим? Так, мабуть, що так! Почувуюся сильнішим, ніж будь-коли. Бо все, що відбувається на сцені, великою мірою й моя заслуга. Ніколи в житті я б не зміг промовляти до всіх тих, хто зараз дивиться нашу виставу. Почав би затинатися, погубив

би слова. Але зараз я до них звертаюся! За мене говорять Кароліна, Сильвія, Теось і решта! Ну, гаразд: вони чимало змінили, додали, трохи викинули, але це я – автор п'єси, я її створив! Оце клас, треба буде влаштувати наступну виставу! А тоді ще! Ми гратимемо спектакль за спектаклем, усі про нас дізнаються! І все дійсно зміниться!

– ...кожен з нас – лише маленький, неважливий камінець, який можна безкарно стусонути. Ми – невидимі діти, у нас немає батьків, немає грошей, і нікому ми не потрібні. Але маленькі камінці, навіть такі крихітні, як піщинка, мають силу, коли їх багато, і вони перетворюються на лавину, і тоді їх ніщо не зупинить! Нашого ворога переможено, а ми – вільні й щасливі! І хоча в нас нічого немає, то принаймні віднині ми житимемо так, як хочемо! – каже Сильвія-Вікторія, а Ізка підходить до неї й починає співати.

На площі По Катедрі чутно галас, хтось щось кричить, шум посилюється. Ізин голос зривається на мить, але тоді міцніше, бо до нього приєднуються нові – не лише наші, не тільки голоси дітей з «Дубового Лісу», але й голоси глядачів! Я витріщаю очі й зиркаю на Марцеля, який стоїть зі спантеличеним обличчям і дивиться на площу. Усі співають, слова й мелодія голоснішають, розлягаються вулицями, відлунюють від мурів кам'яниць і злітають у свинцево-сіре небо...

Раптом хвилювання глядачів посилюється, люди кричать, чути гуркіт – неначе каміння котиться бруківкою вулиці. Пісня збивається з ритму, стихає в галасі. Що там відбувається?

— Розійтися!!! Усім негайно розійтися!!! — підсилений мегафоном голос, супроводжуваний виском гальм, долає гомін голосів.

Марцель затискає долоні в кулаки, відступає на крок, перелякана Ріпка тонко скрикує.

— Але ж це діти! Це тільки діти! — кричить якась жінка.

Я нічого не бачу. Відкладаю деко, силкуюся підвестися, але купа курток роз'їжджається — і я втрачаю рівновагу. Бачу Сильвію, яка раптом відштовхує Луцію й загуляє її собою. Біля сцени чути глухе гупання, а тоді сичання.

— Ми граємо виставу! — кричить Сильвія, щось падає на бруківку, лунає брязкіт розбитого скла.

Нарешті я виборсуюся з усіх цих курток, шапок, шарфів, визираю з-за фанери й бачу солдатів у шоломах із прозорими масками й прямокутними щитами, які вони тримають перед собою. Ні, це не солдати, це міліціонери! Ті самі, яких ми бачили на ринку! Люди розбігаються в різні боки, метушаться, бо площа По Катедрі оточена зусібіч будинками, а з боку Гродзької надходять нові зомівці. Якийсь літній чоловік у хутряній шапці та з портфелем у руках кричить: «На Підвалля! На Підвалля!», але звідти чути, як наближається гуркіт двигунів вантажівок і тупіт важких підкутих черевиків, тож люди, які бігли туди, повертаються на площу. Калоша голосно ірже, її копита б'ють по землі. Здається, щось горить, бо скрізь повно сизого диму. Хтось штовхає фанеру біля мене, падає жердина із завісою, куліси перекидаються — Теось незграбно відстри-

бує вбік і падає на землю, Меандр нахиляється й простягає йому руку...

Сильвія дивиться на них широко розплющеними очима, а тоді переводить погляд на площу. Раптом вона приймає рішення й струшує головою. Випрямляється, швидким рухом скидає окуляри без скелець, а тоді ступає крок уперед і гукає так голосно, як тільки може:

– Люди, припиніть!!! Мене звать Агнешка Келчик! Я народилася тут, у Любліні, дванадцятого жовтня тисяча дев'ятсот шістдесят сьомого року в лікарні на вулиці Ячевського. Мою маму звати Катажина Келчик, я знаю це з документів, вона залишила мене в цій лікарні. Та хоч вона мене й покинула, то я хочу, аби вона знала, що...

Важкі чоботи гупають по бруківці дедалі голосніше. Незнайомець у військовій формі величезний, мов гора! Він розмахується – і його рука розтинає повітря, мій погляд не встигає за нею. Удар. Гумова палиця зі свистом пронизує повітря. Глухий удар і хрускіт. Огидний мокрий звук, від якого мій шлунок замалим не перевертається догори ногами. На мить западає цілковита тиша, а тоді Луція голосно вдихає повітря, лунає її короткий крик, а Сильвія безвладно падає на землю – наче ганчір'яна лялька, позбавлена кісток.

Міліціонер справді дуже високий. У нього широкі плечі – такі широкі, що його сіро-блакитна форма мало не тріскає по швах. Марцель, який кидається до цього чоловіка, видається порівняно з ним дрібним і тоненьким, мов травинка. Вітер штовхає хмару диму в наш бік. Калоша знову ірже, чути, як зірвалася ринва, на

землю з гуркотом падає бляха, кінські копита стукотять по бруківці.

Міліціонер знову підносить палицю, наміряється на Марцеля. Пласке, брезкле обличчя, круглі щоки, темний рум'янець. Карі очі за пластикovým захистом шолома звертаються в мій бік. Я знаю це обличчя, серце на мить завмирає мені в грудях.

– Ка-азик? Казик! – кричу я. – Я-а-а Мі-іхал з «Молодого Лісу», із «Сяну», де була тьотя Йоля! Я те-ебе зна-а-аю... Що ти наробив, Казик?!

Хлопець вагається, блідне. Вибалушує на мене очі.

Калоша галопом мчить площею По Катедрі, між переляканих людей, які тікають їй з дороги, диму дедалі більше. Раптом кобила підсковзується на камінні, силкується зупинитися, та все марно. Вона з розмаху вдаряється в стіну будинку, якраз біля вікна, до якого Сильвія причепила нашу афішу. Білий, померезаний червоними літерами плакат ширяє догори, а тоді падає під ноги міліціонерів, які збігаються до нас.

– Що ти наробив, Казик? – повторюю я й стаю навколішки на землю біля Сильвії, яка здивованим, невидючим поглядом вдивляється в затягнуте сірими хмарами небо.

Дим їдкий, мені сльозяться від нього очі, я тру їх кулаками. Перша сніжинка ліниво пурхає в повітрі й сідає на світлій щоді Сильвії-Агнешки-Вікторії – такий світлій, аж майже білій. Як аркуш паперу.

ЕПІЛОГ

І це, власне, уже кінець. Кінець Театру Невидимих Дітей. І кінець «Дубового Лісу».

Я волів би, щоб моя історія закінчилася по-іншому, бо, попри все, досі вважаю, що значно краще, коли глядачам або читачам книжки після перегляду чи прочитання стає весело. Якщо я коли-небудь напишу якусь книжку, то обіцяю, що вона матиме добрий кінець. Хоча, загалом, і цей не такий уже поганий, бо – як написала мені в листі тьотя Люцина – іноді буває так погано, що потім може бути лише краще. А часом, щоб усе нарешті стало добре, раніше має відбутися щось дуже погане. Тому скажу вам, що хоч Театр Невидимих Дітей і перестав існувати, це аж ніяк не значить, що він колись не відродиться й не даватиме нові вистави – я б дуже цього хотів, тож якщо мені вдасться знайти й умовити кількох дітлахів... Хтозна!

Тьотю Люцину звільнили в понеділок. Вона хотіла забрати нас із Дитячої кімнати міліції, але їй не дозволили навіть з нами зустрітися. Тепер вона працює дитячим психологом у варшавській лікарні.

По Кароліну приїхала медового кольору «Опелем» мама, яка віддала її до кулінарного училища з інтернатом у Перемишлі. Кароліна навчанням цілком задоволена, а ще в неї класні подруги – так вона написала мені в листі.

По Луцію приїхала родичка, а по Ізку – дядько. Тепер обидві мешкають зі своїми рідними: Луція в Кракові, а Ізка в Карпачі. Віктор, Рисек і Криська-Мариська потрапили до дитячого будинку в Лодзі.

Марцель усамостійнився й залишився в Любліні. Наразі живе в тьоті Ірміні, але вже працює – ремонтує машини в автомайстерні і, якщо все буде добре, до кінця року отримає від міської влади власну однокімнатну квартиру.

Тьотя Ірміна працює в початковій школі. Пан Антоній виписався з лікарні й повернувся до дружини. Йому призначили пенсію, бо працювати він більше не може. Йому я теж написав, відповіла його дружина.

Ми з Меандром тепер мешкаємо разом у Білому Борі – схоже, що я до кінця життя приречений на такі лісові назви місць. Тут нам дійсно добре, і ми маємо справжню сім'ю: нас забрали до себе тьотя Йоля і дядько Метек, які стали нашими прийомними батьками. Формальності вдалося залагодити блискавично – за якісь три тижні! Тьотя Йоля сказала, що в цьому немає нічого дивного, бо владі залежало на тому, щоб уся ця справа з «Дубовим Лісом» і нашою виставою забулася якомога швидше. Здається, цього разу не довелося навіть давати нікому подарунків у вигляді полядвиці – документи оформили дуже швидко.

Але тьотя сказала нам, що хоч усім таке рішення на користь, ми ніколи не повинні забувати про те, що відбулося на площі По Катедрі. Тому я подумав, що все опишу в цій книжці.

Наш будинок стоїть на території закладу, у якому працює тьотя Йоля, тож коли хтось хоче до мене написати листа чи картку, в адресі, на жаль, будуть слова «дитячий будинок» – так, як це написано на конверті, котрий стоїть переді мною на столі, опертий об вазу із жовтими калюжницями. Лист прийшов сьогодні вранці, але я ще його не відкривав.

Зараз кінець квітня 1982 року, справжня весна. Військовий стан у Польщі триває досі, але, мабуть, невдовзі закінчиться. Зрештою, ніхто вже ним не переймається, принаймні тут, у Білому Борі. Телефони працюють, хоча, коли комусь дзвониш, то телефоністка повідомляє, що розмова прослуховується. Виходять газети, телевізор і радіо транслюють передачі, і комендантську годину мають невдовзі скасувати. Усе жахливо подорожчало, і в крамницях досі складно щось купити, але мама каже, що далі буде чимраз краще, бо «Солідарність» діє. Владі й військовим не вдалося її задушити, тож рано чи пізно ми таки житимемо у вільній країні.

– Здається, я закінчив, – кажу й відкладаю ручку. – Щоправда, кінець міг бути кращим, але мені вже немає про що писати, бо я все розповів.

– Ну, нарешті! – відповідає Меандр. – Ходімо над озеро, подивимося, чи прилетіли качки?

– Іще хвилинку, – прохаю я й простягаю руку до грубенького конверта.

Ніколи в житті я не отримував листа, на якому було б стільки написів і штемпелів. Тут і адреса «Дубового Лісу», і дитячого будинку в Рибнику – обидві перекреслені. Збоку дописано адресу «Молодого Лісу», але й на ній хтось поставив печатку із червоним хрестиком і написом: «Адресат невідомий» і штемпель «Дозволено цензурою». Це справжнє диво, що лист узагалі до мене потрапив – так сказав дядько Метек, побачивши конверта.

Я розриваю його – і на стіл випадають фотографії й щільно списані аркуші паперу. Спершу я перелічую фото. Дев'ять! А я ж висилав вісім! Уважно переглядаю їх, і лише за мить розумію, що сусідка описала кожне з них олівцем на звороті.

«Це твій дядько Влодек, той, що біля лампи, а на дивані сидять твій дідусь і бабуня. Здається, 1960 рік, і це ваша квартира», – читаю.

«Це твоя мама, коли вона готувалася до випускних іспитів разом з моєю донькою, Зоською і ще однією подругою. Вона сидить біля столу у вас удома. Це весна 1965 року».

Наступне фото.

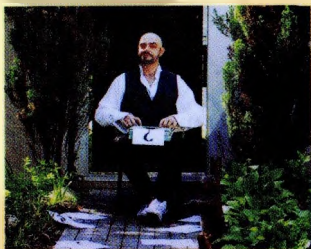
«Це я, а ззаду видно тебе, твою маму й тата. Це весна 1972 року».

Роздивляюсь фотографію, серце мені калатає, коли я дивлюся на неї. Знімок зроблено у скверику перед нашою кам'яницею. Сусідка стоїть на першому плані. Вона анітрохи не змінилася: ті самі окуляри, та сама за-

чіска, хоч, може, в ній менше сивини. Далі, за сусідкою, праворуч, видно моїх батьків і дитячий візок. Далекий тато сидить на лавці, заклавши ногу на ногу й дивиться на далеку маму, котра сміється, тримаючи в простягнених руках дитину. Це я, хоч я й нізащо не можу себе пригадати. На фото я обертаю голову через плече і з широкою усмішкою дивлюся просто в об'єктив. Мені ростуть зуби, видно, що два – фото дуже чітке.

– Ну, ходімо вже, подивимося на качок, – канючить Меандр. – Щоб устигнути, перш ніж мама повернеться з роботи й покличе обідати. Ти ж знаєш, яка вона зробилася! Весь час сердита через оту дієту. Не розумію, навіщо вона їй узагалі здалася! Я маму люблю такою, яка вона є.

– Я теж, але якщо вона схудне, то буде здоровішою, – кажу я, а тоді старанно вкладаю фотографії й листа до розірваного конверта. – Ну, гаразд уже, ходімо до того озера. Пізніше дочитаю.

Марцін Щигельський

Міхалові одинадцять років. Він ходить до школи, мріє, багато читає, звісно, пустує. Та найзаповітніше його бажання – мати родину. Бо Міхал живе в дитячому будинку. Життя видається йому непоганим, доки в нього є друг, якому він довіряє і яким сам опікується. Та коли малого Чебурашку повертають у родину, а улюблена вихователька переїздить до іншого міста, Міхал переживає справжній відчай.

Коли кризу подолано, виявляється, що відтепер Міхал житиме в «Дубовому Лісі», особливому дитбудинку, де мешкає дуже мало вихованців, і всі вони – незвичайні. Там хлопчик знайомиться з 14-річною Сильвією, яка марить театром. Разом з вихованцями «Дубового Лісу» вони ставлять спектакль за п'єсою, яку пише Міхал. Діти впевнені, що їхню гру побачить багато людей, і Театр Невидимих Дітей прославиться. Проте надворі 1981 рік. І от у день довгоочікуваної прем'єри діти довідуються, що в країні саме запровадили військовий стан...